

СОНЦЕ СЕРЕД НОЧІ

РОЗДІЛ 1

Який знайомить читачів з героями казки та з лісовою школою.

Бурмило Михайлович перевіряє здібності.

Жив на світі їжачок Колько Колючка.

І жив на світі зайчик Кося Вухань.

Гарні були хлопці, але боягузи страшенні. Всього на світі боялися. Боялися темряви і боялися сонця. Боялися блискавки і боялися грому. Боялися вітру і боялися дощу. Навіть тіні власної боялися.

А найдужче боялися хуліганів.

То прибіжить Колько Колючка до мами-їжачихи:

— Ой мамо, мамо! До нас у двір хулігани вдерлися!

Вийде мама-їжачиха на ґанок, — а у дворі дві маленькі жабки стрибають.

То Кося Вухань прибіжить до мами-зайчихи:

— Ой мамо, мамо! За мною хуліган женеться!

Мама-зайчиха визирне у віконце, а там метелик літає.

Ну що ти з тими страхополохами зробиш!..

І вмовляли їх батьки, і соромили, і сварили — нічого не допомагало. Так і жили їжачок Колько Колючка та зайчик Кося Вухань боягузами. За мамині спідниці ховалися та звідти на білий світ з острахом позирали. Всі лісові діти бавляться, пісень веселих співають, а вони сидять за маминими спідницями і тремтять. Навіть один з одним не гралися, хоч і жили по сусідству.

Та от якось ясного сонячного ранку зустрілися біля перелазу мама-зайчиха з мамою-їжачихою.

— Здрастуйте, тітонько Вухань, — сказала мама-їжачиха. — Ви чули новину? На Великій Галявині відкривається спеціалізована лісова музична школа з ведмежою мовою викладання. Борсучиха вже записала туди свого Борю.

— Ах, що ви кажете, кумасю Колючко! — сплеснула мама-зайчиха лапами, — Спеціалізована музична школа? Та ще з ведмежою мовою викладання? Побіжу чоловікові скажу.

Тато-заєць сидів на ґанку і читав "Лісову газету".

— Гм, — сказав він, почувши новину. — Спеціалізована музична школа? З ведмежою мовою викладання? Це цікаво. Треба й нашого страхополоха записати. Може, хоч школа допоможе його у звірі вивести. А то ж тіні власної боїться.

Зайченя Кося, що тремтіло тут же біля ґанку і все чуло, здригнулося й заскиглило:

— Ой!.. Я не хочу-у!.. Я боюсь...

— Тебе ніхто не питає! — суворо сказав тато-заєць. — Запишемо, й ходитимеш.

— Ну що ти, синку, — лагідно сказала мама-зайчиха. — Всі ж дітки ходитимуть. Не бійся.

Мама-зайчиха тут же причепурила Косю, вдягла йому новенькі штанці, білу сорочечку й повела на Велику Галявину.

Вийшли за ворота, гульк — а з сусіднього двору мама-їжачиха вже Колька Колючку веде.

Записував у школу сам директор Бурмило Михайлович Ведмідь.

Він сидів за березовим столом і суворо позирав на майбутніх учнів.

— Прізвище!

— Вухань! — чемно сказала мама-зайчиха.

— Прізвище! — не глянувши на неї і наче не чуючи, повторив директор.

— Вухань! — знову сказала мама-зайчиха.

— Прізвище! — підвищивши голос, утретє сказав Бурмило Михайлович.

— Та Вухань же! — розгублено пролепетала зайчиха.

— Я вас, мамо, не питаю! — сердито обернувся до неї директор. — Хай сам скаже. Він що у вас — глухий? А ще хоче у музичну школу!

— Та що ви! Що ви! У нього абсолютний слух! Подивіться, які в нього вушка!

— Так чого ж він мовчить?

— Він... він у мене... дуже скромний. — Мама-зайчиха підштовхнула сина: — Ну, кажи, Косю, кажи!..

Та Кося Вухань тільки прищулив вуха і сховався за мамину спідницю.

— Гм... — насупився Бурмило Михайлович. — Гм... Скромний!.. Ну, добре, перевіримо його здібності до ведмежої мови. А скажи-но, Вухань, "р-р-р" по-ведмежому.

Кося безпорадно подивився на маму, швидко-швидко закліпав очима й скривився.

— Ну! — нетерпляче сказав директор.

Кося розтулив рота, але з рота не вилетіло ані звуку.

— Що? — схилився й приставив лапу до вуха Ведмідь. — Повтори. Не чую!

— А-а-а!.. — не витримав і заридав на всю галявину зайчик, притискаючись до мами.

— Ой, вибачте, — забідкалась мама-зайчиха. — Він у мене такий вразливий, такий вразливий...

— Розумію, — лагідно сказав директор Ведмідь. — Але й ви зрозумійте: у нас школа не звичайна, а спеціалізована. З ведмежою мовою викладання. Вчителі — із столичного зоопарку. У нас вимоги.

— Він буде вчитися. Я вас запевняю. Це він від незвички. Він буде гарно вчитися. От побачите...

Не кращі справи були й у Колька Колючки. І він не міг сказати "р-р-р" по-ведмежому. Замість "р-р-р" у нього виходило чогось "хрю". І зі слухом у Колька було погано, вушка в нього були маленькі, за голками ледь помітні. Але й Косю, і Колька все ж прийняли. Незважаючи на суворість, Бурмило Михайлович мав добре серце.

— Ой, і нащо мені ота спеціалізована музична школа! — ридав Кося Вухань, ідучи з мамою додому. — Та ще й з ведмежою мовою викладання! Ой, я нещасний! Горе мені з тобою і з твоєю школою!..

— Мовчи, синку! Мовчи, дурненький! — казала мама-зайчиха. — Нічого ти не розумієш. Усі зараз оддають своїх дітей у спеціалізовані школи.

Колько Колючка теж ридав, ідучи додому. І його мама-їжачиха казала, що він дурненький і нічого не розуміє і що без знання іноземних мов нікуди зараз не поткнешся.

Заперечувати щось було пізно.

Наступного дня вранці Кося Вухань та Колько Колючка узяли в лапи портфелики, букети лісових квітів і почеберяли на Велику Галявину.

РОЗДІЛ 2

Перший урок. Пантера Ягуарівна.

"Хіба можна таке вухо не вкусити!"

"У-у, зрадник"

Біля школи вже зібралися учні.

Вони скупчилися перед ґанком, попідбирали хвости (в кого такі були) й чекали появи директора.

Що й казати, завжди якось лячно починати у житті щось нове.

А якщо ти взагалі боягуз, то й поготів.

Жив ти біля маминої спідниці, за все відповідала мама, оберігала тебе від усіх небезпек, тривог і неприємностей, а ти тільки їв, спав і розважався.

І от раптом мама лишилася десь за парканом, а ти сам— один вперше йдеш у ще не знаний, сповнений несподіванок світ. Ноги в тебе підгинаються і тремтять. У роті сохне, у грудях пече, а в животі тенькає і холоне.

Кося Вухань стояв поряд з Кольком Колючкою і так голосно цокотів зубами, що Колько раптом повернувся і злякано спитав:

— Ой, що це?

— З-зуби, — затинаючись, чесно признався зайчик.

— Боїшся? — спитав Колько.

— Б-боюсь, — признався Кося.

— І я боюсь, — сказав Колько. — Давай разом боятися.

— Давай!

І такий він раптом став дорогий, цей їжачок Колько, що Кося обняв би його зараз (якби не оті колючки!).

"От із ким я дружитиму!" — одразу вирішив він. І йому стало трохи легше.

Нарешті на ґанок вийшов директор Бурмило Михайлович Ведмідь. За ним вчителі — пантера, жирафа, лисиця, слон, мавпа і бегемот.

— Здрастуйте, діти! — урочисто сказав Ведмідь, — Вітаю вас із початком навчального року в нашій школі. Дозвольте представити вам ваших учителів. От! Будь ласка! Класним керівником у вас буде Пантера Ягуарівна. Вона викладатиме лісову математику. Лісознавство викладатиме Лисавета Патрикіївна. Лісторію, тобто лісову історію, — Мамонт Африканович. Лісографію, тобто лісову географію, — Жирафа Жирафіївна. Фізкультуру — Макак Макакович. Спеціальний музичний предмет сольфеджіо — Бегемот Гіпопотамович. А ведмежу мову викладатиму я сам... Сподіваюсь, що всі ви будете вчитися старанно і сумлінно, не завдаватимете клопоту вчителям і мені не доведеться викликати в школу ваших батьків... А тепер — у клас! Починаються уроки.

Бурмило Михайлович закалатав у великий лісовий дзвоник.

На першому уроці Пантера Ягуарівна знайомилася з класом.

Крім зайчика Косі Вуханя та їжачка Колька Колючки, в класі були: з хлопчиків — лисеня Рудик Лисовенко, ведмежа Михайлик Ведмеденко, вовчєня Вовчик Вовченко і борсучєня Боря Сук; з дівчаток — рисєня Раїска Мняу, лісовє козєня Зіна Бебєшко, лосєня Соня Лось та білчєня Вірочка Вивірчук.

Кося Вухань, звичайно, сів за одну парту з Кольком Колючкою. Але де ви бачили, щоб у першому класі вас одразу посадили з ким ви хочете? Познайомившись з учнями, Пантера Ягуарівна почала усіх пересаджувати... Косю Вуханя посадила з Вовчиком Вовченком, а Колька Колючку — з Раїскою Мняу.

Не минуло й п'яти хвилин, як Вовчик Вовченко вкусив Кося за вухо.

— Т-ти чого?! — сахнувся Кося.

— Просто так, — вищирився Вовчик і знову вкусив Кося за вухо.

— Перестань! — стиха зойкнув Кося.

— Ги! Не перестану, — знову вищирився Вовчик. — Хіба можна таке вухо не вкусити! Колосальне вухо! Спеціально для того, щоб кусати. Ги-ги-ги!

— Ти що — хуліган?!

— Хуліган! — гордо сказав Вовчик. — А ти хто — заєць?

— Заєць...

— Ги-ги!.. Заєць! Заєць! Боягуз!

— Чого це б-боягуз?.. — почервонів Кося. — Я просто... просто собі заєць.

— А от і не просто! Заєць — значить боягуз. Усі зайці — боягузи. І ябеди. От я знаю: ти зараз піднімеш лапу і скажеш Пантері, що я тебе за вухо вкусив. Скажеш!

Кося не встиг нічого відповісти, бо в цей час Пантера Ягуарівна повернулася до них і сказала:

— Вухань і Вовченко! Ви чого розмовляєте на уроці? На уроках розмовляти не можна. Ану підніміся, Вухань, і розкажи всьому класу, про що це ви говорили. Нам усім цікаво послухати.

Кося підвівся, похилив голову і втупився в парту, не кажучи ні слова.

— Ну, чого ж ти мовчиш? — спитала Пантера Ягуарівна. — Ану ти, Вовченко, розкажи, якщо він соромиться.

Вовчик підвівся, шморгнув носом і сказав:

— А... а він укусив мене за вухо.

— Що?! От тобі й на! Чого це? — здивувалася Пантера Ягуарівна.

— Не знаю, — знизав Вовчик плечима. — Я його сам питав. А він каже: "Просто так. Захотілося — і вкусив". Я йому кажу: "Не можна кусатися на уроках". А він: "Мовчи, — каже, — бо ще за носа вкушу. І скажу, що не я тебе, а ти мене вкусив". От.

— Це правда? — звернулася Пантера Ягуарівна до зайчика.

— Це... це в-він мене вкусив, — ледве стримуючи сльози, вимовив Кося, вражений Вовчиковою підступністю.

— От бачите! Що я казав! — вигукнув Вовчик.

У класі засміялися.

— Ну, гаразд! Сідайте! І поведіться так, як належить учням спеціалізованої лісової школи, — суворо сказала Пантера Ягуарівна.

На перерві їжачок підбіг до похнюпленого зайчика.

— Що? Що там у вас трапилося?

— Та от... вкусив мене... Ще й ославив на весь клас. От! — Кося показав сліди вовчикових зубів на своєму вусі й схлипнув. — Як я тепер із ним сидітиму? От горе!..

І такий розпач, такий відчай був у зайчиковому голосі, що в їжачка аж сльози на очі навернулися.

— От же ж хуліган Вовчик! Ну, не плач, не плач, Кося! Треба зробити так, щоб нас знову з тобою разом посадили.

— А як?

— Я зроблю. От побачиш.

Щойно почався наступний урок, як Раїска Мняу, що сиділа поряд з їжачком, піднесла вгору лапу.

— Пантеро Ягуарівно! Скажіть йому! Він колеться.

— Колючко! Ти чого колешся?

— Я ненавмисне. Я більше не буду.

Та минуло кілька хвилин, і Раїска знову піднесла лапу:

— Пантеро Ягуарівно! Він знову колеться!

— Колючко! Припини негайно! — суворо сказала Пантера Ягуарівна.

— Я ж ненавмисне. Ненавмисне я.

Минуло ще кілька хвилин, і рисеня вискочило з-за парти:

— Пантеро Ягуарівно! Я не буду з ним сидіти! Він весь час колеться.

— Колючко! Ти що собі дозволяєш?

— Ну, хіба я винен, що в мене... що в мене голочки?.. Хіба я винен? — жалібно шморгнув носом їжачок.

— Пантеро Ягуарівно! Пересадіть мене! Будь ласка, пересадіть! Я не можу з ним сидіти, — загундосила Раїска Мняу.

— Що ж робити? — замислилась класна керівничка. — Всі парти зайняті. І ніхто ж, мабуть, не захоче пересідати...

— Мене! Мене пересадіть до Колючки! — підскочив з витягнутою лапою Кося. — Я голочок не боюсь.

— Ну що ж! Для дисципліни це буде навіть корисно. І ви з Вовченком перестанете розмовляти. І взагалі... Пересідайте!

— У-у, зрадник! Тепер через тебе я зі спідницею сидітиму, — просичав Вовчик Вовченко, коли Кося Вухань забирає з парти свої речі.

Та зраділий зайчик тільки пхикнув у відповідь...

РОЗДІЛ 3

Страждання Косі Вуханя.

Вовчик Вовченко розперізується.

Клятва друзів.

Проте Кося Вухань радів передчасно.

Тільки-но Раїска Мняу сіла біля Вовчика, як він і її вкусив за вухо. Але рисеня саме було з хижацького роду. Недовго думаючи, воно так дряпнуло кігтями Вовчика по носі, що той аж завищав. І всю велику перерву зализував ніс. Більше він Раїску не чіпав. А увесь свій гнів переніс на Косю, наче то зайчик його подряпав.

Відтоді Вовчик не давав Косі проходу. Він підстерігав його всюди, де тільки міг, — на перервах, перед уроками, після уроків, ганявся за ним, кусав його за вуха, за хвостик, і тільки швидкі ноги рятували зайчика.

Дома Кося вмивався сльозами.

— Не піду-у я більше у школу-у! Не піду-у! — ридав він, трагічно мотаючи головою. — Не треба мені того соль-феджіо-о-о! Не треба мені ведмежої мо-о-ови! Не піду-у! Не піду-у-у!..

— Та що ти, синку! Що ти кажеш! — вигукувала мама-зайчиха. — Це ж така школа! Вчителів запросили зі столичного зоопарку! Такі спеціалісти! Усі батьки в захопленні. Хочуть просити, щоб відкрили ще й вечірню школу для дорослих. А ти...

І правда... На уроках у школі було цікаво. Нічого не скажеш.

І викладачка лісознавства Лисавета Патрикіївна добре розказувала, як треба берегти рідний ліс, які в ньому ростуть дерева, рослини, які живуть звірі й пташки, чим вони цікаві...

І Жирафа Жирафіївна захоплююче розповідала про лісову географію, про північну тайгу, про південні джунглі та інше...

А коли бували уроки лісової історії, всі просто роти роззявляли, слухаючи оповіді слона Мамонта Африкановича про прадавні доісторичні праліси, де жили різні химерні плазуни і велетенські динозаври, шаблезубі тигри і печерні ведмеді, волохаті носороги і літаючі ящери...

А музика!.. Усі в лісі просто показилися на тій музиці.

У кожній норі, у кожному дуплі, у кожному барлозі тільки й розмов було, що про музику.

— Ах, ви знаєте, моє лисеня вже співає — ну просто як соловейко!

— А ми своїй білочці купили вчора піаніно. Так намучились! Ледве втягли у дупло.

— Мій Михайлик такий здібний, такий здібний! Навіть хропе уві сні по нотах!

Так! Що й казати! Уроки в школі були цікаві.

Але що ці уроки, як після них тебе щодня підстерігає десь Вовчик Вовченко, і кусає тебе за хвіст, і зав'язує тобі вуха вузлом на голові, і знущається неймовірно! Гірше за всякого динозавра, хуліган поганий!..

Втім, не лише Косі діставалося від Вовчика. Він до всіх чіплявся, всіх дразнив, з усіх глузував.

— Рудий! Руда кандала! Пожежна команда! Море горить! — кричав він лисеняті Рудикові Лисовенку.

— Щітка! Швабра! Почисть мені черевик! — свистів він Колькові Колючці.

Наш борсук Боря Сук

Неспособний до наук, —

виспівував він, танцюючи і кривляючись перед борсученям (хоча сам був ледар і двієчник).

Дівчаткам він показував язик і ганявся за ними, вигукуючи дразнилки:

Вірочка-вивірочка,

В тебе в носі дірочка!

Ой, глядіть,

Щоб Соньку Лось

Нам побить

Не довелось!

Тільки Раїску Мняу він не зачіпав, наче її й не було в класі.

А до директорового родича Михайлика Ведмеденка, навпаки, пробував під'їжджати з дружною. Обіймав його за плечі й казав:

— Ти, Михайлику, — молоток! А вони всі — мурашня. Я їх усіх однією лівою. А за тебе я заступатимусь. Як тебе хто зачепить — скажи тільки мені!

Але Михайлика й так ніхто не зачіпав. І відмінникові Михайлику не потрібна була дружба розбишаки й двієчника Вовчика. Він і сам міг за себе постояти.

"Ех! Мені б отакі біцепси!" — зітхав Кося, заздрісно дивлячись на Михайлика. Але де було зайчикові узяти ведмежі біцепси?..

— І що його робити? Як його далі жити на світі? — скрушно хитав головою Кося. — Хоч лягай і вмирай.

— Ох-ох-ох... Кепські наші справи, — і собі хитав головою Колько. — Слабаки ми з тобою. Слабаки й боягузи. Горе нам! Кожен може нас покривдити, кожен може зганьбити...

А Вовчик розперізувався що не день більше й козакував у класі, як тільки хотів.

— Слухай, Колько, — сказав якимось зайчик їжачкові. — А давай, може, займемося спортом. Га?

— Га? Яким спортом?

— Ну... "яким-яким"!.. Таким, щоб стати — о! — і зайчик випнув груди й зігнув у лікті лапу. — Наприклад, боксом.

— О! Це — думка! Давай! Щоб Вовчикові тільки — бемц! Він — беркиць і ногами вкрився. Гайда!

Фізкультуру в лісовій школі викладав знаменитий спортсмен, колишній чемпіон лісів і джунглів серед мавп Макак Макакович. Два роки тому він залишив великий спорт і перейшов на тренерську роботу.

— Та-ак! Значить, хочете займатися спортом?.. Прекрасно! Прекрасно, мої юні друзі! Прекрасно! — Макак Макакович радісно всміхнувся. — Яким видом? Боксом? О! Чудово! Прекрасний вид спорту. Справжній бокс — це мистецтво. Це — краса! Це — музика! Але боксер, товаришочки, передусім мусить бути всебічно розвиненим спортсменом. Ранкову фіззарядку робите?

Їжачок і зайчик презирнулися.

— Не... не завжди, — зітхнув Кося.

— Ага, — опустив очі Колько.

Чесно кажучи, ранкової фіззарядки вони не робили зовсім. Якось не виходило, не вистачало часу. Поки встанеш, поки вмиєшся, поснідаєш, вже й до школи час.

— Ану, перевіримо вашу загальну фізичну підготовку.

Макак Макакович підвів їх до дерева і сказав:

— Хапайтеся за нижню гілку і підтягайтеся. Побачу, скільки разів зможете підтягтися.

Кося й Колько вхопилися передніми лапами за гілку і... повисли, звиваючись черв'яками. Хоч як вони крєктали, хоч як старалися — жодного разу підтягтися так і не змогли.

— Так... — сказав Макак Макакович. — Фізична підготовочка, самі бачите, кепська... Негодященська підготовочка. М'язи у вас, вибачте, як у слимаків. Кисіль, а не м'язи. Значить, так... Поки фіззарядочку регулярно щодня не робитимете, до мене й не підходьте. А взагалі я б вам радив записатися не в секцію боксу, а в секцію художньої гімнастики. Більше вам підходить.

"Ага! — подумав Кося. — Вовчик мені буде вуха вузлом зав'язувати, а я йому в цей час показуватиму вправи з художньої гімнастики! Ні!" І ображено сказав:

— Я у секцію боксу. Тільки!

— І я, — сказав Колько.

— Ну, побачимо, — сказав Макак Макакович. — Поки що говорити рано.

— Ех, — тяжко зітхнув Кося, виходячи зі спортзалу. — Видно, не судилося нам стати — о! Видно, ніколи нам не покарати хулігана Вовчика. Ех!

— Слухай, — сказав Колько. — А може, справді давай спробуємо регулярно робити оту фіззарядку?

— Я знаю... — здвигнув Кося плечима. — Може, давай...

— Тільки не просто так, а всерйоз. Щодня, обов'язково, хоч би там що. І будемо заодно гартувати волю, виявляти характер. От давай поклянемось, що з завтрашнього ранку і почнемо.

— Ну, давай, — погодився Кося.

— Ти чим будеш клястися? — спитав Колько.

— Не знаю... А чим треба?

— От поклянися вухами. Вони з усього, що в тебе є, найгарніші.

— А ти поклянись голочками.

— Гаразд.

— Клянусь вухами! — урочисто сказав Кося.

— Клянусь голочками! — урочисто сказав Колько. На тому й розійшлися.

РОЗДІЛ 4

Зарядка в лісі.

"Ой! Де портфель?"

"Ми ж поклялися виявляти характер!"

"Я — ведмідь, ти — ведмідь, він — ведмідь..."

Уночі Косі Вуханю наснився сон.

Ніби йде він лісом. А назустріч йому Вовчик Вовченко.

"Гей, косоокий, дай закурить!" — хриплим голосом каже Вовчик.

"Я не курю. І тобі не раджу. Це шкідливо для здоров'я. Особливо дитячого", — з гідністю відповідає Кося.

"Що-о?! Ти ще патякаєш?! Інфузорія!" — визвірюється на нього Вовчик та — клац-клац! — зубами біля самісінького Косиноного носа.

"Ех!" — розмахується Кося та тільки — бемц! — Вовчика по зубах. Вовчик — беркиць! — і ногами вкрився. Нокаут!..

Лежить — очі заплющив, язика висолопив, ледве дише.

Тоді одне око розплющив, скривився жалібно: "Я більше не бу-у-ду-у!.."

Підійшов до нього Кося й каже благородно так: "Вставай! Я тобі прощаю. Вставай!"

— Вставай! Вставай, синку, а то в школу запізнишся.

Прокинувся Кося — а то мама будить. Приснилося!

А вставать же ж не хочеться! Ой, не хочеться!

— Я ще трошки! Ще трошечки!

Так же ж солодко спиться уранці! Та ще такий сон наснився. Ще б надивитися на поверженого Вовченка, порадіти хоч у сні з його поразки, зі своєї перемоги, з благородства свого... Так ні ж...

— Вставай, Косю! Вставай!

Ет! Нічого ви, мамо, не розумієте!..

Встав зайчик, потарабанився напівсонний вмиватися, зуби чистити, снідати, одягатися, до школи збиратися. На ходу досипає.

Нарешті мама портфелика йому в руки — тиць! У щок — цмок!

— Біжи, синку!

Вибіг Вухань з дому і — через ліс навпростець до школи...

І тут — ой леле! А фіззарядка?!

Тільки ж учора з Кольком Колючкою клялися вухами й голочками — робити її щодня обов'язково, хоч би там що.

І — на тобі! — першого ж дня — забув! Ні! Краще в школу запізнитися, ніж клятву порушити.

Поставив Кося портфелика під кущем і ну фізичні вправи робити — лапами вимахувати, до землі схилятися, присідати...

— Раз-два-три-чотири! Раз-два-три-чотири!

Захопився, аж самому весело стало. Аж співати захотілося.

Воно й справді непогана річ — ота фіззарядка!

Останню вправу зробив, хокнув.

О! — тепер і до школи можна.

Обернувся до куща. Глип! — а портфелика нема! Що таке? Навіть очам не повірив. Щойно ж отутো стояв під кущем. І раптом — зник. Як і не було.

Кинувся Вухань туди-сюди. Кущ оббіг, усе винишпорив. Нема портфелика та й годі. Мов корова язиком злизала.

Розгубився зайчик.

Озирнувся безпорадно.

— Гей! Хто там балується? Віддайте! Я ж у школу запізнюся.

Та мовчить ліс. Не озивається ніхто.

І раптом страх, мов холодною ковдрою, огорнув зайчика. І вже за кожним кущем, за кожним деревом хтось лихий ввижається.

Не витримав Кося та я-ак дремене.

Уроки вже почалися. Було тихо й моторошно, як буває завжди, коли прогулюєш урок. Усі отам, за дверима, у класі. А ти один у незвично тихому шкільному коридорі. І тільки десь далеко на сходах лунко брязкотить відром прибиральниці тітонька Бобриха.

І така тебе огортає тривожна самотність, наче ти лишився один на цілому світі.

Ні! Подалі від цих порожніх шкільних коридорів!

Кося вислизнув на подвір'я і забився у густі чагарі за спортмайданчиком.

Сидів, зітхав і чекав перерви. Туга й розпач краями серце.

Що робити?..

На другому уроці ведмежа мова. Сам директор Бурмило Михайлович питатиме. А зошит із домашнім завданням у портфелику лишився. Що казати? Чим пояснити? Хто ж тобі повірить, що ти робив фіззарядку не дома, а в лісі, по дорозі до школи. Ніхто не повірить. Тільки сміятимуться. Та й справді — непереконливо... А додому без портфелика як вертатися?.. Просто безвихідь якась... Хоч сядь та й плач!..

Нарешті пролунав дзвоник. І враз шкільне подвір'я сповнилося галасом і гармидером. Сміх, дзявкіт, вищання...

Лісові дівчатка через скакалки стрибають, у "класи" грають.

Лісові хлопці у футболі, у квача завелися... Один тільки їжачок Колько Колючка сумний ходить по подвір'ю мов неприкаяний. Турбується, що нема Вуханя, друзяки вірного.

— Колько! — стиха гукнув зайчик, коли їжачок проходив повз чагарі.

— Ой! — стрепенувся Колючка та до Вуханя у чагарі. — Це ти? Що таке? Що сталося?

Розказав йому Кося про свою біду, про свою пригоду.

— І що мені тепер робити — просто не знаю... Ні в школу, ні додому.

— Та ти що! — вигукнув їжачок. — Ходім зараз же на урок!

— Без зошита? На ведмежу? Ти що?

— Ну й що! Я тобі свого дам.

— А ти?

— А я викручусь. Ти ж знаєш!

Їжачок Колько Колючка виявився дуже здібний до мов. Усе схоплював на льоту. У нього було тепер таке ведмеже "р-р-р", що йому заздрих навіть Михайлик Ведмеденко. А Бурмило Михайлович ставив їжачкові самі п'ятірки.

— І ми ж поклялися виявляти характер! Ти що — забув?

— Тобі легко виявляти характер. У тебе портфель на місці,— зітхнув Кося.

— Та побігли швидше, а то вже дзвоник!

Кося ще раз зітхнув і повільно поплентався за Кольком у клас.

Бурмило Михайлович одкрив журнал і подивився на клас:

— Хто не виконав завдання, піднесіть лапу!

Всі завмерли. Лапу не підніс ніхто.

— Гаразд. Починаю викликати.

Кося Вухань ліг на парту грудьми й сховався за спину Соні Лось, що сиділа попереду.

— Вовченко!

"Ху! — полегшено видихнув Кося. — Пронесло!"

— А скажи, Вовченко, що було задано на сьогодні.

— Е-е... на сьогодні було... е-е... задано... було на сьогодні... е-е... — Вовчик енергійно махнув лапою знизу вгору, що означало: "Підказуйте, чорти, швидше!"

— Провідміняти "ведмідь", — підказала Зіна Бебешко.

— Проведмежати... е-е... о-о... ведміль... — прохарамаркав Вовчик.

— Хе! — скривився Бурмило Михайлович. — Ну, давай, "ведмежай", артист! Тільки не підказуйте! Хай сам "ведмежає".

Вовчик Вовченко безпорадно озирнувся навколо й почав:

— Ну... ну... я... е-е... я — ведмідь... ти — ведмідь... він — ведмідь... Ми... е-е... ведмеді... ви — ведмеді... вони — ведмеді...

— Овва! Багато вас, ведмедів, назбиралося, — усміхнувся директор.

Клас зареготав.

— Хе-хе-хе-хе-хе! — й собі дрібно засміявся зайчик. Що й казати — приємно, коли твій ворог пече раків.

— Ану скажи, Вухань, як треба.

Останнє "хе" застряло у Косі в горлі. Коли тебе отак зненацька викликають, якщо ти навіть і знаєш, все у тебе з голови одразу — фіть! — і нема.

— Я... е-е... я... е-е... — забелькотів Кося.

— Ведмідь, ведмедя, ведмедю... — швидко зашепотів підказуючи Колько Колючка.

— Ведмідь... — механічно повторив Кося і замовк, від хвилювання не в змозі більше нічого сказати.

— І ти — ведмідь? — здивувався Бурмило Михайлович під загальний регіт класу. — Ну це вже занадто. Колючко!

— Ведмідь, ведмедя, ведмедю... — зататакав, як з кулемета, їжачок...

— Сідайте всі! — Бурмило Михайлович поправив на носі окуляри і взяв у лапу авторучку. — Значить, так... Вовченко — одиниця! Вухань — одиниця! Колючка — двійка... за підказку... Переходимо до нового матеріалу.

— Пхе! — презирливо скривився Вовченко, сідаючи на місце. — Ну й нехай! Потрібна мені та ведмежа! І взагалі уроки! То тільки боягузи і ябеди уроки вчать!

Кося Вухань та Колько Колючка промовчали.

РОЗДІЛ 5

Невже Бегемот Гіпотамович?..

Переполюх у класі. Пантера Ягуарівна

дає Косі й Колькові несподіване доручення

Після уроків Колько сказав Косі:

— Не переживай! Виправимо! Ходім краще в ліс та пошукаємо гарненько твого портфеля. Може, ти його просто погано шукав.

І друзі побігли в ліс.

Портфеля не було.

Але з-за куща раптом долинули звуки:

— Ля-ля-ля-ля-ля-ля-ля! До-ре-мі-фа-соль-ля!..

Кося й Колько обережно розсунули віти.

За кущем на траві лежав учитель сольфеджіо Бегемот Гіпотамович. Він тримав у зубах квітку, мрійливо дивився в небо і тихенько мугикав пісню.

— Тю! — здивовано прошепотів Кося й подивився на Колька.

— Тю! — здивовано прошепотів Колько й подивився на Косю.

Серед усіх вчителів школи викладач сольфеджіо Бегемот Гіпопотамович був найбільший дивак.

Він ніколи не розлучався з мідною трубою, яка називалася красиво і урочисто — тромбон. Вона сяяла і вигравала на сонці так, що було боляче дивитися. Подейкували, що ця труба не мідна, а золота. Її так і називали — золотий тромбон. Коли Бегемот Гіпопотамович грав на золотому тромбоні, всі пташки в лісі припиняли спів і мовчки слухали.

Бегемот Гіпопотамович до безтями любив музику.

На першому ж уроці він сказав:

— Сольфеджіо — це найголовніший предмет з усіх предметів. Він розвиває слух, вчить співати по нотах, вчить глибоко розуміти музику. А музика — це найпрекрасніше з усього, що тільки є на світі.

І, широко роззявляючи свого величезного рота, в якому стирчали тільки два зуби. Бегемот Гіпопотамович заспівав:

— До! Ре! Мі! Фа! Соль! Ля! Сі...— Прокашлявся і сказав: — З оцих семи нот складається вся музика світу. От як вони звучать на тромбоні! — І він заграв на тромбоні, потім знову прокашлявся і сказав: — А от як вони пишуться! — І написав ноти на дошці. — А тепер будемо співати по нотах! — Він заспівав:

— До! Ре! Мі! Фа! Соль! Ля! Сі!.. Нумо заспіваймо всі!..

— До-о! Ре-е!.. — затягнули учні.

— Добре-е!.. — підхопив Бегемот Гіпопотамович.

Того, хто співав правильно, Бегемот Гіпопотамович називав "цяця-ляля" і частував цукеркою. Але то було нечасто. "Добре знають ноти тільки бегемоти!" — любив повторювати вчитель сольфеджіо. У глибині душі він, мабуть, вважав, що по-справжньому розуміти музику може тільки він один. Часто у самотині він ходив лісом, замріяний, з квіточкою в зубах, і прислухався до лісових звуків. А потім грав на золотому тромбоні щось невимовно гарне і мелодійне. Або лежав у траві і, наставивши вухо, слухав, як гуде у квітці джміль чи якась інша комаха, й усміхався блаженно, немов слухав симфонію.

Кося Вухань був у Бегемота Гіпопотамовича "цяця-ляля", а Колько Колючка, на жаль, ні. Кося, як правильно казала мама-зайчиха, мав абсолютний слух і чув за п'ятсот метрів те, чого Колько й за десять метрів не чув. Бегемот Гіпопотамович дуже цінував Косині музичні здібності і казав, що Кося може стати навіть солістом.

Невже це він узяв Косиного портфеля? Для чого? Дивина!

Та підійти і спитати друзі не наслідилися.

Розгублені й здивовані, поверталися вони додому.

Татові й мамі Кося сказав, що портфеля просто загубив. Батьки насварилися, але — робити нічого — придбали нового. І зошити, й підручники теж.

Минуло кілька днів.

І кожен день приносив несподівану новину. Щодня в когось щось пропадало. У Рудика Лисовенка пропав новенький футбольний м'яч. У Зіни Бебешко пропало дзеркальце. У Соні Лось — шовкова хусточка. У Борі Сука — авторучка. У Вірочки Вивірчук — мішечок горішків. У Колька

Колючки — альбом для малювання. У Михайлика Ведмеденка — горщик меду. А в Раїски Мняю — перебивні картинки.

Всі дивувалися, не знаючи, на кого й думати.

А Колько й Кося з розпачем позирали на Бегемота Гіпототамовича, не сміючи й натякнути нікому про свої підозри.

Лише у Вовчика Вовченка нічого не пропало. І то тільки тому, що несподівано пропав він сам. Чогось перестав ходити до школи.

— Може, захворів? — стурбовано сказала Пантера Ягуарівна. — Треба його провідати. Кому ми це доручимо? Ми доручимо це Вуханю й Колючці. Вони живуть якраз на тому кутку лісу, де й Вовченко.

Кося глянув на Колька, Колько глянув на Косю, і обидва так скривилися, наче проковтнули по кислці.

— Чого це ви кривитеся? Чого кривитеся? Га? Як вам не соромно! — з обуренням сказала Пантера Ягуарівна. — Попросили їх провідати хворого товариша, а вони кривляться! Фу! Хіба можна бути такими!

Дівчатка теж обурено подивилися на них і теж сказали: "Фу!"

Виходу не було.

РОЗДІЛ 6

Зустріч з татом Вовченком.

"Цього він нам не подарує!"

Підслухана розмова.

"Який жах!" Треба діяти!

Вони йшли до Вовчого Яру, де жив Вовчик, і тремтіли.

— Може, не підемо? — тихо сказав Кося.

— Засміють, — зітхнув Колько.

— Засміють, — погодився Кося.

— Та й характери ж домовились гартувати, — скривився Колько.

— Домовились... — зітхнув Кося. — Але як з'їдять нас разом із нашими характерами, кому вони тоді будуть потрібні...

— Ех!..

Тато-вовк витрушував на подвір'ї дублянку з овечої шкури.

— Здрастуйте, дядю вовк! — здалеку привіталися Кося й Колько.

— Пррривіт! — прищулив на них хиже око тато-вовк.

— Як поживає ваш В-вовчик? — загукав здаля Колько.

— Як його з-здоров'я? — загукав Кося Вухань.

— А що йому зрррробиться? Добре поживає, ледащо. У школі він.

— У шко-олі? — так і вклякли Кося й Колько.

— А що? Нема його в школі? Проголює, сатана?

— Га... — гакнув Кося.

— Бе... — бекнув Колько.

— Ви мені не гакайте, ви мені не бекайте! Кажіть правду! — Татовк зробив крок уперед.

Наступного кроку друзі чекати не стали. Повернулися і чимдуж дременули.

— Ну, тепер Вовчик нам дасть! — із жахом сказав Кося, коли вони вже були на безпечній відстані. — Цього він нам не подарує.

— А ми хіба винні?

— Винні не винні, розбиратися він не буде.

Вони йшли лісом, похиливши голови, і спотикалися від горя. Світ їм тьмарився в очах. Якщо без усякої причини Вовчик не давав їм проходу, то що ж буде тепер?..

І раптом вони почули у гущавині чийсь підозрілі голоси.

Спинилися.

Прислухались.

— Ти що — нещастя захотів?! — грізно казав чийсь хрипкий голос. — Насміхаєшся з мене?! Барахло мені якесь тягаєш!

— Я... я... Та ви... — друзі навіть не одразу впізнали голос Вовчика Вовченка, такий він був улесливий і жалюгідний.

— Нащо мені перебивні картинки?! Га?! Перебий їх собі на лоба! А мені давай цінні речі. Зрозумів?

— Так я ж стараюсь, стараюсь, але...

— Одне слово: якщо сьогодні увечері не принесеш до печери в Урочище Сивого Беркута щось путнє, я тобі покажу, хто такий шакал Бацила! Я жартувати не люблю... Іди!

Кося й Колько зіщулились і перестали дихати.

З кущів вийшов Вовчик Вовченко. Похнюплений, з підібганим хвостом, він був зовсім не схожий на те зухвале вовчєня, яке звикли бачити у школі Кося й Колько.

Тягнуци по землі портфеля, він прочовгав повз приишклих у траві друзів і зник за деревами.

Хвилин п'ять зайчик та їжачок не наважувались ворухнутися.

— Ну?! — нарешті тихо видихнув Колько.

— Ага! — тільки й зміг вимовити Кося.

Що там казати. Все було зрозуміло без слів. Вовчик Вовченко зв'язався з дорослим злодієм — шакалом Бацилою, і той тепер примушує його красти.

Ой! Ой! І ще раз — ой!

У Колька від страху ворушились колючки, а в Косі дрібно тремтів хвостик.

Справжній страшний дорослий хуліган був десь зовсім близько, за два кроки від них, у заростях.

Довго ще лежали їжачок і зайчик у траві, прислухаючись до найменшого звуку.

І лише коли пересвідчились, що шакал Бацила давно вже пішов, одважились нарешті підвестися.

Додому вони бігли так, що серця у них мало не вискакували з грудей. І тільки біля воріт почули себе у безпеці.

— Ну?! — сказав тепер уже Кося.

— Ага! — видихнув Колько.

— Що ж робити? — розгублено спитав Кося.

— Не знаю, — безпорадно розвів лапами Колько.

Становище й справді було важке.

Завтра у школі Пантера Ягуарівна питає: "Ну, як здоров'я Вовченка?" Що казати? Правду? Все розкриється, і ніхто не знає, як поведе себе шакал Бацила. Справжні злодії не зупиняються ні перед чим.

Не говорити правди?

По-перше, вони просто не вміють брехати, ще не навчилися.

По-друге, після їхніх відвідин тато-вовк може прийти до школи і...

Ой! Ой!

І ще раз — ой!

Сумні роздуми друзів раптом були перервані.

З лісу несподівано вийшли Раїска Мняу і Зіна Бебешко.

— О! Ви вже дома? — сказало рисеня. — А ми прийшли дізнатися, як там Вовченко, як його здоров'я.

Від несподіванки їжачок і зайчик тільки роти пороззявляли.

— Що сталося? Чого це ви такі? — збентежено спитало лісове козеня.

— Що — він серйозно хворий? Йому погано? Ну, кажіть же, кажіть! — накинулась на них Раїска Мняу.

Кося й Колько розгублено презирнулися і мовчали.

Але від дівчаток хіба одчепишся?

І друзі врешті не витримали й усе їм розказали. І про зустріч із татом-вовком, і про випадково підслухану розмову, про шакала Бацилу, про все-все. Рисеня й козеня тільки охали й ахали. Очі в них зробилися круглі й великі.

— Який жах! — сказала Раїска Мняу.

— Який кошмар! — сказала Зіна Бебешко.

— Треба щось робити! — сказала Раїска Мняу.

— Бе-безперечно! — підхопила Зіна Бебешко.

— А що робити? Що? — сказали Кося й Колько, кліпаючи очима.

— Треба якось виручати Вовченка! — вигукнула Раїска Мняу.

— А то він загине! — вигукнула Зіна Бебешко.

У Косі й Колька похололи кінцівки.

— А як ми можемо його виручити? Як?

— Мені здається, — сказала Зіна Бебешко, — треба піти сьогодні вночі до Урочища Сивого Бе-беркута і...

— І налякати шакала Бацилу так, щоб він на все життя зарікся чіпати неповнолітніх! — підхопила Раїска Мняу.

Ой! Кося й Колько відчули, як у них щось тенькнуло й обірвалося всередині.

— Ме-мене мама не пустить! — сказав Кося Вухань.

— І ме-мене! — сказав Колько Колючка.

— Ну, знаєте! — обурено сказала Раїска Мняу. — В таких випадках дозволу не питають. Просто ідуть, і все!

— Бе-безперечно! — підхопила Зіна Бебешко.

— Так! — рішуче сказала Раїска Мняу. — Як усі поснуть, ми тихенько вилазимо і йдемо в Урочище Сивого Беркута.

Кося зітхнув.

Колько подумав і теж зітхнув.

Якби все це їм говорили хлопці, вони б не вагаючись відмовилися. Знайшли б причину і відмовилися. Але перед дівчатками їм було незручно. Соромно і незручно. Все ж вони були хлопцями. До того ж вони згадали свою клятву.

— Гаразд, — зітхнули вони.

— Зустріч біля кривої бе-берези, — сказала Зіна Бебешко.

— Не забудьте захопити світлячкові ліхтарики, — сказала Раїска Мняу. — Пароль: "Ви не бачили грушу?" Відгук: "На березі груші не ростуть!" Чао!

Раїска Мняу та Зіна Бебешко, як усі дівчатка, страшенно любили таємниці і змагалися у вигадках з хлопцями.

РОЗДІЛ 7

Шакал Бацила.

"З тебе, здається, буде толк".

Як корисно вивчати іноземні мови.

Ще мить і...

"А що, як просто заснути, — лежачи в ліжку, думав Кося Вухань. — Скажу завтра, що ненароком заснув, та й усе".

Але заснути він не встиг. Тільки-но почав дрімати, як його щось боляче шпигонуло в бік.

— Вставай, сплюх нещасний! — зашепотів Колько Колючка. —
Вставай!

Довелося вставати і йти.

У лісі було темно й страшно.

У Косі не попадав зуб на зуб.

— Па-пароль! — почувся біля кривої берези переляканий голос Раїски Мняу.

— Та йди ти зі своїм паролем! — прошепотів Колько.

— А що це у вас цокотить? — тривожно спитала Зіна Бебешко.

— То в мене. З-зуби. Не бійтесь. То від холоду. З-за-мерз трохи, —
ніяковіючи, прошепотів Кося Вухань.

— І я... чогось, — призналася Зіна Бебешко.

— З-значить, так, — прошепотіла Раїска Мняу. — Вриваємося в
печеру, свіtimo з чотирьох боків світлячковими ліхтариками і кричимо:
"Лапи вгору!" Мій тато каже, що при нападi головне — це раптовість.

Кося й Колько промовчали. Вони собі просто не уявляли, як це воно
все буде.

Ой! Ой! І ще раз — ой!

Урочище Сивого Беркута користувалося в лісі недоброю славою.

То була скеляста гора, поросла колючим чагарником, на вершині якої колись звив гніздо Сивий Беркут. Колючий чагарник прикривав вхід у велику темну печеру. І саме через ту печеру про Урочище ходила недобра слава. Старі мешканці лісу казали, що кожен, хто пробував жити в печері, зазнавав лиха. І ніхто не наважувався тепер зазирати в неї, особливо після заходу сонця.

Чим ближче підходили вони до Урочища Сивого Беркута, тим менше їм хотілося туди йти. Вони вже не перемовлялися навіть пошепки.

Та от уже й вхід у печеру.

Спинилися в нерішучості.

Прислухалися.

— Тихо, — ледь чутно прошепотів Колько.

— Нема нікого, — прошепотів Кося. — Ходімо назад.

— А може, все ж за... зазирнути? — невпевнено шепнула Раїска Мняу.

— Мабуть, ходім-таки назад, — шепнув Колько.

І вони збиралися вже повертати, аж раптом...

Аж раптом з печери залунали звуки... золотого тромбона.

— Не треба-ба, — шепнула Зіна Бебешко. — Не-бе-безпечно.

Хоч як костричилися дівчатка, а переляк зборов і їх.

— Ой! Там Бегемот Гіпотамович! — стиха зойкнула Раїска Мняу. —
Ану ходімо! Подивимося!

І перша рушила до печери.

Кося й Колько презирнулися. Бегемот Гіпотамович! Невже?! Але
відступати було пізно.

Вони розсунули колючий чагарник і... завмерли.

Посеред печери з тромбоном у лапах стояв шакал Бацила. Облізла
шерсть клаптями висіла на ньому. У роті блищав золотий зуб.

Перед ним з підібганим хвостом і опущеною головою стояв Вовчик
Вовченко.

— О! Це я люблю! — криво щирився шакал Бацила. — Золотий,
кажеш, тромбон. Капітально!.. З тебе, здається, буде толк. Я тебе
залишаю. Житимеш зі мною. А то мені нудно самому.

Вовчик підвів голову і жалібно скривився:

— Пустіть мене! Будь ласка! Я хочу додому...

— Мовчи, щеня! Радій, що сам шакал Бацила тебе усиновити хоче.

— Не треба-а! — заплакав Вовчик. — Пустіть ме-не-е!.. Я хочу додому.
Ви ж обіцяли, що, коли я принесу щось хороше, ви мене одпустите. Я
піду додому! Я піду...

Вовчик зробив рух у бік виходу, але шакал Бацила ловко схопив його
зубами за карк і швиргонув у куток печери.

Там, у кутку, серед купи награбованого лежало, між іншим, і все, що колись пропало: і футбольний м'яч Рудика Лисовенка, і дзеркальце Зіни Бебешко, і шовкова хусточка Соні Лось, і портфель Косі Вуханя...

— Від мене не втечеш!.. Одпустити? Чого захотів! Щоб ти мене виказав? Ніхто ж не знає, де я ховаюсь. Усі бояться цієї печери. Тут мене ніхто не шукатиме. Або ти будеш зі мною, або... — шакал так клацнув зубами, що аж іскри посипались.

— Хлопчики! Дорогі! Зробіть що-небудь! — мало не плачучи, прошепотіла Раїска Мняю.

— Ви ж хлопці! Ви ж хоробрі! — благально зашепотіла Зіна Бебешко.

Колько Колючка відчув, як щось ніби підхопило його й одірвало від землі. І раптом зривистим голосом несподівано для самого себе він вигукнув по-ведмежому:

— Ану пусти його!

Вигукнув, ні про що не думаючи, чесно кажучи, просто від страху.

І враз шакал Бацила випустив з лап тромбон, присів і підібгав хвоста.

— Та що ви... що ви, дядьку Ведмідь! Я ж... нічого... Просто так... Пожартував. Будь ласка... хай іде... — улесливо залепетав він. І одразу став схожий не на дорослого шакала, а на маленьке жалюгідне вовчєня, яке щойно плакало перед ним. І зробився зовсім не страшний, а просто огидний. Виявляється, хуліган тільки тоді хуліган, коли його бояться. А коли його не бояться, він сам починає боятися, він уже не хуліган, а щеня.

І раптом Колько Колючка вперше у житті відчув, як це не страшно — бути сміливим. Страшно бути боягузом, а сміливим бути — зовсім не страшно!.. Кося Вухань теж це відчув.

І таке охопило їх радісне почуття, що вони весело-весело засміялися, — звичайно, вже не по-ведмежому, а по-заячому і по-їжачиному...

Шакал Бацила схопив світлячковий ліхтар, одним стрибком скочив до входу в печеру і підніс ліхтар високо над головою.

І побачив у чагарях Косю Вуханя, Колька Колючку, Раїску Мняу і Зіну Бебешко — маленьких лісових дитинчат.

— У-у-у-у! — люто завив шакал Бацила.

Та Кося Вухань і Колько Колючка вже не злякалися.

— Ану одпусти Вовчика! — вигукнув Кося.

— Не боїмось ми тебе! — вигукнув Колько.

— Одпусти! Не боїмось! — підхопили Раїска Мняу та Зіна Бебешко.

Шакал Бацила сторопів і завмер.

Правда, що робити далі, вони не знали. Все-таки шакал був дорослий, а вони були дитинчата.

Ще мить і...

РОЗДІЛ 8

Єдиний у житті випадок, коли серед ночі сходить сонце

І раптом під могутніми кроками затріщали кущі і пролунав голос Бегемота Гіпопотамовича:

— А що це тут робиться серед ночі? Га?

Шакал Бацила гикнув, брязнув ліхтарем об скелю і шаснув у темряву. Та Кося Вухань, Колько Колючка, Зіна Бебешко і Раїска Мняу разом ввімкнули свої світлячкові ліхтарики, і шакал дзиґою закрутився на місці.

Бегемот Гіпопотамович підняв свою важезну ногу і наступив шакалові на хвіст.

— Ой-йой-ой! — пронизливо завищав шакал Бацила. — Ай-яй-яй!.. Я більше не буду!.. Ой-йой-ой!.. Пу-стіть!.. Пустіть!..

— Фу! Який у тебе голос немелодійний! Гидко слухати! — скривився Бегемот Гіпопотамович. — Забирайся геть!

Одпустив шакала, ще й добряче піддав йому ногою.

— Хай біжить! Тепер він назавжди забуде дорогу до нашого лісу.

Шакал Бацила з вереском сторчголов покотився у чагарі й одразу зник.

— Ой, спасибі! — загукали в один голос Зіна Бебешко і Раїска Мняу.
— Ви врятували нас. Але як ви опинилися тут?!

— А це ось він мене покликав, — сказав Бегемот Гіпопотамович, обережно піднімаючи з землі свій золотий тромбон. — Я почув його голос і одразу прибіг сюди. От що значить музика!..

Кося й Колько презирнулися і почервоніли — як вони й подумати могли, що Бегемот Гіпопотамович узяв портфель...

А Вовчик Вовченко стояв, низько-низько похиливши голову, і сльози капали з його очей на землю.

— Покарайте мене... Що хочете, робіть! Але я... я більше не буду... Слово честі...— ледь чутно схлипнув він. І такий він став нещасний, що боляче було дивитися на нього.

"Ех, Вовчику, Вовчику! Дурненький ти, дурненький!.." — подумали всі.

Звичайно, можна було сказати, що він сам винен в усьому, що якби він по-іншому повадився, то...

Але він і сам це розумів.

Доля його й так покарала. Нелегко переживати такі хвилини...

І ніхто йому нічого не сказав. Бо всі вони були добрими — і Кося Вухань, і Колько Колючка, і Зіна Бебешко, і Раїска Мняу. І, звичайно, Бегемот Гіпопотамович.

— Ну, а тепер ходімо додому! — сказав Бегемот Гіпопотамович, підніс до рота золотий тромбон і заграв.

І вони рушили.

І Кося Вухань (недарма ж він мав абсолютний слух і був "цяця-ляля") заспівав пісню, а всі підхопили:

Дуже нас колись лякали

Хулігани і шакали.

Ми боялися, тремтіли,

Слова їм сказати не сміли.

А тепер, а тепер

Ми не боїмося —

З хуліганів ми тепер

Дружно сміємося.

Гей! Гоп! Тру-ля-ля!

До-ре-мі-фа-соль-ля!

А ще в тій пісні співалося про те, як добре вчитися в школі і вивчати іноземні мови, і музику, і математику, і все-все інше.

Вони йшли і співали.

І враз несподівано з-за лісу піднялося сонце.

І освітило землю.

І заграло-заблищало на золотому тромбоні Бегемота Гіпопотамовича.

І заспівали-защебетали в лісі пташки.

І по-ранковому запахли квіти.

— Що? Серед ночі зійшло сонце? — здивовано скажеш ти. — Так не буває. Навіть у казках.

Що ж, я згоден з тобою. То було справжнє диво!..

Але спробуй, друже мій дорогий, хоч раз перебороти в своїй душі страх, і ти зрозумієш, що нічого дивного в цьому немає.

Ти побачиш, як серед ночі зійде для тебе сонце.

І я від щирого серця бажаю тобі цього!..

ПРИГОДИ В ПАВУТИНІ!

РОЗДІЛ 1

В ньому нагадується про лісову школу, про її учнів та вчителів.

Новенька. Неприємні несподіванки.

І знову ми з тобою, друже мій дорогий, у лісовій школі.

Давай-но зазирнемо у клас.

Онде за першою партою сидять вони — вірні нерозлучні друзі зайчик Кося Вухань та їжачок Колько Колючка.

За ними — рисеня Раїска Мняу та козеня Зіна Бебешко. Далі — ведмежа Михайлик Ведмеденко та борсученя Боря Сук.

Потім лосеня Соня Лось та білченя Вірочка Вивірчук.

А за останньою партою, як майже у кожному класі, сидять — хто? — авжеж, сидять зривщики дисципліни, ледарі й двієчники вовчєня Вовчик Вовченко та лисєня Рудик Лисовєнко, які останнім часом подружилися.

Зараз саме урок музики, і вчитель сольфеджіо Бегемот Гіпопотамович розучує зі школярами нову спортивну пісню.

От послухай.

Диригуючи своєю мідною трубою, яка називається красиво й урочисто — тромбон, Бегемот Гіпопотамович виводить:

Якщо хочеш

Бути скорим,

Дужим, спритним

І бадьорим, —

Стань спортсменом!

Стань спортсменом!

І всі дружно підхоплюють:

Стань спортсме-єно-ом!..

А Кося Вухань, який має абсолютний слух (ще б пак, такі вуха!), далі тягне соло:

Якщо хочеш Бути добрим,

Благородним і хоробрим, —

Стань спортсменом!

Стань спортсменом!

І всі підхоплюють:

Стань спортсме-ено-ом!..

Вовчик Вовченко і Рудик Лисовенко навмисне фальшивлять, але хіба вони в силі зіпсувати пісню!

Їхні голоси тонуть у дружному хорі.

Проте класна керівничка Пантера Ягуарівна, сидячи в учительській і перевіряючи зошити (контрольну з математики), чує це і скрушно хитає головою:

— От шибеники! І коли вони врешті виправляться!

Тут же в учительській сидять інші вчителі — і викладачка лісознавства Лисавета Патрикіївна, і вчитель лісової історії Мамонт Африканович, і вчителька лісової географії Жирафа Жирафіївна, і фізкультурник, знаменитий спортсмен, колишній чемпіон лісів і джунглів серед мавп Макак Макакович.

А директор школи Бурмило Михайлович Ведмідь замкнувся у себе в кабінеті і пише звіт за перше півріччя.

На вигляд він суворий і непривітний, але насправді добряга й дуже любить дітей. От і зараз, пишучи звіт, він згадує кожного учня і сам до себе лагідно усміхається. Він дозволяє собі це тільки на самоті. А от

вийде з кабінету і знову насупиться. Він вважає, що лагідним бути непедагогічно. Хіба з ними можна? Вони ж на голову сядуть. Той же Вовчик Вовченко, дай йому волю, хвоста тобі одгризе...

Бурмило Михайлович зітхає і, по-учнівському схиливши голову набік, продовжує писати.

Що б там не було, нарікати не слід. Справи у школі йдуть непогано. І успішність, слава Богу, досить висока, і дисципліна не така вже й низька. А колись?.. І згадувати не хочеться. Ще трохи — і довелося б Вовченка у звірячу колонію відправляти — неповнолітнім правопорушником зробився. Подумати тільки — у Бегемота Гіпопотамовича, викладача сольфеджіо, тромбона поцупив!.. Зв'язався з дорослим бандитом-рецидивістом шакалом Бацилою і, заляканий ним, трохи сам злодієм не став.

Добре, що Кося Вухань і Колько Колючка виявилися справжніми молодцями. Не злякалися шакала Бацили, допомогли викрити його і вигнати з лісу.

А якими ж боягузами прийшли вони до школи! Тіні власної боялися. Тепер зовсім не те — приємно на них дивитися.

Вовченко, правда, зразковим учнем не став, потроху порушує дисципліну, ще й на Лисовенка погано впливає, але що ви хочете, де ви бачили, щоб порушники дисципліни одразу стали зразковими? Так навіть у казках не буває...

— Ні! Непогано йдуть справи у школі. Непогано!

Бурмило Михайлович усміхається.

А учні у класі співають, а учні заливаються:

Якщо хочеш Бути добрим,

Благородним

І хоробрим, —

Стань спортсменом!

Стань спортсменом!

Стань спортсме-ено-ом!

І хто знає, як усе б склалося, коли б на другий день після того, як ми з тобою, друже мій дорогий, зазирали до класу, не з'явилась новенька.

Одчинилися двері, і Пантера Ягуарівна ввела до класу товстеньке дике поросля у смугастому платтячку і з великим смугастим бантом на голові. Ввела і сказала, як завжди кажуть учителі в таких випадках:

— Знайомтеся, діти, це наша нова учениця. Хрюша Кабанюк.

— Хрю... хрювіт! — сказала новенька, сіла за вільну парту і одразу почала щось їсти.

— Яка симпатичненька! Правда? Яке в неї платтячко! — зашепотіла Соня Лось.

— Ага! — закивала Зіна Бебешко. — А бе-бе-бантик який! Мені так подобається!

— І меніу! І меніу! — підхопила Раїска Мняу.

— Пхе! Подумаєш! Звичайнісінька свиня, та й усе! — скривився Вовчик Вовченко. — Чортзна-що і збоку бантик.

— Плавильно! — сказав Рудик Лисовенко (він не вимовляє літери "р" і замість "правильно" говорить "плавильно").

Кося Вухань і Колько Колючка промовчали.

Хрюша їм теж не дуже сподобалась, але підтакувати Вовченку й Лисовенку вони не захотіли.

Хоча після пригоди з шакалом Бацилою Вовчик до них більше не чіплявся, але й дружби поки що не виходило.

На першому уроці була лісова історія.

Мамонт Африканович дуже цікаво розповідав про древніх шаблезубих тигрів, але слухали його не уважно, як то кажуть, у піввуха.

Усі раз у раз позирали на парту, де сиділа, щось хрумкаючи, новенька.

А коли продзвенів дзвоник на перерву й учні вибігли у двір, Кося Вухань перший загукав:

— Цур не квач!

— Цур не квач! Цур не квач! Цур не квач! — загукали всі, розбігаючись.

— Хрюшо! Ти — квач! — одбігаючи останньою, крикнула Соня Лось.

— А я-а не гра-аюся! — мляво сказала новенька, повільно щось жуючи.

Всі розгублено завмерли.

— Чого?

— Не-е хо-очу-у...

І так вона якось це сказала, що всім одразу стало нудно й нецікаво, ніхто не побіг, і ніхто не став нікого доганяти, і гра у квача розладналася.

Потинялися вони по шкільному подвір'ю, дочекалися дзвоника і пішли на урок.

— Ну й маруда ця Хрюша! — скривився Вовчик Вовченко.

— Правильно! — підтакнув Рудик Лисовенко. І хоч як не хотілося Косі й Колькові з ними погоджуватися, заперечити було нічого. З цього все й почалося. Яку б гру діти не заводили, Хрюша нудно тягла:

— Не-е хо-очу-у! Мені не-еціка-аво-о!

І всім чогось теж одразу ставало нецікаво, і жодна гра не клеїлася.

На перервах усі тепер нудилися, вештаючись по шкільному подвір'ю.

І взагалі з ними діялися якісь дивні речі.

Наприклад, одного разу Соня Лось і Вірочка Вивірчук поверталися додому. По дорозі їм трапилося пташеня, яке випало з гнізда і жалібно пищало в траві. Соня й Вірочка були найдобрішими у класі, завжди всім

співчували, допомагали, жаліли всіх. Вірочка до того ще й дружила з пташками, — стрибаючи по деревах, часто гостювала у гніздах.

А тут вони мовчки одвернулися і прочовгали мимо. Соромилися глянути одна одній у вічі, але не могли примусити себе зупинитися і допомогти бідному пташеняті.

Їм було ліньки...

Іншого разу Вовчик Вовченко і Рудик Лисовенко провалилися ненароком у яму. І хоч яма була неглибока і з неї досить легко було вилізти, ставши один одному на плечі, вони лежали й не вилазили. Їм було ліньки це робити. А всі стояли навколо ями і дивилися. І ніхто не робив навіть спроби витягти Вовчика й Рудика. Всім теж було ліньки. І якби не вчитель фізкультури Макак Макакович, Вовчик і Рудик, мабуть, досі лежали б у ямі.

Ну, і, звичайно, не лише гратися, а й вчитися їм тепер стало нецікаво. На уроках вони сиділи байдужі й неуважні, і дома ніхто з них не міг примусити себе робити домашні завдання.

Навіть відмінники Михайлик Ведмеденко і Раїска Мняу вперше у житті почали хапати двійки.

Пантера Ягуарівна була у розпачі.

— Що це робиться?!. Жах!.. Кошмар!.. Треба негайно скликати батьківські збори. Увага! Увага! Завтра батьківські збори. Запам'ятайте усі! Завтра після уроків батьківські збори!.. Запишіть і передайте батькам обов'язково. Завтра батьківські збори!

РОЗДІЛ 2

Батьківські збори.

"Дивина та й годі!"

Домашні неприємності.

І от — батьківські збори.

Пантера Ягуарівна зробила нову зачіску, напудрила ніс, помітно хвилюється.

— Діти, додому! Всі — додому! Уроки закінчено! Додому! — вже вкотре говорить вона тремтячим незнайомим голосом.

Але хто це коли йшов додому, коли батьківські збори?

Ніхто додому не йде.

Хоч і ліньки, але треба ж побачити, піддивитися, підслухати, про що ж воно там балакатиметься, на тих батьківських зборах.

Увесь клас причаївся в кущах під вікном.

Завмерли.

Слухають.

Позаяк Косин тато Косятин Косятинович Вухань, співробітник Науково-дослідного інституту капусти, писав дисертацію, від Косиних батьків прийшла мама.

Зате від Колькових батьків прийшов тато — Коляй Коляйович Колючка, завідуючий відділом критики "Лісової газети". Він завжди ходив на всякі збори, взагалі любив активно втручатися в життя, така вже була його професія.

Від Вірочки Вивірчук теж прийшов тато — Білобіл Білобілович Вивірчук, верхолаз-висотник. Він дуже любив донечку і завжди сам ходив на батьківські збори.

Від Бебешків прийшла бабуся. Зініні батьки розлучилися. Тато Козел Козлович Бебешко завів сім'ю в іншому лісі, а мама, солістка лісової опери та балету, заслужена артистка Козулія Бебешко, цілими днями була на репетиціях, а вечорами на спектаклях.

І від Раїски Мняу прийшла бабуся. Батько поїхав на полювання, а мама була на курорті.

Рудана Микитівна Лисовенко, товаровознавець магазину "Птахи-яйця", прислала замість себе свою дочку, старшу Рудикову сестру, молоденьку лисичку Лізу, студентку лісового технікуму легкої промисловості.

Від Соні Лось прийшов дідусь, пенсіонер Сохат Сохатович.

Від Борі Сука прийшов тато, інженер Борис Борисович Сук.

Від Хрюші прийшло аж двоє — мама Хавронія Вепріївна, домогосподарка, і дідусь Вепрій Кнурович Кабанюк, старий копач.

Від Вовченків не прийшов ніхто. Вовченки на батьківські збори не ходили.

Нарешті Пантера Ягуарівна відкрила збори.

— Дорогі батьки! — сказала вона. — Я дуже схвильована. У нашому класі діється щось незрозуміле! Щось незбагненне! Щось неймовірне! Я просто у розпачі. За останній час успішність так різко погіршилася, що я просто не знаю... Домашніх завдань систематично не виконують. На уроках неуважні, байдужі. Ніби й слухають, а очі якісь відсутні. Мовби сплять. На якій я тільки козі до них не під'їжджала!.. Пробачте, бабуся

Бebешко, це я в переносному розумінні, образно... Я просто не знаю, що робити. Я скликала вас, щоб порадитися. Давайте разом, спільними зусиллями рятувати клас. І ви знаєте, пробачте, мамо Кабанюк, але все це почалося з появою у класі вашої Хрюші.

— Ах-хрю-хрю! Ах! — сказала мама Кабанюк, Хавронія Вепріївна. — Що ви таке кажете! Наша Хрюшечка така дівчинка! Така дівчинка!.. Чемна, ви-хрю-хо-вана!

— Еге ж! Це, хрю-хрю, хтось у школі впливає на неї! — підхопив дідусь Кабанюк, Вепрій Кнурович. — Це, хрю— хрю, хтось із учнів.

— Ну, знаєте! Це вже, знаєте, занадто! — вигукнув Білобіл Білобілович Вивірчук. — Валити з хворої голови на здорову — це, вибачте, свинство. Моя Вірочка...

— Перш ніж інших звинувачувати, обе-берніться, як то кажуть, на задні колеса, — аж підскочила за партою бабуса Бebешко. — На себе-бе подивіться! На себе-бе!.. Наша Зіночка ніколи... ніколи... А от ваша, справді...

— "На себе-бе"! "Бе-бе-бе"! — перекривила Хавронія Вепріївна. — Забeбекали! Розумні які! Одна моя Хрюшечка весь клас їм псує!

— Це не тільки моя думка, — вигукнула бабуса Бebешко, — думка...

— Хрюкала я на вашу думку! І свою дочку не дозволю...

— Не дуже хрюкайте! — прошипіла бабуса Мняу. — Я за свою Раїску очі видряпати можу!

— А я... А я...

— Батьки! Батьки! Ну, що це ви! Що це ви! — замахала на них лапами Пантера Ягуарівна. — Не робіть базару з батьківських зборів! Як вам не соромно!

— Правильно! — писнула Ліза Лисовенко, яка так само, як і брат, не вимовляла літеру "р" (вперше на батьківських зборах лаяли не її Рудика, а когось іншого).

— Треба не сваритися, а проаналізувати, розібратися як слід, — сказав Борис Борисович Сук.

— Так, треба по-серйозному, — підтримав його Сохат Сохатович Лось. — Справді, я помічаю, що наша Соня останнім часом дуже перемінилась. І уроків не готує, і дома нічого допомогти не хоче — ні за холодну воду не береться. Мабуть, щось таки треба робити.

— Так-так! І Кося якийсь не такий став, — сказала мама Вухань.

— Правильно! І Колько мій теж, — погодився Коляй Коляйович Колючка. — Я думав, що це випадково, а тепер бачу... Треба вжити найрішучіших заходів. Треба, звірі добрі, якнайсерйознішим чином взятися за... це саме... за виховання!.. А у вихованні підростаючого покоління критика — найперше... це саме... діло. От!

"Підростаюче покоління" сиділо у кущах під вікном і все чуло.

Але, дивна річ, найсерйозніші заходи, які збиралися вжити щодо них батьки, анітрішечки їх не схилювали.

Якась сонна лінива байдужість огортала всіх.

У повітрі літало сіре павутиння, схоже на бабине літо, але тонкіше, прозоріше, ледь помітне.

Коли це павутиння торкалося повік, очі самі собою заплющувались і страшенно хотілося спати.

Соня Лось заснула одразу ж після виступу Коляя Коляйовича Колючки. За нею захропла Хрюша Кабанюк. За нею поснули Вірочка Вивірчук та Зіна Бебешко. Раїска Мняу довго боролася, але незабаром і її здолав сон. Заснули й хлопці.

Під кінець батьківських зборів весь клас у повному складі спав під вікном. І так ніхто й не дізнався, яких саме рішучих заходів домовилися вжити щодо них батьки.

...Першим прокинувся Кося Вухань. Якась муха-набридуха залізла йому у вухо і дзижчала так, що хоч-не— хоч, а довелося прокидатися.

Кося труснув головою, виганяючи муху, і здивовано закліпав очима. Весь клас солодко спав під вікном школи. У школі було тихо. Батьківські збори давно закінчилися.

— Агов! Вставайте! Ви що?! — загукав Кося, розштовхуючи однокласників. Це було не так-то й легко. Якби не Колько Колючка, якого Кося розштовхав першим, хтозна, чи пощастило б пробудитися інших (так міцно вони спали). Довелося Колькові пустити в хід свої голочки.

Нарешті всі попркидалися і стали презиратися.

— Тю!

— Чого це ми поснули?

— Га?

— Дивина та й годі!

— Плавильно!

Але навіть здивуватися по-справжньому вони не здивувалися. Лінки було дивуватися...

...А дома на них чекали неприємності.

РОЗДІЛ 3

Несподівані результати рішучих заходів.

Таємне зникнення Хрюші Кабанюк.

Переполох у школі. Пошуки.

"І нащо я їм ставила двійки!"

"Гей! Гей! Слухайте сюди!"

Проминемо, друже мій дорогий, цю сторінку. Не будемо того описувати. Ти б теж, мабуть, не хотів, щоб хтось дивився, як батьки вживають щодо тебе рішучих заходів. Отож не будемо й ми дивитися!..

Скажу тільки одне — жодні рішучі заходи аніякісіньких результатів не дали. Крім суму і сліз.

Весь клас ходив тепер заплаканий і зарюмсаний.

Причому плакали вони зовсім не від рішучих заходів. А просто тому, що весь час чогось хотілося плакати. Навіть без будь-якої причини. А

батьки, не розуміючи цього, ще з більшим завзяттям продовжували вживати рішучих заходів.

Але успішність так з місця й не зрушила.

У щоденниках рясніли самі двійки.

— Не діти, а хтозна-що! — обурено казав Мамонт Африканович. — Нічого запам'ятати не можуть.

Пантера Ягуарівна з кожним днем ставала все лютішою.

Уроки тепер перетворилися на якесь суцільне ревище.

Як не дивно, менше від інших плакали Кося Вухань і Колько Колючка, колишні боягузи.

І ніхто навіть не думав, що такими страшенними плаксіями виявляться Вовчик Вовченко та Рудик Лисовенко. Кося дивився, як вони без кінця рюмсають, і не міг повірити, що це оті горлохвати, яких він колись так боявся. Косі навіть здалося, що вони якось поменшали, стали зовсім маленькі й жалюгідні.

Та й інші учні, здавалося, поменшали. Особливо Хрюша Кабанюк. Вона, до речі, найбільше плакала і ридала.

— Ох-хрю-хрю, нещасна я!.. Ох-хрю-хрю, нещасна я! — примовляла вона, шморгаючи своїм п'ятачком.

Не можна було без сліз дивитися на неї.

Та от одного разу...

Кося і Колько йшли зранку до школи.

Попереду, хитаючись від ридань і причитуючи: "Ох-хрю-хрю! Нещасна я", дибуляла Хрюша.

І хоч вони наближалися до Хрюші, голос її чогось слабшав, тихішав.

Стежка, якою вони йшли, завертала за кущ. Хрюша на якусь мить зникла за кущем.

Кося й Колько, наздоганяючи її, теж завернули за кущ і... здивовано перезирнулися.

Хрюші на стежці не було.

— Тю! — сказав Кося й подивився на Колька.

— Тю! — сказав Колько й подивився на Косю.

Щойно вони бачили Хрюшу, щойно чули її голос: "Ох-хрю-хрю! Нещасна я", — і враз вона зникла. Як булька на воді. І ніде ж сховатися не могла — кущ був густий і колючий, не залізеш, а далі все добре проглядалося: рідкі деревця і низенька трава. Сховатися було ніде.

— Хрюшо! — гукнув Кося.

— Не балуйся! — гукнув Колько.

Але ніхто не відповів.

— Хрюшо, де ти?

— Відгукнись!

Кося й Колько оббігли все навколо. Хрюша як крізь землю провалилася.

Шукали вони, шукали, а тоді Колько й каже:

— Може, вона вже в школі давно, а ми, як дурні, шукаємо.

— Гайда!

Побігли в школу. Але й у школі Хрюші не було. Хрюша загадково зникла, — наче розчинилася у повітрі.

— Що робити? — розгублено опустив одне вухо Кося.

— Не знаю, — почухав задньою ногою потилицю Колько.

Думали вони спершу розказати Пантері Ягуарівні, але потім Кося сказав:

— А як у Хрюші через те, що вона зникла, ще більші неприємності будуть?.. Хтозна, яких рішучих заходів вживе тоді тато Кабанюк.

— Правда, — погодився Колько. — Поки що мовчатимемо.

Але довго мовчати їм не довелось.

Бо в школу взагалі ніхто в цей день не прийшов. Зранку всі діти, як завжди, пішли до школи. Але до школи чогось не дійшли. Зникли по дорозі.

Всі. Крім Косі й Колька.

Пантера Ягуарівна від розпачу не знаходила собі місця.

— Ой! Що скоїлося?! Що сталося?! Що трапилося?! Ой! Ой! Ой! — заламувала вона лапи.

Вчителі з директором Бурмилом Михайловичем на чолі обступили Косю й Колька і вимагали ще й ще раз повторювати, як зникла Хрюша.

— Неймовірно! — розводив лапами Бурмило Михайлович.

— Неймовірно! — точнісінько так само розводив лапами Макак Макакович (він дуже поважав директора і завжди наслідував його).

— Неможливо! — голосно зітхав Мамонт Африканович.

— Фантастика! — тоненько зойкувала Лисавета Патрикіївна.

— М-да!.. — широко роззявляв рота Бегемот Гіпопотамович.

— Кошмар!.. Жах!.. — хапала себе за голову Пантера Ягуарівна.

— Ах! — луною одзивалася десь високо вгорі Жирафа Жирафіївна.

— Треба оголошувати загальнолісовий розшук! Треба піднімати на ноги весь ліс! — рішуче сказав директор.

— Нема питань! — одностайно підхопили вчителі.

— Макак Макакович! Біжіть до Дятленка! Хай б'є телеграму-блискавку! — наказав Ведмідь.

— Слухаюсь! — Учитель фізкультури підскочив, ухопився за гілку і зник у кроні дуба.

Через якусь хвилину телеграфіст Дятленко вже відстукував носом телеграму з найвищої сосни:

— "Всім!.. Всім!.. Всім!.. Звірі й птахи! Земноводні й комахи! Ссавці й плазуни!.. Всі мешканці лісу! Увага! Увага! Увага!.. Несподівано і вкрай загадково зникли школярі. Допоможіть знайти! Особливі прикмети: Хрюша Кабанюк — товстенька, у смугастому платтячку, хвостик бубликом; Раїска Мняу — вушка з китицями, на лівій щоці подряпина; Зіна Бебешко..."

У найвіддаленіші кінці лісу полетіли особливі прикмети зниклих.

І зашумів, зарухався, завирував ліс.

Усі лісові мешканці вдалися до пошуків. Шукали і на землі, і в повітрі, і навіть під землею.

Наземними пошуками керував сам директор школи Бурмило Михайлович Ведмідь.

Пошуки у повітрі організували сорока Скрекекулія та сойка Зоя Зойківна.

А підземний загін очолив бригадир прохідників Кріт Кротович.

Цілий день вони шукали, увесь ліс прочесали, що називається, згори донизу, але дарма. Не було їх — ні на землі, ні у повітрі, ні під землею.

— Ой! — голосила, хитаючись від горя, Пантера Ягуарівна. — Ой, як же я їх любила! Ой, вони ж були мені дорожчі за власних дітей! Ой! Ой! Ой!

— Бідні, бідні дітки... — розмазував сльози по щоках Бегемот Гіпопотамович.

— Такі ж були здібні! Все на льоту хапали! — шморгав хоботом Мамонт Африканович.

— І нащо я їм двійки ставила! — біла себе ногою в груди Жирафа Жирафіївна.

Уроки, звичайно, було відмінено.

Після марних пошуків Кося з Кольком сиділи край галявини під дубом, позирали на спорожнілу, оповиту незвичною тишею школу і зітхали. Як усі на світі школярі, вони завжди раділи, коли щось таке траплялося і уроки відмінялись. А тепер чомусь навпаки: їм було сумно і порожньо. І уроки згадувалися зі щемливою ніжністю.

— Гей! Гальоу! Слухайте сюди! — почулося раптом десь ізнизу, з землі.

РОЗДІЛ 4

Лісовичок Боровичок. "А не побоїтесь?"

Кося і Колько виявляють рішучість.

"Треба плакати!"

Загадковий медовий голос.

— Гей! Гальоу! — знову тоненько, ледь чутно залунало знизу.

Кося й Колько спершу не зрозуміли, хто це їх кличе. Почали роздивлятися і раптом бачать — з-під торішнього листа визирає маленький, схожий на гриб дідок. Якби не голос, вони б і подумали, що то гриб. Кругла, руда, як у гриба, шапка, біла борідка і біла, до п'ят, сорочка. Зелені очі суворо на них мружаться.

— О! — здивовано презирнулися Кося й Колько. Вони ніколи в житті не бачили таких маленьких дідусів.

— Та нахиліться нижче! — роздратовано загукав дідусь. — Кричу, кричу, а вони... Мені ж важко кричати. А зрушити з місця я не можу.

Справді — ніг не видно, прямо з землі дідусь росте.

Кося й Колько низько нахилилися.

— Ой! А ви хто, діду?

— "Хто, хто"... Лісовичок Боровичок. Не знаєте?

— Н-не знаємо.

— Ото, значить, багато чого ви ще не знаєте. Бо малі та ще й ледарі до того. Лісовичок Боровичок я. Лісу вашого охоронець.

І дідусь гордо виструнчився.

— А-а-а...

— От вам і "а-а-а"... Ви нічого не знаєте, а я все знаю, що у лісі робиться.

— Ой! То, може, ви знаєте, і де наші однокласники поділися?

— Знаю.

Стрепенулися Кося й Колько:

— Ой! Серйозно? То скажіть же!

— "Скажіть-скажіть..." Сказати можна, а потім що? Їх же виручати треба.

— Авжеж! Авжеж!

— А не побоїтесь?

— Ми? — Кося й Колько презирнулися.

— Та ви ж, ви! А хто? Тільки ви й можете їх виручити. Ніхто більше. Тому я вас і погукав. А то дуже ви мені потрібні були б. Ледарі! — Лісовичок Боровичок сердито чмихнув.

Глянули Кося й Колько один на одного. На якусь мить задумались. Хто його зна, що на них чекає. Може, й страшне щось. Може, краще було б і не вплутуватися. Може, й краще, якби вони боягузами були. Безпечніше. Але ж вони уже не боягузи тепер!.. Отже...

Зітхнули Кося й Колько в один голос:

— Кажіть швидше! Не побоїмося!

— Ну, глядіть же, — суворо насупив брови Лісовичок Боровичок. — Щоб потім не відмовлялись. Вороття не буде.

— Кажіть! — рішуче повторили Кося й Колько.

Ще раз уважно подивився на них Лісовичок Боровичок і почав:

— Так-от... З'явився у нашому лісі заморський чаклун, злий марудник Ледарило Дурандас. Маленький, як комашка, але дуже-дуже небезпечний. Вибирає він серед наших лісових дітей найледачіших, заражає їх чарівним вірусом-ледачирусом. А ті всіх інших своїх однокласників заражають. І починається епідемія. Вірус-ледачирус робить дітей страшеними плаксіями і марудами (бо ж ледарі, як ви знаєте, дуже марудні), діти починають плакати, від сліз меншають, меншають, потім враз стають зовсім маленькими, такими, що й оком не побачиш. Тоді Ледарило збирає їх у чарівну торбу і відносить у Павутинію — країну ледарства і нудьги, що розташована у морі-океані на острові Ледаряні. Саме отам зараз ваші однокласники.

— Ой! — сказали Кося і Колько.

— От вам і "ой"!

— А... а чому ж ми тоді не той... не потрапили у Павутинію?

— Бо виявилися стійкішими проти вірусу-ледачирусу, духом здоровіші та вдачею веселіші, ніж інші. І саме тому вся й надія на вас. Адже у Павутинію можуть пробратися тільки діти. Дорослим туди ходу нема.

— А... а як же ми проберемося туди?

— "Як-як"... Треба плакати. День і ніч. Станете меншати, меншати, зробитеся нарешті зовсім маленькими, Ледарило Дурандас забере вас у чарівну торбу і віднесе в Павутинію.

— А якщо він догадається, що ми... це саме... спеціально... що ми спеціально плачемо?

— "Спеціально-спеціально"... Не догадається! Який же це дурень спеціально плаче день і ніч? От іще радість — спеціально плакати!

— Ну гаразд! Проберемося ми у Павутинію. А потім що? Як ми зможемо виручити своїх однокласників?

— "Як-як"!.. От іще! — сердито хмикнув лісовичок Боровичок. — І де я доп'яв таких пустопорожніх балакунів?! Як будете такі, то, звичайно, нічого не зможете. Я ж кажу — грайлик вам допоможе, Трататоля Сміюнець.

— Грайлик? А хто це такий?

— Ви не знаєте, хто такі грайлики? Отже ж!.. Та це ж такі чарівні хлопчики з родини цікавунів. Роблять так, щоб було цікаво. Ви думаєте, коли ви у щось граєтесь, то самі граєтесь? Пхе! Багато ви про себе думаєте! Це грайлики вам допомагають. Тільки ви їх не помічаєте. Бо вони дуже маленькі. Простим оком і не побачиш.

— Ти ба! — сказав Кося.

— А ми й не знали! — сказав Колько.

— "Не знали — не знали"!.. Тепер знатимете. Але знову ж таки попереджаю. Востаннє. Хоч і допомагатиме вам грайлик Трататоля Сміюнець, проте справа ця важка й небезпечна. І вороття вже не буде. Або до кінця будете боротися і врятуєте однокласників, або самі в Павутинії залишитесь назавжди. От! Можете ще відмовитись. Подумайте.

Перезирнулися Кося й Колько.

Останній шанс ще лишився.

Ще можна відмовитися.

Ще...

— Ні! Не відмовимося! Згодні.

І — наче вищі обидва стали.

З гордістю один на одного позирають.

— Ну що ж! Молодці! — вперше усміхнувся й одразу подобрішав лісовичок Боровичок. — Так я й думав. А тепер прощайте. Як усе буде гаразд, може, ще й зустрінемося. Привіт!

Підморгнув їм лісовичок Боровичок.

Прикрився торішнім листям і зник.

— Ну? — подивився Кося на Колька. — Що? Треба плакати?

— Треба.

— Не хочеться щось.

— А думаєш, мені хочеться?

— Ну, починай! А я за тобою.

— Ні, давай ти перший.

— От який! Ну давай разом. П'ять, чотири, три, два, один... У-у-у!..

— У-у-у!..

Дружно заголосили Кося й Колько.

Голосять, а на очах — ні сльозинки.

Що ти зробиш!

Коли не хочеться плакати, не так просто сльозу видушити. Як не треба — самі по собі ллються, а як треба — хоч ти лусни!..

— Знаєш, згадай-но щось сумне, щось таке, від чого ти колись уже плакав, — порадив Кося Колькові. — А я собі згадувати буду.

Згадували вони, згадували, жалісливили один одного...

Не помагає.

Кінчилося тим, що Колько боляче вколов Косю голкою, а Кося влупив Колька лапою по носі. Нарешті допомогло — заплакали обоє. Спершу тихенько, потім розохотилися, заревли на повний голос.

І пішло.

У цій справі головне почати, а там, як увійти в смак, можна й три дні плакати. Особливо, як є компанія.

Плачуть вони, плачуть, притомляться, вколють, вдарять один одного — і знову.

Нарешті...

— Знаєш, а ти вже менший став, — прошепотів Кося, крадькома озираючись.

— І ти. Мало не вдвічі зменшився. Отой пеньочок тобі по груди був, а зараз вище вух.

— Ох, бідні ми, бідні, — зітхнув Кося і тепер уже щиро заплакав, жаліючи себе.

І Колько щиро заплакав.

Та й ти б, мабуть, заплакав, якби раптом меншати став. Це ж таки неприємно. І неприємно, і страшнувато. От чогось більшати, рости — приємно, радісно. А меншати, — навпаки, страшно. Так уже в природі заведено.

Плакали Кося й Колько, плакали. Зменшувалися, зменшувалися.

І раптом — наче стрімголов полетіли кудись униз. А навколо них почали стрімко більшати і рости дивовижні зелені дерева, які не мали віт, а тільки величезні соковито-зелені стовбури. А десь високо-високо в небі бовваніла якась чудернацька велетенська гора.

По одному стовбуру повзло якесь неймовірне страховисько, велике, як автобус, яскраво-червоне, з чорними кружалами.

По другому стовбуру сунуло інше страховисько з величезними розчепіреними ногами.

Кося й Колько не одразу збагнули, що то ж вони стали такі маленькі, а деревами й страховиськами здаються їм звичайнісінька трава і комахи — сонечко та мурашка. А чудернацька гора — то дуб, під яким вони сиділи.

Хоч і знали, чекали вони цього, але таке воно все було незвично страшно, що Кося й Колько заціпеніли від жаху.

Та й не дивно.

Думаю, що й ти б злякався, якби раптом став меншим за комаху.

Мовчки озиралися вони навколо, не в змозі вимовити й слова.

— А-а, здрастуйте, здрастуйте, дорогі гості! — почувся раптом лагідний сонно-медовий голос.

РОЗДІЛ 5

Злий марудник Ледарило Дурандас. Павутинія.

Перша зустріч з грайликом.

"Тра-та-та за Зіну! Тра-та-та за Раю!" Де Хрюша?

Кося й Колько обернулися на голос.

З-за дерева-травини визирала голова — сіре скуйовджене волосся, сіра патлата борода, великий ніс, схожий на гриб-мухомор, яскраво-червоний з білими цятками, одне око заплющене, друге примружене.

— Здра-а-а-астуйте! Дуже приє-є-ємно! Нарешті вас тут ба-а-ачу! А моя сестра Хропулія запевняла, що нічого у мене з вами не вийде. Будьте ласкаві осюди! — з-за дерева-травини висунулась довга пазуриста лапа, в якій була затиснута велика торба, схожа на портфель.

Кося й Колько відчули, що якась владна сила мимохіть потягла їх у торбу, наче пилінки в пилосос.

Ж-ж-жух! — і вони вже в торбі.

Шморг! — зашморгнулася торба.

Бу-у-у! — наче реактивний літак, завило щось, засвистіло, загуло.

І знову — шморг! — розкрилася торба.

І потягло їх із торби назад.

Вилетіли вони.

І — прямісінько у м'якеньке павутиння, наче у гамак, потрапили.
Загойдались легко й приємно.

— Вітаю вас, цюці мої, у прекрасній країні Павутинії! — схилився над ними Ледарило Дурандас.

Бачать — у палаці вони казковому. Колони, люстри, дзеркала, меблі розкішні. Тільки все у безладді і геть павутинням сірим засновано.

— Лягайте, відпочивайте і не бійтеся. Нічого страшного у моїй Павутинії немає. Зовсім навпаки. От мене чогось називають злим марудником. Яка дурниця! Ну, який же я злий!.. Я ж добрий. Найдобріший у світі. От самі подумайте! Я ж ніколи нікого не примушую нічого робити. Нічогісінько. У мене ж ні вмиватися навіть не треба, ні зубів чистити, ні зарядки робити, ні уроків, ні домашніх завдань ніяких. Ну, хіба це погано?.. Ви думаєте, хтось щось хоче, хтось щось любить робити? Та ніколи в світі. Всі тільки придурюються, бо перед іншими незручно. А насправді ніхто б нічого не робив, якби можна було. А у мене в Павутинії можна. — І Ледарило Дурандас заспівав— замуликав:

Люблять

Всі на світі

Байдики бити!

Люблять

Всі на світі

Нічого не робити!

Ой, як гарно,

Ой, як гарно

Солодко дрімати!

Ой, як гарно,

Ой, як гарно

Клопоту не мати!

Все покинь,

Одпочинь,

Прошу тебе дуже!

Засинай,

Засинай,

Засинай, мій друже!

Співаючи, Ледарило Дурандас робив своїми довгими, розчепіреними, павукастими пальцями кругові рухи над Косею і Кольком, і вони побачили, що з кожного пальця Ледарила снується павутиння. Це павутиння обплутувало їх з голови до ніг. Усе тіло огортала солодка млявість, очі самі собою заплющувалися, і кидало в сон.

— Тільки не спіть! Не спіть! Заснете — ніколи звідси не виберетеся! Вдавайте, що заснули, але не спіть, — почули вони раптом тихий голос.

Кося й Колько так і зробили. Склепили повіки, удаючи, ніби сплять, а самі напружили всі сили, щоб не заснути.

— Ну все! Готові! Хе-хе-хе! Порядок! — промовив над ними Ледарило Дурандас. — Тепер можна й відпочити.

Через якусь хвилю Кося й Колько почули:

— Ну, все. Пішов Ледарило спати.

Кося й Колько розплющили очі.

Бачать — гойдається перед ними на павутинці, як на гойдалці, маленький чудернацький хлопчик, вп'ятеро менший за них самих. Вони зрозуміли, що це й є грайлик Трататоля Сміюнець. Він наче зійшов з якогось дитячого малюнка. Ти сам, друже мій дорогий, не раз малював таких хлопчиків, я певен. Провів лінію — тулуб. Ще дві лінії — ручки, ще дві — ніжки. Кружальце — голова. Два маленьких сонечка з промінцями — очі. Кирпочка — ніс. Дужка — усміхнений рот від вуха до вуха. Кілька волосин на голові у кумедний чубчик закручуються.

От тобі й грайлик. Трататоля Сміюнець. Глянеш на нього і мимохіть усміхнешся. Такий симпатичний.

— Привіт, хлопці! — підморгнув грайлик Косі й Колькові. — Нічого розлежуватись. Треба діло робити.

— Привіт! — сказали Кося і Колько. — А яке діло? Що треба робити?

— Перш за все виплутайтесь з того павутиння, хай йому грець!

І грайлик заспівав:

Лапками, лапками —

Луп! Луп! Луп!

Ніжками, ніжками —

Туп! Туп! Туп!

Підхопилися Кося й Колько, під ту пісеньку лапками залупотіли, ніжками затупотіли — скинули з себе павутиння. А разом з ним і сонну млявість.

— Тепер все гаразд! — сказав грайлик. — Добре, що ви нарешті з'явилися. Я вже давно чекаю. Вся надія, друзі, на вас. Без вас я ну нічого зробити не можу. Зовсім безсилий.

Перезирнулися здивовано Кося й Колько — чарівний казковий хлопчик, а на звичайних лісових звірят усю надію покладає. Дивина!

Помітив грайлик їхнє здивування і каже:

— Не дивуйтеся. Річ у тім, що я, хоч і чарівний, хоч і казковий і для Ледарила через це невидимий, але сам боротися з ним не можу. Треба, щоб хтось обов'язково мені допомагав, щоб не казковим, а живим

голосом слова моєї повторював, тільки тоді вони подіяти можуть. Така вже моя чарівна властивість... Ледарило Дурандас усіх ваших однокласників приспав, а це дуже й дуже небезпечно. Від вас, можна сказати, їхнє життя залежить.

Вислухали Кося й Колько.

Мимохіть гордо презирнулися, — ич, які вони, виходить, потрібні!

— Що ж, ми готові, — поважно сказав Кося.

— Усе зробимо, що треба, — солідно сказав Колько.

— А що ж треба, кажіть! — це вже вони удвох.

— Нічого особливого, — сказав грайлик. — У піжмурки будемо грати. Однокласників ваших шукати. І будити їх. Значить, так... Коли знайдемо, я їх застукаю, крикну: "Тра-та-та..." — а ви підхоплюйте. Добре?

— Добре, — погодилися Кося й Колько. І відразу повеселішали.

Вони думали, щось справді важке робити доведеться, а тут їх у піжмурки грати запрошують.

Здорово!

— Ну, гайда! — вигукнув Трататоля Сміюнець і махнув рукою.

Кинулися Кося й Колько за грайликом по палацу. Нишпорили, нишпорили, бачать — лежить у кутку під кріслом Зіна Бебешко, геть уся павутинням заснована, мовби хтозна-скільки тут спить.

— Тра-та-та за Зіну! — вигукнув грайлик.

— Тра-та-та за Зіну! — підхопили Кося й Колько.

Розплющила Зіна Бебешко очі, закліпала й одразу скривилася, зарюмсала, перелякана. Видно, щось їй страшне наснилося.

— Не плач, дурненька! — вигукнув Кося.

— Це ми! Рятувати тебе прийшли! — вигукнув Колько.

А грайлик скакалку їй подав і каже:

— На ось тобі скакалку, — і заспівав:

Скік! Скік!

В один бік.

Скік! Скік!

В другий бік.

Той, хто добре

Скаче, —

Ніколи Не плаче!

Грайся, співай, нас отут чекай. Тільки не спи. Бо навіки у Павутинії залишишся.

Підхопилася Зіна, почала співати, почала через скакалку стрибати.

А вони далі побігли.

Шукали, шукали, бачать — під столом, сірою павутиною засновані,
сплять Михайлик Ведмеденко та Боря Сук.

— Тра-та-та за Михайлика! Тра-та-та за Боря! — загукав грайлик.

— Тра-та-та за Михайлика! Тра-та-та за Боря! — підхопили Кося й
Колько.

Прочумалися Боря і Михайлик, дивляться перелякано.

— Не бійтеся, хлопці! — вигукнув Кося.

— Це ми! Рятувати вас прийшли! — вигукнув Колько.

А грайлик шахи їм подав і каже:

— Нате ось вам шахи, — і заспівав:

Ми у шахи

Граємо,

Весело

Співаємо:

Тра-ля-ля!

Тру-лю-лю!

Шах дамо

Ми королю!

Грайтеся, співайте, нас отут чекайте! Тільки не спить. Бо навіки в Павутинії залишитесь.

Підхопилися Михайлик і Боря, почали у шахи грати, ще й пісеньку співати.

А вони далі побігли.

Шукали, шукали...

Відшукали під диваном Раїску Мняу, Соню Лось та Вірочку Вивірчук.

Розбудили, у ляльки бавитися їх залишили, а самі далі побігли шукати.

Шукали, шукали...

У коридорі, у темному кутку, натрапили на Вовчика Вовченка та Рудика Лисовенка.

І їх розбудили. Грайлик в одному кінці коридору ворота павутинням замість сітки напнув, у другому... Футбольного м'яча їм дав і заспівав:

Футбол! Футбол! —

Найкраща гра!

Фізкульт-ура!

Фізкульт-ура!

Підхопилися Вовчик і Рудик та й ну м'яча по коридору ганяти.

А Кося, Колько і грайлик побігли далі.

Одна Хрюша їм лишилася.

Шукали, шукали.

Шукали, шукали...

Нема Хрюші.

Нема ніде...

— Тю! — аж розгубився грайлик. — За все моє казкове життя такого в мене ще не було. Де ж це вона?

Кося й Колько тільки презирнулися: звідки ж вони знати можуть? Якщо сам грайлик не знає, то вони й поготів.

— Доведеться будити Ледарила, — зітхнув грайлик. — Без нього не знайдемо. Я вже бачу.

РОЗДІЛ 6

"Тра-та-та за Дурандаса!"

"Я не граюся! Одпустить"

У палаці Хропулії.

— А може, краще не будити? — скривився Кося.

— Хто його зна, що він утне! — скривився Колько.

— Та воно так, але іншого виходу нема. Тільки від Ледарила ми можемо дізнатися, де Хрюша. Тут, у палаці, Хрюші немає. Точно. Бо я неодмінно б її знайшов.

— То, може, хоч гуртом зібратися всім, — сказав Кося.

— Все-таки якимось воно безпечніше, — сказав Колько, почервонів і додав: — Я кажу про них, тих, що граються...

— Ні. Навпаки. Поки вони граються, Ледарило їм не страшний. Проти гри він безсилий... Та й великим гуртом шукати Хрюшу тільки важче буде. Повірте мені. Ходімо швидше!

І вони пішли у спальню Ледарила.

Продираючись крізь павутиння, вони йшли довгими-довгими коридорами, захащеними різним мотлохом, і нарешті дісталися до спальні.

У спальні теж був такий розгاردіаш, що вони не одразу й побачили господаря. Не було його ні на ліжку, ні під ліжком, ні на підлозі серед розкиданих подушок.

І лише почувши якесь шарудіння за шафою, вони зазирнули туди і побачили нарешті Ледарила, — він спав там серед купи сміття.

— Тра-та-та за Дурандаса! — вигукнув грайлик.

— Тра-та-та за Дурандаса! — підхопили Кося й Колько.

— Га?! — здивовано прохопився Ледарило.

— Цур не квач! — вигукнув грайлик.

— Цур не квач! — вигукнув Колько.

— Ледарило — квач! — закричав грайлик.

— Що-о?! От я вас! — засичав Ледарило, виповзаючи з-за шафи і намагаючись вхопити когось із них своїми чіпкими павукастими пальцями. Але дарма.

І Кося, і Колько, і грайлик були меткі й спритні, а Ледарило був неповороткий і незграбний. Вони легко прослизали в нього між руками. І тікаючи весело співали:

Ледарило Дурандас!

Ледарило Дурандас!

Не спіймаєш,

Не спіймаєш,

Не спіймаєш, лежню, нас!

Ледарило безпорадно крутився, перечіпався, падав, вставав, знову падав, та нікого впіймати не міг.

— Ай! Ну вас! Не хочу! — загундосив він нарешті. — Я більше не граюся! Я не граюся!

Але все одно він мусив продовжувати. Якщо грайлик заводив якусь гру, ніхто не міг припинити її без його дозволу, без його волі. Така вже чарівна властивість усіх грайликів.

Для Дурандаса, який любив лише спати і лінувався навіть рухатися, то була пекельна мука. Він зовсім захекався і зрештою застогнав-зарепетував:

— Ги-и-и!.. Не мо-ожу більше! Одпустіть! Припиніть! Я не граюся-а-а! Ги-и-и!..

— Скажи, де Хрюша, тоді припинимо грати. Тільки так, — сказав грайлик.

— Ху-ху!.. Хропулії віддав, сестрі своїй. Для... ху-ху!.. хору хропунів...

— А де живе Хропулія?

— У... ху-ху!.. У палаці своєму, у... у протилежному кінці Павутинії, за... за Дрімучим Лісом, за Кам'яною Пустелею... Ху-у-у...

— Ну, гаразд, — мовив грайлик. — Гру припиняємо, тебе звільняємо. Підемо до палацу Хропулії.

І вирушили грайлик, Кося і Колько у путь.

А Ледарило Дурандас перед тим, як знову спати завалитися, вирішив усе-таки сестру свою про небезпеку попередити. Зняв трубку чарифону та:

— Алло! Алло! Хропо! Хропочко! Хропушечко! Алло!

Але в трубці тільки гуде. Ніхто не бере трубку.

— Алло! Хропочко!.. Спить, бісова душа!.. Не додзвонишся. Спить, щоб її муха вбрикнула... муха... ха... ху... хру... хріу-ау... хра-а...

І Ледарило сам засопів, захропів, заснув.

А грайлик, Кося й Колько до палацу Хропулії йдуть. Крізь Дрімучий Ліс продираються. От уже де павутиння! Весь ліс ним заснований. Тільки й дмухай, щоб у ніс не набилося. Ні пташка не заспіває, ні джміль не загуде. Лише дерева десь угорі дрімотно листям шепочуться. Та соньки-дрімки легкими метеликами нечутно пурхають, сон навівають. Тільки й знай той сон одганяй.

Продерлися вони крізь Дрімучий Ліс. Вийшли на узлісся.

Кам'яна Пустеля перед ними. Мертва, похмура. Сіре чудернацьке каміння на ній громадиться, на різних живих істот схоже. Тут і заєць, і їжак, і ведмідь кам'яний, і вовк, і лисиця, і що тільки хочеш...

У Косі й Колька очі здивовано бігають, та нема часу роздивлятися, поспішати треба.

Аж ген край Пустелі й палац височить, такий же сірий та похмурий, як і Пустеля.

Ще здалеку чути могутнє хропіння — аж дерева гнуться. Такий вітер дме від того хропіння з розчинених вікон і дверей палацу.

— Е-е, хлопці, — каже грайлик, — я у палац, мабуть, зайти не зможу. Здує мене, легенький я дуже, бачите.

— А ми тебе триматимемо, — сказав Кося.

— Ага, — підхопив Колько.

— Не вдержите, — похитав головою грайлик.

— То що ж буде? — розгублено питає Кося.

— Доведеться вам самим у палац пробиватися.

— А що ж ми без тебе там робитимемо? — розгублено питає Колько.

— Те, що й зі мною. "Тра-та-та за Хрюшу!" — гукнете, та й усе.

— А грати ж їй у що?

— І пісеньку яку співати?

— Нічого не треба. Хрюша остання. Забирайте її і швидше сюди. Ще ж вам усім і з Павутинії вибиратися треба. Не думайте, що це так просто.

— Що ж, ходімо, — зітхнув Кося.

— Ходімо, — зітхнув Колько.

І пішли вони.

Кілька разів їх відкидало од дверей, але все ж, пригнувшись до самісінької землі, просунулися вони нарешті у палац.

Просунулися і завмерли.

Ну й картина! Зроду такої не бачили.

У величезному залі, серед сміття і розгардіяшу, чи не більшого ніж у Ледарилловому палаці, лежить на ліжку Хропулія Дурандас. Ох і Хропулія!.. Брудна, скуйовджена, сіре волосся жужмом на голові, ніс такий же, як у брата, — здоровеннецький, на мухомора схожий — червоний, з білими цятками. І тим носом так хропе, що й слів не

вистачить, щоб описати те хропіння. А навколо неї лежать у ліжках і хропуть химерні носаті й губаті створіння — хропуни.

— Хріу-у-у... уррррр-хрррр-ирр-арр-орр-ірр... ав-ав-ав... сю-у-у... хрррру-у-у...

Якась дика симфонія.

І диригував нею диригент хору хропунів маестро Губус. Неймовірно губатий маестро Губус стоячи спав за диригентським пультом і крізь сон вимахував диригентською паличкою, раз у раз торкаючись нею хропунячих носів. Причому паличка то видовжувалась (якщо хропун лежав далеко від пульта), то вкорочувалась (якщо хропун лежав близько).

Під ліжком Хропулії побачили вони й Хрюшу, яка теж підхрюкувала хропунам.

Ледве встигли Кося й Колько вигукнути: "Тра-та-та за Хрюшу!" — як раптом один з хропунів, Позіхайло, широко роззявив позіхаючи свій величезний рот і... несподівано гамкнув Колька Колючку.

Але їжачки — не галушки.

Гамкати їх небезпечно.

— Уе-е-е! — несамовито заволав від болю Позіхайло і підскочив аж до стелі. При цьому, дригнувши ногою, так підфутболив Кося, що той, як м'яч, вилетів через двері з палацу.

— Ай! — зойкнув Кося, падаючи на землю біля грайлика.

— Що сталося?

— Хропун Позіхайло гамкнув Колька! — ледве вимовив Кося.

Хропіння у палаці враз увірвалося, а разом з ним і вітер. Натомість знявся страшний ґвалт.

— Біжімо туди! — рішуче вигукнув грайлик. — Треба їх усіх негайно приспати.

Кинулися вони у палац.

Хропуни посхоплювалися з ліжок і щось белькотіли, ревіли і метушилися.

Хропулія, солопіючи зі сну, люто плямкала губами. Маестро Губус безладно вимахував диригентською паличкою.

— Граємо в "дочки-матері", граємо в "дочки-матері"!.. — загукав грайлик і заспівав:

Граємо-граємо!

Спати всіх вкладаємо!

Граємо-граємо!

Спати всіх вкладаємо!

Маестро Губус влад йому замахав диригентською паличкою, хропуни одразу знову захропли. Хропулія відкинулася на подушки і теж захропла.

— Ой! А де ж Позіхайло? І Колько Колючка? І Хрюша? — озираючись промовив Кося.

Ні хропуна Позіхайла, ні Колька, ні Хрюші в палаці не було.

РОЗДІЛ 7

"Гори-гори ясно!" Знову в палаці Ледарила.

"Гуси-гуси! — Га-га-га!"

Герої танцюють. Кррррекк!

— Боюсь, чи не... — почав грайлик, але далі сказати вже не встиг, бо його враз видмухнуло з палацу.

Кося вискочив слідом за ним.

— Боюсь, чи не провалились вони крізь землю, — сказав грайлик, обтрушуючись від павутиння у кущах під вікном.

— Як це — провалились крізь землю? — здивувався Кося.

— Дуже просто. Як усі в казках крізь землю провалюються. Бо на землі я їх одразу б знайшов. Я ж у піжмурки найграйливіший грайлик з усіх грайликів на світі. Недарма мене Трататоля звать.

— То що ж це тепер буде? — розгубився Кося. — Це я тепер свого друга Колька вже й не побачу?

— Якщо вони під землею, їх тільки одна гра врятувати може.

— Яка?

— "Гори-гори ясно!", тобто "Горюдуб". Там, під землею, цієї гри страшенно не люблять, просто жах. Там же зовсім темно. І навіть згадка про всяке світло для підземних чаклунів — сверблячка в носі.

— То давай швидше!

— Давай! Але ти мені допоможеш. Будемо з тобою дірки у землі шукати й гукати туди.

— Гаразд, — погодився Кося.

І побігли вони з грайликом дірки у землі шукати.

Де яку дірку знайдуть, нору, промоїну чи ще щось, нахиляються і гукають:

Гори-гори ясно,

Щоби не погасло!

Гори-гори ясно,

Щоби не погасло!

Бігали-бігали, гукали-гукали, Кося вже й надію втрачати почав.

Аж тут несподівано з-під землі, з нори якоїсь — жух! — як з гармати, вилетіли Хрюша й Колько. Тричі у повітрі перевернулися і на землю — геп!

Добре, що у м'якеньку, засновану павутинням траву впали. Не забилися навіть.

Кося до них радісно:

— Ой! Живі! А я вже зовсім духом занепав. Де ж це ви були?

— Та під землею ж, — скривився Колько. — Отож як гамкнув мене Позіхайло, то заволав на все горло і ротяку знову широко роззявив. Я й вискочив одразу. А Позіхайло до стелі підстрибнув і — гурр-гурр! — провалився під землю. І ми з Хрюшею разом з ним. Ох, і темно ж там, під землею! Ох, і гидко!.. Якись химери на нас одразу посунули, холодом мокрим огорнуло... Брррр!.. Спасибі, що ви нас визволили.

— Спасибі, — жалібно шморгнула п'ятчком Хрюша. — Це я... в усьому винна.

— Ну, не будемо баритися, — сказав грайлик. — Ходімо назад у палац Ледарила мерщій. Треба ж вам тепер швидше у живе життя повертатися.

І грайлик чогось зітхнув, і на мить в очах його згасла усмішка.

І Косі раптом здалося, що грайлик став наче менший, ніж був.

Чи то, може, навпаки, Кося збільшився?

Хто його зна...

Ніколи було про це думати. Треба було назад у палац Ледарила поспішати.

І от знову перед ними похмура, непривітна Кам'яна Пустеля.

Химерне каміння, схоже на живих істот, громадиться.

— Ще трохи — і залишилися б ви всі навіки у цій Пустелі, — сказав грайлик. — Щоб ви знали, — сон, яким присипляє Ледарило, не простий, а чарівний. Мертвий сон. Той, хто три тижні таким сном проспить, — обертається на каміння. І в хропунів теж доля така. Через кожних три тижні Хропулія нових хропунів набирає. Оце каміння — ті, кого приспав Ледарило...

Глянули Кося, Хрюша і Колько на заснованих павутинням сірих мертвих кам'яних істот і аж похололи. Яка ж то небезпека на них чатувала!..

Швидше, швидше з цієї страшної Пустелі!..

Незчулися вони, як і Пустелю, і Ліс Дрімучий пробігли.

Аж от нарешті і палац Ледарила.

Ще здаля пісні вони почули.

Граються їхні однокласники, не сплять.

Зайшли вони до палацу.

У коридорі в повітрі павутиння літає — Вовчик і Рудик дев'яносто сьомий тайм футбольного матчу на першість палацу грають. Рахунок: триста тринадцять — двісті шістдесят дев'ять на користь Вовчика.

Коли вони зайшли, Рудик саме одне очко відквитав — двісті сімдесятого гола забив.

— Урра-а! Шту-ука-а!.. — підскочив він і побіг, лапи догори здійнявши, як усі тепер, гола забивши, роблять.

І тут раптом...

Хряссь!..

Темно стало.

Хоч в око стрель.

Усі віконниці на вікнах палацу враз автоматично зачинились.

І двері зачинилися. І весь палац суцільна темрява огорнула.

Ой! Ой! Ой!..

— Ха! Ха! Ха!.. — луною прокотилося по палацу. — Думали обдурити мене — Дурандаса!.. Тепер з палацу не вийдете і світу білого не побачите! Все одно моє зверху буде. І "Гори-гори ясно!" тепер вам не допоможе. Бо за казковими правилами не можна повторюватися, не можна двічі в одну й ту ж гру грати. От! А темряви усі бояться. І ви не витримаєте. І підкоритеся мені... Ха! Ха! Ха! — І Ледарило заспівав:

Недарма, недарма,

Недарма я Дурандас!

Я завжди, я завжди

Обдурити можу вас.

Всі чесноти, які є,

Ледарство обдурює!

Хай знає всяк —

Он воно як!..

Стривай, скажеш ти, але ж ми залишили Ледарила, коли він солодко спав. Як же так сталося, що він прокинувся, зумів підготуватися і обдурити грайлика і наших героїв?..

Ні! Це ти стривай, скажу я тобі. Мабуть, забув ти, друже мій дорогий, про хропуна Позіхайла. Він же, пам'ятаєш, провалився крізь землю. Так-от, провалився він, через підземний хід пробрався у Дурандасів палац і розштовхав, збудив Ледарила.

У скрутне становище потрапили наші герої. Що й казати!

— Тільки, хоч як залякуватиме вас Ледарило, не підписуйте жодних казкових угод і не давайте чарівних клятв, — попередив грайлик. — Бо тоді вже нічого не допоможе.

— Ми-то не будемо, — сказав Кося. — А от інші — Зіна Бебешко, Михайлик Ведмеденко, Боря Сук та й дівчатка, що у ляльки гралися? Вони ж десь там, вони ж не знають.

— Треба їх якось попередити, — сказав Колько.

— Обов'язково, — сказала Хрюша.

— Треба, — сказав Вовчик.

— Плавильно, — підхопив Рудик.

— Молодці, — сказав грайлик, — Добре, що ви про інших турбуєтесь. Це ми зараз зробимо. — І загукав: — Граємо у "Гуси"! Граємо у "Гуси"!

— Граємо у "Гуси"! — підхопили Кося, Колько, Хрюша, Вовчик і Рудик.

— Гуси-гуси! — загукав грайлик, а всі інші підхопили.

— Га-га-га! — почулося у темряві з різних кінців палацу.

— Вас пастух оберіга! — загукав грайлик.

Гей, мерщій усі сюди,

Щоб не трапилось біди!

Вовк за горою!

Затупало-загупало у темряві, наближаючись.

— Гуси-гуси! — знову загукав грайлик.

— Га-га-га! — захекано почулося зовсім близько.

— Вас пастух оберіга! — загукав грайлик. —

Зараз буду рахувати,

Чи усі прийшли до хати.

— Зіна!

— Га!

— Михайлик!

— Га!

— Боря!

— Га!

— Вірочка!

— Га!

— Соня!

— Га!

— Раїска!

— Га!

І грайлик заспівав:

— Всі зібралися до хати.

Можемо тепер співати.

Га-га-га! Га-га-га!

Не злякались ворога!

Проти всіх жахів

На світі,

Проти всіх страхів

На світі

Є один чарівний засіб —

Це дзвінкий веселий сміх!

Ха! Ха!

Ха-ха-ха!

Ха-ха-ха!

І ще раз — ха!

І всі підхопили:

Тож не будемо

Боятись, —

Будем весело

Сміятись.

Танцювати

Будемо —

про страх

Забудемо.

Ха! Ха!

Ха-ха-ха!

Ха-ха-ха!

І ще раз — ха!

Співаючи, вони побралися у темряві за лапи і почали підтанцьовувати. Спершу потроху, потроху, а тоді розтанцювалися так, що аж виляски пішли.

І співали спершу не дуже, а тоді як розспівалися — весь палац ходором заходив.

У темряві вони наштовхувалися один на одного, падали, перекидалися... Не знаючи, хто де, хапали один одного за ноги, за хвости, за носи, за вуха...

І так їм стало весело, такий їх розібрав сміх, що вони аж захлиналися.

Ти сам знаєш, друже мій дорогий, що коли гуртом починаєш сміятися, то, бува, так розійдешся, так розійдешся — впину нема.

Гуртом воно завжди веселіше сміятися. Сам уже б, може, й не сміявся, а у гурті регочеш, аж у животі тенькає.

І зовсім їм уже були не страшні ані темрява, ані Паву— тинія, ані сам Ледарило Дурандас...

Співали вони, танцювали вони, реготали вони...

І раптом... Кррррекккк!..

Щось тріснуло, блиснуло, захиталося і...

РОЗДІЛ 8

Усі радіють, а грайлик сумує.

"Ми хочемо в школу!.."

Розплющив Кося очі, дивиться — лежать вони у лісі, під дубом край галявини, неподалік від школи.

— Ой!

— От вам і "ой"!.. Привіт! — почувся знайомий голос.

Дивляться вони — а з-під торішнього листя лісовичок Боровичок визирає, усміхається.

— Ой, здрастуйте! Так це ми додому повернулися?! Як же... як же це сталося? — радісно Кося до нього.

— "Як-як"!.. Дуже просто. Маленькими ви зробилися, тому що плакали (від сліз усі меншають). А щоб знову стати великими, треба вам було сміятися (від сміху більшають усі). Тільки сміх врятувати вас міг, назад з Павутинії повернути, чарів Ледарила позбутися, вірус-ледачирус вигнати.

— Ой, а де ж це грайлик? — стрепенувся Кося, а за ним і всі інші.

— "Де-де"!.. Там. Маленьким лишився. Я ж казав — грайлики маленькі, простим оком їх і не побачиш...

І тут Кося раптом згадав... Згадав, як зітхнув тоді грайлик, коли вони залишали палац Хропулії. І зрозумів зараз Кося, чого-то він зітхнув. Грайлик знав, що вони вже збільшуються і скоро знову стануть великими. А він залишиться маленьким. І йому сумно було розлучатися, бо він подружився з ними. Грався, як з рівними. А тепер знову вони його не бачитимуть ніколи.

Виходить, і казковим хлопчикам, навіть таким, як грайлик Трататоля Сміюнець, буває іноді сумно. Бо і в них живе серце...

— Ну, здорові бувайте, пригоди цієї не забувайте, — сказав лісовичок Боровичок. — Онде вас уже побачили, біжать сюди. — І лісовичок Боровичок торішнім листям накрився, зник.

А від школи вже бігли, помітивши їх, — першою класна керівника Пантера Ягуарівна, за нею директор Бурмило Михайлович, а за ними усі вчителі — і Бегемот Гіпопотамович, і Жирафа Жирафіївна, і Мамонт Африканович, і Лисавета Патрикіївна, і Макак Макакович...

— Ой звіроньки! Ой, це ж вони! Ой, це ж вони, школярики наші дорогі! Знайшлися!.. — заплакала від радості Пантера Ягуарівна, кидаючись обіймати їх.

— Знайшлися! Знайшлися! Знайшлися! — радісно закричали всі вчителі з самим директором на чолі. І теж кинулися обіймати їх. А Жирафа Жирафіївна на radoщах обняла ще Мамонта Африкановича і поцілувала його у хобот.

А Мамонт Африканович обняв її хоботом за довгу шию і заплакав.

І директор Бурмило Михайлович Ведмідь заплакав. І Лисавета Патрикіївна теж. Дорослі люблять плакати від радості.

А Бегемот Гіпопотамович забубукав у свою трубу, яка називалася красиво й урочисто — тромбон.

І вчителі зірвалися танцювати.

Мамонт Африканович танцював із Жирафою Жирафіївною і гупав так, що з дерев опадало листя. А Жирафа Жирафіївна підкидала свої довгі ноги так, що їх не було видно за хмарами.

Пантера Ягуарівна та Лисавета Патрикіївна вшкварили навприсядки гопака.

А вчитель фізкультури Макак Макакович виробляв таке, що якби суддівська колегія здумала зафіксувати його показники, то виявилося б, що він побив усі лісові рекорди — і зі стрибків угору, і з акробатики, і з художньої гімнастики.

Звідусюди вже бігли батьки й родичі, друзі і знайомі і весь лісовий народ. Бо телеграфіст Дятленко з найвищої сосни вже давно відстукав носом телеграму-блискавку, що складалася з одного лише слова "Знайшлися!".

— Знайшлися!.. Знайшлися!.. Знайшлися!.. — лунало по всьому лісі.

— Ну, де ж це ви були, хорти б вас узяли? — забувши про педагогіку, вигукнув нарешті крізь сльози Бурмило Михайлович Ведмідь.

І тоді виступили наперед відмінники Михайлик Ведмеденко і Раїска Мняу (вчителі завжди чогось більше вірять, коли виступають відмінники) і коротко розказали про всі їхні пригоди.

— Ах! Ах! — ахали і зітхали батьки й вчителі, родичі і знайомі, друзі й товариші і весь лісовий народ.

І тоді, витираючи сльози, директор Бурмило Михайлович Ведмідь сказав:

— Ну, добре, відпочивайте, дорогі наші знайди, гуляйте, сил набирайтеся. Оголошую канікули на три дні!

Але тут Кося Вухань подивився на Колька Колючку, Вовчик Вовченко на Рудика Лисовенка, Боря Сук на Михайлика Ведмеденка, Раїска Мняу на Зіну Бебешко, Вірочка Вивірчук на Соню Лось, Хрюша Кабанюк на Косю Вуханя...

Подивилися вони один на одного, очі опустили і тихо сказали:

— Ми хочемо в школу...

Бо справді, коли вони побачили школу, вчителів, то раптом зрозуміли, як же вони скучили за школою, за уроками.

Я думаю, друже мій дорогий, ти зможеш їх зрозуміти.

Так же завжди буває: коли ти у школі, то так мрієш про ті канікули, так радієш, як не прийде іноді вчителька, і урок зривається, і можна погуляти... А коли влітку ти на канікулах, три місяці й не брався за ті підручники, гуляв, аж гай шумів, то так тобі чогось потім хочеться до школи, що й передати не можна, і не дочекаєшся ти того дня, коли задзвонить дзвінок і гостинно розчиняться двері класу, запрошуючи тебе...

Отож і не дивно, що нашим героям захотілося у школу.

Директор Бурмило Михайлович Ведмідь скривився, струшуючи сльозу, і розчулено махнув лапою: "От розбійники!"

І того ж таки дня відновилися уроки в школі.

Так старанно, так сумлінно узялися вони за навчання, що вчителі тільки лапами розводили. Дивина та й годі!

Невтямки їм було, вчителям, що, може, в декого з учнів у глибині душі й ворушилася думка: "А Ледарило ж Дурандас лишився там, у своїй Павутинії, і, либонь, знову не спить, вийшов полювати, причаївся десь і чекає на ледарів — маленький, невидимий, але такий небезпечний зі своїм вірусом-ледачирусом! Краще подалі від нього!" І така була тиша на уроках, така тиша, що чути було, як десь за вікном дзижчить у небі комар.

Але як тільки деренчав дзвінок на перерву, такий одразу вибухав галас, крики і сміх, що хиталися стіни.

З таким запалом, з таким захопленням гралися вони у дворі, бігаючи у квача, стрибаючи у довгої лози, ганяючи у футболу, що вчителів аж заavidки брали. І думали собі вчителі: "Ех, шкода, що минуло дитинство і незручно вже отак гратися... А то б..."

І не бачили вони, що на шкільному подвір'ї, маленький, не видимий нікому, бігав грайлик Трататоля Сміюнець. І весело сміявся, і грався, і радів разом з усіма. А під дубом край галявини з-під торішнього листя визирав лісовичок Боровичок. І теж усміхався радіючи. Він-бо дуже любив свій ліс і його мешканців.

І завжди дбав, щоб усі в лісі жили дружно, весело і щасливо.

СЕКРЕТ ВАСІ КИЦИНА

РОЗДІЛ 1

Вася Кичин, перше знайомство.

Вовченко й Лисовенко сердяться.

Весною, на початку нового навчального року, у лісовій школі знову з'явився новачок. Тільки тепер уже не дівчинка, а хлопчик — рудий котик Вася Кицин. Його привела до школи мама, дика очеретяна кицька Мура, що жила край озера в очеретах. Вона була така дика, що ніхто в лісі не знав навіть, як її звуть по батькові.

Директор школи Бурмило Михайлович Ведмідь спершу не хотів приймати Васю:

— Ну, чого ви так поспішаєте, голубонько? Ваш синок ще дуже малий. У нас цієї весни прийому не буде. Всі учні вже рік провчилися, не можу ж я його до них посадити, він не дожене. А заради одного Васі одкривати спеціальний клас ми не маємо змоги.

— Ну я вас прошу, я вас благаю! — притуляла до грудей лапу Васина мама. — У мене просто безвихідне становище. Мені йти на роботу в очерети, а він лишається вдома сам. Ну просто... хоч плач. І ви не бійтеся. Він такий здібний, такий здібний! Ви його посадіть з усіма. Він дожене. От побачите.

— Гм, — сказав Бурмило Михайлович. — Ну що ж... побачимо... спробуємо...

Бурмило Михайлович був добряк і не витримував, коли його просили. Тим більше, всі у лісі Мурі Кициній співчували. Хоч була вона неговірка, не любила розповідати про свої особисті справи, але всі знали, що чоловік її кіт Василь Приблудний, або, як його ще називали, Базілію Приблудний, сім'ю покинув і десь повівся. Саме цієї зими, під час канікул, як народився у них синок Вася. Отакий легковажний негарний тато!

До речі, нагадаю вам, що навчальний рік у лісовій школі починався не восени, як у людей, а весною. І канікули були не влітку, а взимку. Бо, як

відомо, у багатьох лісових учнів (у їжачків, наприклад), а головне, у директора Бурмила Михайловича була зимова сплячка. А яке ж може бути навчання, коли директор, вибачте, спить?

Отже...

І тут дехто з дуже розумних, кмітливих і спостережливих моїх читачів може сказати:

— Стривайте, дядю письменник, але ж і зайчики, і їжачки, і рисі, і борсуки, і лисички через рік будуть уже дорослі і ні в яку лісову школу після зимових канікул взагалі не ходитимуть.

— Правильно, — відповім я. — І знову ж таки не зовсім правильно, розумні, кмітливі й спостережливі мої читачі. Безперечно, справжні живі зайчики, їжачки, вовчики і лисички у справжньому живому лісі через рік уже дорослі. Але ж то справжні, а не казкові. А у нас казковий ліс і мешканці казкові. Бо хіба ж ви бачили у справжньому живому лісі спеціалізовану музичну школу, де Бурмило Михайлович Ведмідь — директор, а Пантера Ягуарівна — класний керівник? Такого ви у справжньому живому лісі ніколи не бачили й не побачите.

Отже, давайте домовимося, що і зайчик Кося Вухань, і їжачок Колько Колючка, і лисеня Рудик Лисовенко, і вовчєня Вовчик Вовченко, і ведмежа Михайлик Ведмедєнко, і борсучєня Боря Сук, і рисєня Раїска Мняу, і лісовє козєня Зіна Бебєшко, і лосєня Соня Лось, і білчєня Вірочка Вивірчук, і дикє поросєя Хрюша Кабанюк — усі-усі після зимових канікул лишилися дітками, перейшли до другого класу і, коли веснянє сонєчко розтопило сніги, розбудило ліс і рясно вкрило Велику Галявину барвистим квітчастим килимом, зібралися на перший урок.

І тут побачили новачка.

Рудий, пухнастий і головатий, з великим блакитним бантом на грудях, він сидів біля школи і кумедно мружився на сонце.

— О! — вигукнув Вовчик Вовченко. — Ще один рудько! Руда команда!

— Ги-ги! — весело засміявся Рудик Лисовенко, радіючи, що тепер він не один рудий у класі.

— Ти хто? — спитала Раїска Мняу.

— Вася, — тихо сказав новачок. — Кицин.

— Тю! — вигукнув Вовчик Вовченко. — А я думав, що ти дівчисько. З бантиком!

— Ги-ги! — знову засміявся Рудик Лисовенко.

Вася почервонів і ніяково заметляв хвостом.

— Ну чого ви причепилися? — закричала Раїска Мняу. — Теж іще!

Дівчаткам Вася одразу сподобався. Може, тому, що дівчатка взагалі люблять і котиків, і бантики. А може, тому, що він справді був симпатичний.

Хлопцям же Вася, навпаки, чогось не дуже сподобався. Може, тому, що він сподобався дівчаткам, а хлопці, як правило, бояться бути схожими на дівчаток. Особливо не сподобався Вася Вовчикові й Рудикові. Мабуть, тому, що взагалі весь вовчо-собачий рід здавна чогось котячого роду не полюбляє.

Тому Вовчик на Раїску Мняу уваги не звернув, а, навпаки, підскочив до Васі і вкусив його за вухо. А Рудик підскочив і вкусив його за хвіст.

Вася розгублено закліпав рудими віями. Він, мабуть, не чекав такого прийому.

Раїска хотіла заступитися за Васю і дряпнути Вовчика й Рудика, але не встигла. На шкільний ґанок вийшли директор і вчителі.

Бурмило Михайлович підняв догори лапу і поздоровив учнів із початком навчального року.

Потім технічка тітонька Зозуля прокувала на перший урок і учні пішли до класу. Тітонька Зозуля з'явилася у школі після канікул. Класний керівник Пантера Ягуарівна теж привітала учнів з початком навчального року і сказала:

— Діти! У нашому класі новачок. Вася Кицин. Познайомтеся. Встань, Кицин!

Вася підвівся й закивав на всі боки.

— Сідай! — сказала Пантера Ягуарівна. — Діти! Вася Кицин наймолодший у класі. Йому буде важко. Він мусить наздоганяти вас. Тому я дуже прошу — поставтеся до нього добре. Допмагайте йому. Не ображайте. Не кривдіть. Це особливо стосується вас, Вовченко й Лисовенко! Чуєте! Це вас стосується! Особливо! — Пантера Ягуарівна підвищила голос.

Вовчик і Рудик невинно закліпали й презирнулися.

Вася Кицин опустил голову й почервонів.

— О! Вже наскаржився! — просичав Вовчик.

— Ябеда! — прошипів Рудик.

Вася почув це і ще дужче почервонів. Він і не думав скаржитися. Але доведи тепер.

На перерві Вовчик Вовченко і Рудик Лисовенко вже співали про новачка дражнилку:

Новачок-новачок!

Ну й швидкий на язичок!

Ябеда-донощик!

В нього з носа дощик!

Кося Вухань та Колько Колючка співчутливо позирали на Васю Кицина, згадуючи свої перші дні у лісовій школі, коли з них знущалися Вовчик і Рудик. Але заступитися за Васю не наважилися. Може, й справді новачок — ябеда. Хто їх, тих котів, зна. У класі ще котиків не було.

Сам же Вася Кицин на оте дражніння наче й не звертав уваги. Наче воно його аніскілечки не торкалося. Усміхався собі й добродушно муркотів.

Вовченка й Лисовенка така Васина поведінка дратувала. І вони ще більше до нього чіплялися.

РОЗДІЛ 2

Ранкова несподіванка.

"В-кра-ли!" — каже Карпо Карпович.

Ідея вчителя фізкультури.

"Ура! Уроків сьогодні не буде!"

Минуло кілька днів.

Кицька Мура недаремно вихваляла свого сина. Виявилось, що він таки дуже здібний до наук. Все хапав і засвоював, як то кажуть, на льоту. Вчителі просто не могли ним нахвалитися. Навіть сам директор Бурмило Михайлович у захопленні вигукував:

— Ну-у! Мо-ло-дець! Оце я розумію! Таке "р-р-р!" по-ведмежому навіть мій племінник Михайлик Ведмеденко не одразу вимовив.

Вовчик Вовченко та Рудик Лисовенко тільки зубами клацали від злості.

А Зіна Бебешко і Раїска Мняу всміхалися й показували їм язики, наче то не Вася, а вони самі відзначилися такими здібностями.

Навчальний рік починався дуже добре.

Та от одного ранку, прийшовши до школи, учні побачили розгублених учителів та заклопотаного Бурмила Михайловича, що зібралися під дубом і поглядали вгору на годинник.

Треба вам сказати, що в усьому лісі був лише один годинник — біля школи, на тисячолітньому дубі. Старий, з великим дерев'яним маятником, з двома дубовими гирями, з дверцятами над циферблатом. Обслуговувала годинник шкільна технічка тітонька Зозуля. Щоразу, коли хвилинка стрілка підходила до цифри дванадцять, тітонька Зозуля відчиняла дверцята, визирала і кувала на весь ліс стільки разів, скільки було годин. Для школи вона додатково ще кувала кінець уроку й початок перерви. Ну й, звичайно, кінець перерви й початок уроку. Годинник хоча й був старий, але ходив дуже точно і ніколи не псувався.

А от зараз годинник стояв. Не цокав, стрілки завмерли нерухомо.

Тітонька Зозуля метушилася біля нього, раз у раз одчиняла дверцята, вискакувала і розгублено розводила крилами:

— Нічого не розумію! Не розумію! Нічого!.. Учора ввечері все було гаразд. А сьогодні вранці прилетіла — стоїть!

Бурмило Михайлович чухав лапою потилицю:

— Що ж робити! Як починати уроки?

Вчителі мовчали.

Справді. Які уроки без годинника? Коли починати, коли перерва, коли кінець перерви?

Суцільна плутанина й безладдя.

— Може, до Карпа Карповича звернутися? — несміливо промовила Пантера Ягуарівна.

Карпо Карпович був трьохсотрічний старий ворон, його вважали у лісі наймудрішим. Бо, як відомо, хто довше живе, той більше знає.

Карпо Карпович вже майже не літав, а цілісінькими днями дрімав на улюбленій сухій гілляці старої сосни, куди йому раз на день приносили щось попоїсти його кракракравнуки.

— Що ж, ходімо до Карпа Карповича, — погодився Бурмило Михайлович. — Справа надто серйозна.

Карпо Карпович розплющив одне око (останні сто років він розплющував лише одне око), вислухав і сказав:

— Зараз прилечу.

Після цього він ще хвилин десять дрімав. Нарешті змахнув своїми сивими крилами й повільно полетів до Дуба.

Зазираючи прищупленим оком у годинник і сказав:

— Кар-тина ясна! В-кра-ли!

— Що?

— Одне коліщатко в-кра-ли!

— Хто?

— Кра-дій!

Більше Карпо Карпович нічого не сказав, змахнув сивими крилами й полетів назад на свою суху соснову гілляку. Сів і одразу ж заснув.

— Ти бач! Хто ж це міг зробити? — сплеснув лапами Бурмило Михайлович.

— Так! — підтвердив учитель музики Бегемот Гіпотамович. — Останній випадок крадіжки в історії нашого лісу — це випадок з моїм золотим тромбоном, якого вкрав шакал Бацила. Більше випадків не було.

— Точно! Нуль випадків! — сказала вчителька математики Пантера Ягуарівна, яка любила точність.

— А може, шакал Бацила повернувся, а ми й не знаємо?.. — задумливо сказав Бегемот Гіпопотамович.

Вчителі презирнулися і знизали плечима.

— То що ж робитимемо, звірі добрі? — спитав Бурмило Михайлович.

Директор школи ніколи не приймав серйозних рішень сам, одноосібно, завжди радився з колективом.

Колектив почухав потилиці. Не так просто приймати серйозні рішення.

— О! Знаєте що?! — раптом вигукнув учитель фізкультури Макак Макакович. — Зараз же у Сірка Барбосовича гостює його брат Бровко Барбосович, з яким я працював у цирку. А він же до цирку служив у карному розшуку, на оперативній роботі, злодіїв винюхував. Давайте звернемося до нього.

— Це ідея! Молодець, Макак Макакович! — радісно скрикнула вчителька лісової географії Жирафа Жирафіївна. Вона колись мріяла теж працювати у цирку і дуже поважала Макака Макаковича.

— А як же все-таки з уроками? — спитала Лисавета Патрикіївна. Її урок лісознавства був сьогодні перший.

— Ну, я думаю, уроки сьогодні, мабуть, доцільно відмінити? — непевно подивився Бурмило Михайлович на вчителів.

— Доцільно! Авжеж! — змахнув хоботом Мамонт Африканович. У нього сьогодні уроків не було.

Решта вчителів промовчали. А мовчання, як відомо, знак згоди.

— Ну, гаразд! — Бурмило Михайлович обернувся до учнів, що з'юрмилися віддалік, і гукнув: — Ідіть додому! Уроків сьогодні не буде.

— Ура-а! — не стрималися Вовченко й Лисовенко.

Інші учні хоч і не вигукували, але теж зраділи. Що там не кажіть, а коли відмінюють уроки, навіть відмінники радіють. Такий уже шкільний закон.

РОЗДІЛ 3

"Це Кицин! Його работа!"

Всі, хто вміє лазити по деревах, відмовляються.

Гра у війну. Хлопці розходяться, не дочекавшись.

Хоча уроків і не було, але учні розходитися по домівках не поспішали. Юрмилися на Великій Галявині і жваво обговорювали несподівану новину.

— Ах! Ви подумайте! Ви подумайте! Ах! — вигукувала Вірочка Вивірчук і обмахувалася своїм пухнастим хвостиком, наче їй від переживань нічим було дихати.

— З годинника витягти коліщатко! Це ж додуматися треба! — сплескувала лапками Раїска Мняу.

— Свинство! — кривила п'ятачок Хрюша Кабанюк.

— Бе-бе-безумовно! — кивала Зіна Бебешко.

А Вовчик Вовченко раптом глянув на Васю Кицина, що стояв, як завжди, осторонь від усіх, приставив лапу до рота і зловісно проказав:

— Це Кицин! Васька! Його робота! Я вас запевняю!

— Абсолютно! — блиснув очима Рудик Лисовенко.

— Та ви що?! — замахали на них лапами дівчатка.

— А було в нас таке до його появи? Було? — вищирився Вовчик.

— Абсолютно! — знову блиснув очима Рудик.

— І все-таки о-бе-бережно з висновками! — сказала Зіна Бебешко.

— Для таких звинувачень треба мати серйозні докази, — сказала Раїска Мняу.

— Так-так! — підхопили в один голос Кося Вухань і Колько Колючка.

— Ну, значить, це або Вірочка Вивірчук, або Раїска Мняу, або Михайлик Ведмеденко, — сказав Вовчик.

— Що? Що? Що? — вражено пороззявляли роти і Вірочка, і Раїска, і Михайлик.

— Бо для того, щоб викрасти коліщатко, треба було забратися на дуба, треба добре лазити по деревах, — сказав Вовчик Вовченко.

— От вам і "що"! — задоволено прохихикав Рудик Лисовенко (він дуже любив, коли комусь було непереливки).

— А хто в нас уміє добре лазити по деревах? Ні вовки, ні лисиці, ні зайчики, ні їжачки, ні кози, ні лосі, ні дикі свині — не вміють. Навіть борсук Боря Сук по гладенькому прямовисному стовбуру так високо не залізе, — сказав Вовчик.

— Не залізу, — поспішив погодитись Боря Сук.

— А білочки, рисі й ведмеді — запросто! Отже... — єхидно всміхнувся Вовчик.

— Отже... — під хихикну в Рудик.

— Я... не брала коліщатка, — сказала Вірочка, і на очах в неї блиснули сльози, — чесне слово!

— І я не брала! — зціпила зуби Раїска.

— І я! — буркнув Михайлик.

— Значить, лишається Васька Кицин! — торжествував Вовчик. — Як я й казав.

— Абсолютно! — підхопив Рудик. — Як ми й казали! Бачите, мовчить і очі ховає.

Всі подивилися на новачка. Він справді часто-часто моргав і ховав очі. Він боявся розплакатися. Справді, коли тебе всі підозрюють, а ти не знаєш, як виправдатися, — що маєш робити? Тільки моргати й ховати очі.

Косі Вуханю й Колькові Колючці стало дуже жаль Васю Кицина.

Вони були певні, що він не брав коліщатка. Але як доведеш?

— Ти ж не брав, правда? — з надією спитав у новачка Кося.

— Не брав, — тихо сказав Вася.

— От бачите! — вигукнув Колько.

— Усі злодії на допитах кажуть, що вони нічого не брали, — сказав Вовчик.

— Точно! — підхопив Рудик, наче він бував на допитах.

— От не тре-бе-ба, не тре-бе-ба звинувачувати, коли нема точних доказів, — вигукнула Зіна Бебешко.

— Правильно! От прийде Бровко Барбосович, ви ж чули, він у міліції працював, — усе стане відомо, — сказав Колько Колючка.

— А зараз давайте у щось пограємось! — запропонував Кося Вухань, щоб якось припинити ці розмови.

— Давайте! — підтримав друга Колько Колючка.

— У війну! У війну! — закричав Вовчик Вовченко.

— У війну-війноньку! — заспівав Рудик Лисовенко.

Вовчик і Рудик визнавали тільки одну гру — у війну. Причому щоразу вони були "наші", а всі інші — "вороги". А перемагають, як ви знаєте, завжди тільки "наші". Отже, гра кожного разу мала закінчуватися перемогою Вовчика й Рудика. Тому хлопчики не любили гратися з ними у війну. Але й відмовитися було ніяк. Все-таки хлопчики — то хлопчики. Хто відмовляється, той боягуз. От і зараз Вовчик і Рудик закричали:

— Ми — "наші"! Ви — "вороги"!

Схопили у лапи по замашній гілляці і, наставивши їх, як автомати, затрататакали на весь ліс:

— Тра-та-та-та! Падай — ти вбитий!

— Ду-ду-ду! Мої кулі пробili тебе наскрізь. Падай!

Ще кілька хвилин — і всі "вороги" були б знищені,

Вовчик і Рудик святкували б перемогу.

Але Михайлик Ведмеденко раптом закричав:

— Ні! Ні! Так нецікаво! Давайте хтось буде ховатися, а хтось — шукати. Наче десант. А вже тоді стріляти.

— Правильно! Правильно! — закричали Кося Вухань і Колько Колючка.

Дівчатка, як завжди, у війну не грали, вони зібралися собі окремо і грали у мирні "дочки-матері".

— Ну, гаразд! — змушені були погодитися Вовчик і Рудик. — Тоді ми сховаємося, ми будемо "наш" десант, а ви, "вороги", шукайте. Затуляйте очі і рахуйте до ста. А тоді йдіть шукати. Тільки не підглядайте!

Всі затулили очі лапами й почали хором рахувати, а Вовчик і Рудик дременули у ліс.

— ...дев'яносто сім, дев'яносто вісім, дев'яносто дев'ять, сто! — всі одночасно розтулили очі. Ніхто не підглядав. Вони були чесні хлопці.

— Значить, так, — сказав Михайлик Ведмеденко (він завжди був командиром "ворогів"). — Розділяємо ліс на п'ять секторів і прочісуємо. Як тільки знаходимо їх, подаємо сигнал. Отак — і-і-і-і! — Михайлик пронизливо заверещав. — Верещати вмієш? — спитав він у новачка.

— Вмію, — сказав той і заверещав так пронизливо, що дівчатка аж поприсідали.

— Правильно! — сказав Михайлик. — Верещати вмієш. Ну, побігли!

І всі розбіглися в різні боки. Кожен у свій сектор.

Дуже довго на галявину не прибігав ніхто. Дівчатка вже почали хвилюватися.

Аж ось прискакав захеканий Кося Вухань. Він, звичайно, бігав швидше від усіх.

— Не чули? Не верещав ніхто?

— Не чули, — сказали дівчатка.

Другий прибіг Михайлик Ведмеденко.

— Ну що?

— Нічого! — розвів лапами Кося. — Не знайшов.

— І я.

Тут придріботили майже одночасно Боря Сук і Колько Колючка.

— Глухо! У нас — глухо! Нема! — сказали вони.

Почали чекати Васю Кицина.

Чекали-чекали, а його нема.

Вже й сонечко на обід повернуло.

Дівчатка вже нагналися, попрощалися й розбіглися по домівках. А Васі нема й нема. Ні Васі, ні Вовчика з Рудиком.

І не верещить ніхто. Тихо в лісі. Що таке?

— Я вже їсти хочу, — сказав Боря Сук. — У нас сьогодні на обід борщ і каша.

— А у нас галушки з медом, — зітхнув Михайлик Ведмеденко.

Кося з Кольком презирнулися і промовчали. Дома їх теж чекав смачний обід, і їсти дуже хотілося. Але не кидати ж гру, не дочекавшись всіх. Так чесні звірі не роблять.

— Хлопці! Ми вже не граємо! — загукав Михайлик Ведмеденко.

— Хлопці! Ми йдемо додому! — загукав Боря Сук.

— Хлопці! Васю! Вовчику! Рудику! Де ви?! — разом почали гукати Кося і Колько.

Та ніхто у лісі не озвався.

Довго вони гукали, довго чекали. Нарешті Михайлик сказав:

— Може, вони вже давно дома, а ми чекаємо.

— Напевне, — погодився Боря Сук. — Ви що — не знаєте тих Вовченка й Лисовенка? Вони ж ніколи ні на кого не зважають.

— А Вася? — спитали Кося і Колько. — Він же не такий.

— А Васі, мабуть, незручно було повертатися, не знайшовши їх. От він і гайнув теж додому.

Почекали хлопці ще трохи, погукали і розійшлися.

РОЗДІЛ 4

Зустріч з Бровком Барбосовичем.

Частування. На місці злочину.

Бровко Барбосович замислюється.

"Шакалом Бацилою і не пахне!"

А тим часом делегація від школи і громадськості лісу чимчикувала у село. Очолював делегацію директор Бурмило Михайлович Ведмідь. Членами були вчитель фізультури Макак Макакович та батько Вовченка Вовк Вовкович.

Сірко Барбосович працював сторожем на колгоспній птахофермі. У лісі його всі добре знали. Особливо Лисавета Патрикіївна, яка до того, як перейти на викладацьку роботу, працювала звичайною лисицею.

Бровко Барбосович, який давно, ще у дитинстві, переїхав до міста, раз на рік обов'язково приїздив погостювати у рідне село. І серце його сповнювалося невимовного щему, коли він бачив вигін, свинарник, калюжу біля нього, леваду, по якій гордовито походжали качки й гуси, глибокі грузькі колії на дорозі, вибиті машинами й тракторами... Одне слово — рідні місця, де він бігав колись маленьким щеням, безтурботно задерши хвоста. Він дивився на все це, зітхав і розчулено чухав задньою ногою за вухом. Неповторне босоноге дитинство!.. Гай-гай, яке воно далеке та давнє! Скільки води відтоді сплило! І юнацтво у міліцейській спецшколі, і небезпечна відповідальна робота службового собаки у

карному розшуку, і от уже кілька років він артист — один з головних виконавців номера "собачий цирк", куди, побачивши його розум і кмітливість, забрав Бровка Барбосовича знаменитий дресирувальник Степан Ковбасюк.

Милі серцю спогади роїлися у голові Бровка Барбосовича, коли він лежав серед двору на осонні, раз у раз клацаючи зубами, щоб одігнати набридливу муху, яка по дурості своїй не розуміла, що він заслужений артист, і сідала йому на носа, думаючи, що це ніс звичайнісінького сільського кунделя.

І раптом почулося радісне:

— Друже! Дорогий!

На подвір'я зайшла делегація.

Макак Макакович кинувся до Бровка Барбосовича. Друзі обнялися й тричі поцілувалися.

Макак Макакович представив Бурмила Михайловича та Вовка Вовковича.

Бровка Барбосович привітно заметляв хвостом, хоча від одного погляду на далекого родича шерсть на його зашийку мимохіть піднялася сторч. Між вовками й собаками, як відомо, давно ніжності немає.

Бурмило Михайлович не відкладаючи розповів про суть справи, тобто про те, що їх сюди привело.

— Та-ак! — Бровка Барбосович почухав ногою за вухом. — Коліщатко, кажете?.. З годинника?.. А годинник високо на дубі? Та-ак! Що ж... Тут гадати нічого: треба йти на місце злочину. Спершу оглянути, обнюхати, а

потім уже будувати версію... Але спочатку треба пообідати. Пождіть, я зараз зберу на стіл. Брат на роботі.

— Та що ви, що ви! Ми не голодні! — замахав лапами Бурмило Михайлович.

— Ну де ви бачили, щоб у нас гостей не погодували? Це вже даруйте! Такий звичай! — І Бровко Барбосович почав збирати на стіл.

Частування було щедре, як і годиться.

За тим частуванням не помітили, коли й сонце скотилося на вечірній пруг.

Бурмило Михайлович уже кілька разів поривався встати з-за столу, але Бровко Барбосович, як гостинний господар, стримував:

— Та посидьте ще! Оцього ще покуштуйте і цього! Он ви того ще не пробували, їжте, звірі дорогі!

А Вовк Вовкович, розімлілий від частування, ляскав Бурмила Михайловича лапою по плечу:

— Та стривай, директоре! Не жени картину! Почекає твоє коліщатко. Ніде не дінеться. Раз такий спеціаліст узявся за діло — нема питань! Усе буде о'кей!

Нарешті Бровко Барбосович вирішив, що час вирушати.

— Стривайте, я тільки брата попереджу. Бо хвилюватиметься, де я дівся.

Поки Бровко Барбосович бігав на ферму, поки вийшли, вже й звечоріло.

Коли вони дісталися нарешті до Великої Галявини, зовсім смеркло.

Їх з нетерпінням чекали вчителі. Бурмило Михайлович познайомив учителів з Бровком Барбосовичем, який усім по черзі чемно потиснув лапи і сказав:

— Дуже приємно!

І всі вчителі теж чемно сказали:

— Дуже приємно!

Потім Бурмило Михайлович зітхнув:

— Жаль тільки... Темнуватو вже...

— Нічого, — заспокоїв його Бровко Барбосович. — Темнота — не біда. Мені доводилося і в суцільній темряві працювати. Головне для мене — запахи. Ніс.

Бровко Барбосович обнюхав місце злочину, тобто галявину навколо дуба і сам дуб. Кілька разів обнюхав і сказав:

— Гм!..

Потім почухав лапою за вухом:

— Ніяких сторонніх злочинних запахів не чую. Треба було б годинник обнюхати. Та він височенько, не дострибну... І по стовбуру, боюсь, не видряпаюсь.

— Що ви, що ви, не турбуйтеся. Це ми влаштуємо, — сказав директор і обернувся до Мамонта Африкановича: — Допоможіть, будь ласка, колего!

— Завжди — будь ласка! — мовив учитель лісової історії, обережненько взяв хоботом Бровка Барбосовича, підняв і підніс до годинника.

Бровка Барбосович обнюхав годинник і сказав:

— Гм... Чую сильний пташиний запах. Зозулячий.

— Правильно! — сказав знизу Бурмило Михайлович. — Це запах нашої техніки тітоньки Зозулі. Вона обслуговує годинник.

— Чую наче ще якийсь пташиний запах, але невиразний. Усе забиває запах Зозулі. Опускайте! — І коли Мамонт Африканович поставив Бровка Барбосовича на землю, той обтрусився і задумливо мовив: — Випадок непростий. Прямо скажу — складний випадок. Вперше у моїй практиці не можу сказати нічого певного.

— А може, то все-таки шакал Бацила повернувся до нашого лісу? — спитав Бегемот Гіпопотамович.

— Ні! — категорично заперечив Бровка Барбосович. — Шакалом Бацилою у вашому лісі й не пахне! Кого-кого, а шакала Бацилу я б за десять кілометрів почув.

У цю мить із сусіднього з дубом дерева знявся птах і кудись полетів. У темряві не видно було, що за птах і куди полетів. Та ніхто на це особливої уваги й не звернув. Хіба мало у лісі птахів?!

— Думаю, мені треба буде затриматися, — сказав Бровко Барбосович. — Уночі подумаю, поміркую, завтра допитаю всіх можливих свідків, а тоді вже будуватиму остаточну версію.

Усі розуміли, що Бровко Барбосович почуває себе незручно. Його запросили, сподівалися на допомогу, а він поки що допомогти не може.

— Так-так, звичайно, — вигукнув Макак Макакович. — Переночуєш у мене. А вранці продовжимо слідство.

Макак Макакович теж почував себе трохи незручно. То ж був його друг, він запропонував звернутися до Бровка Барбосовича.

— Але спершу повечеряємо, — сказав Бурмило Михайлович. — Прошу всіх до мене!

І широким жестом запросив присутніх до свого двоповерхового барлогу, де його дружина Михайлина Вуйківна вже заставила довжелезний стіл різноманітними смачними наїдками.

— Треба тільки на ніч обгородити дуб і поставити застережні таблички, — сказав Бровко Барбосович. — Щоб ніхто нічого не затоптував і не залапував. Так завжди робиться. То називається "опечатування місця злочину".

Зробили, як сказав Бровко Барбосович, і вже тоді пішли до Бурмила Михайловича.

Наступного ранку всіх мешканців лісу чекало те, на що вони зовсім не сподівалися.

Коли всі попрокидалися і прийшли на Велику Галявину, то побачили, що годинник на дубі... цокає, іде. Маятник весело гойдався, а хвилинка

стрілка поволі рухалася до цифри дванадцять. Наче годинник і не стояв ніколи.

— О! — вражено вигукував кожен, хто з'являвся на галявині.

РОЗДІЛ 5

Дивовижа. "А де це ви вчора зникли?"

"Гм!.." — каже Бровко Барбосович.

Речовий доказ.

Скоро під дубом зібралися всі — і вчителі, і учні. Не було лише Макака Макаковича і Бровка Барбосовича. Друзі, мабуть, пробалакали всю ніч до самісінького ранку і тому трохи затрималися.

Як ви пам'ятаєте, місце злочину було "опечатане", тобто дуб обгородили наспіх зробленим тином з гілок і всюди поставили таблички з написом: "Вхід суворо заборонений!".

Тому учні і вчителі юрмилися біля загорожі, не наважуючись підійти ближче, а тітонька Зозуля перелітала з дерева на дерево, теж боячись наближатися до дуба.

— Дивовижа! — раз у раз повторював Бурмило Михайлович і розводив лапами. — Дивовижа!

— Скре-ке-ке! Скре-ке-ке! Що тут сталось? Що таке? — почулося з кривої берези, що росла неподалік од дуба. На березі сиділа, дригаючи для рівноваги довгим хвостом, сорока Скрекекулія, відома на весь ліс базіка і плетуха.

Тітонька Зозуля підлетіла до неї і почала розповідати.

Скрекекулія тільки крилами сплескувала:

— Ах-ах-ах! Який жах! Диво-дивина! От тобі й на!

Колько Колючка, Кося Вухань, Боря Сук і Михайлик Ведмеденко з подивом поглядали не лише на годинник, а й на Вовчика Вовченка, Рудика Лисовенка та Васю Кицина, які прибігли до школи і поводитися так, наче й не пропадали вчора нікуди.

Нарешті Колько Колючка не витримав і спитав:

— Алло! А де це ви вчора зникли? Хіба так грають?

Вовчик Вовченко й Рудик Лисовенко чогось знітилися, почервоніли й спершу навіть не відповідали нічого. Потім глянули скося на Васю Кицина і, побачивши, що той теж мовчить, буркнули по черзі — спершу Вовчик, потім Рудик:

— А... а... ми додому пішли...

— Пізно вже було... і взагалі...

Хлопці до Васі Кицина:

— А ти?

Вася блимнув на Вовчика й Рудика, закліпав і нявкнув:

— І... і я...

Усі троє поводитися явно підозріло, навіть таємничо.

Але, оскільки через диво з годинником обстановка й так була напружена, з'ясовувати ту таємницю не стали.

До речі, саме у цю мить на Великій Галявині з'явилися нарешті Бровко Барбосович та Макак Макакович.

— Гав! — здивовано сказав Бровко Барбосович і сів на траву.

А Макак Макакович тільки мовчки роззявив рота.

— Дивовижа! — вкотре вже повторив Бурмило Михайлович. — Ми прийшли, а він іде! Дивовижа!

Бровко Барбосович пильно оглянув присутніх. І раптом погляд його спинився на Васі.

— Гм!.. — сказав Бровко Барбосович, підняв ліве вухо сторч і запитально подивився на Бурмила Михайловича. — Хто це?

— Наш новачок, — пояснив директор, — Вася Кицин. Синочок дикої очеретяної кицьки Мури.

— Гм!.. — знову сказав Бровко Барбосович, опустив ліве і підняв сторч праве вухо.

— А що таке? — поцікавився директор.

— Нічого-нічого, — загадково сказав Бровко Барбосович.

Усі презирнулися.

Очі Вовчика й Рудика спалахнули, як свічечки. Вовчик і Рудик не промовили жодного звуку, але вираз їхніх мордяк був красномовніший за будь-які слова: "А що ми говорили?! Що?!"

Вася Кицин аж присів від такої кількості зацікавлених поглядів.

— До речі! Рівно пів на дев'яту! Чи не час починати уроки? — Бровко Барбосович звів очі на Бурмила Михайловича.

— Так-так! — схаменувся Бурмило Михайлович. — Тітонько Зозуле! Давайте сигнал!

Тітонька Зозуля метнулася до дуба, але Бровко Барбосович вигукнув:

— Тільки до годинника — не підлітять!

Тітонька затріпотіла у повітрі крилами, різко загальмувавши, і просто-таки впала на траву. І вже знизу закувала на урок.

Учні неохоче попленталися до класу. Вони розуміли, що зараз почнеться найцікавіше — розслідування.

І вони не помилились.

Тільки-но учні з Лисаветою Патрикіївною пішли у клас, Бровко Барбосович наказав:

— Усім одійти від дуба!.. До годинника ніхто не наближався?

— Ніхто! — за всіх відповів директор.

— Та-ак! — Бровко Барбосович зайшов за загорожу і почав обнюхувати "місце злочину". Кілька разів оббіг навколо дуба, обнюхав стовбур. Повторив:

— Та-ак!

Сів, почухав ногою за вухом і сказав:

— Із землі спроб проникнути до годинника не було. Треба обстежити сам годинник.

— Мамонте Африкановичу! — звернувся директор до вчителя лісової історії.

— Завжди — будь ласка! — сказав той, переступив через загорожу, взяв хоботом "слідчого" і підніс до годинника.

Бровко Барбосович одхилив дверцята і встромив носа всередину.

— О! Чую! Чую! Тут недавно була сорока!

Всі разом повернулися й подивилися на Скрекекулію, що дригала хвостом на кривій березі.

— Що таке?! Скреке-ке! Скреке-ке! Скреке-ке! Що таке?! — сполошилася Скрекекулія. — Яка сорока?! Яка сорока?!

— Звичайнісінька. Білобока! — спокійно мовив "слідчий". — От ще й пір'ячко з неї! Речовий доказ!

І Бровко Барбосович показав усім маленьке сороче пір'ячко.

Скрекекулія раптом змахнула крилами, знялася й, ні слова не сказавши, полетіла геть.

РОЗДІЛ 6

"Справа" продовжується. Лист. "Мої кадри!"

Бровко Барбосович щось говорить по секрету

директорові школи. Контрольний диктант.

— Хто б подумав! Хто б подумав! — розвів лапами Бурмило Михайлович.

— І нащо їй було красти коліщатко, а потім повертати? — дивувалася Пантера Ягуарівна.

— Ну, сороки взагалі полюбляють тягати до себе в гніздо все, що погано лежить, — зауважила Жирафа Жирафіївна.

— Але ж коліщатко не лежало! Це ж треба було його з годинника вийняти, а потім назад вставити, — сказав Бегемот Гіпопотамович.

— Дивовижа! — повторив директор.

— Але факт незаперечний! — не без гордості, що йому все-таки пощастило встановити істину, сказав Бровко Барбосович. — Опустіть мене, будь ласка, на землю!

— Ах, пробачте, заслухався. — Мамонт Африканович опустив "слідчого" на землю, той обтрусився й почав приймати поздоровлення з успішним закінченням справи.

Але передчасно. Виявилось, що справу не закінчено. Раптом залопотіли крила і на галявину сіла сорока Скрекекулія. У дзьобі вона тримала папірець.

— Ах! Звірі добрі! Пробачте, я не винна. От дивіться, якого листа я одержала.

Бровко Барбосович узяв у неї папірець і прочитав уголос:

— "Якщо ти не викрадеш з годинника коліщатко, залишишся без хвоста!.. Ш. Бац."

— Ви ж розумієте! Ви ж розумієте! — заскрекотіла Скрекекулія. — Я перелякалася. Ну, яка сорока без хвоста? Нема сороки без хвоста. Хвіст для сороки — це все! Я боялася! Я боялася! "Ш. Бац." — це ж ясно: "Шакал Бацила". Я вирішила, що він повернувся до лісу. Була певна. І хоче, щоб годинник зупинився, бо це йому треба для здійснення злочинних задумів... А вчора, коли Бровко Барбосович сказав, що шакалом Бацилою в лісі не пахне, я здогадалася, що то, мабуть, хтось пожартував... І вставила коліщатко назад. Я ж не знала. Пробачте. Я ж думала... Я не думала...

— Ясно! "Думала... не думала..." Ясно! — Бровко Барбосович покрутив листа у лапі, понюхав. — Гм!.. По запаху, боюсь, встановити буде неможливо. Запах дуже сорочий. Всі інші перебиває.

— Ану дайте, я гляну, — простягнув лапу Бурмило Михайлович... Бровко Барбосович віддав йому листа.

— Ага! — сказав директор. — Аркуш із зошита. І почерк учнівський. Хоч і змінений. Видно, писано лівою лапою. Навмисне. Ай-яй-яй!.. В одному реченні чотири помилки. "Якщо ти не викрадеш з годинника (з одним "н"!) коліщатко, залишишся без фоста". Це вже ненавмисне. Це вже такий рівень грамотності. Мої кадри!.. Ну, що ж, далі слідство вже

провадитиму я! Саме зараз мій урок. Отже... Спасибі вам, дорогий! Спасибі за допомогу! Сердечно дякуємо! — і він гаряче потиснув Бровкові Барбосовичу лапу.

І всі вчителі по черзі потиснули "слідчому" лапу і подякували.

— Нема за що, дорогі друзі, — скромно схилив голову набік Бровко Барбосович. — Я б у вас ще побув. Дуже ви мені всі подобаєтесь. Але... По-перше, брат там уже хвилюється. По-друге, сьогодні останній день моєї відпустки. Треба їхати на роботу у цирк. Хай вам щастить! Будьте здорові!.. Та перед тим, як піти, мушу по секрету поговорити з директором. Ви вже вибачайте, але в нашій справі секрети — річ іноді необхідна.

— Будь ласка! Будь ласка! — загомоніли вчителі, ніби секрети їх абсолютно не цікавили.

Бровко Барбосович одвів Бурмила Михайловича в кущі і щось пошепки почав йому говорити.

— Та ви що?! — вигукнув і одразу прикрив лапою рот вражений директор.

Вони ще трохи пошепталися, і Бровко Барбосович приклав пазур до рота:

— Тільки ж поки що — нікому-нікому!

— Нема питань! — гупнув себе лапою в груди Бурмило Михайлович.

Потім Бровко Барбосович на прощання помахав хвостом усім присутнім і разом з Макаком Макаковичем, який пішов проваджати друга, зник за деревами.

Саме закінчився перший урок.

Після перерви Бурмило Михайлович зайшов до класу і сказав:

— А зараз будемо писати диктант.

Усі дуже здивувалися. Бурмило Михайлович ніколи на початку навчального року не влаштовував контрольних.

Але нічого не поробиш.

Усі поклали перед собою чисті аркушики паперу, взяли в лапи кулькові ручки і приготувалися.

— Пишіть! Читаю спершу все речення: "Якщо ти не викрадеш з годинника коліщатко, залишишся без хвоста"... Диктую! "Якщо... ти... не викрадеш..."

Учні спершу вражено презирнулися (що за дивний диктант!), потім схилили голови і, висунувши від старанності язика, почали писати.

Продиктувавши це дивне речення, директор сказав, що диктант закінчено, і почав збирати аркушики.

Тут же, сидячи за столом, він перевірів диктант. Після чого підвівся й спитав:

— А чи ніхто з вас не хоче нічого сказати?

Всі знову здивовано презирнулися. Ніхто нічого сказати не хотів.

— Ну що ж! Тоді скажу я! — спохмурнів Бурмило Михайлович. — Я продиктував вам листа, якого хтось із вас написав сороці Скрекекулії.

Писано лист лівою лапою, щоб не можна було встановити, хто писав. Але злочинця підвела грамотність. Він зробив у цьому єдиному реченні аж чотири помилки. Він написав: "Якщо ти не викрадеш з годинника (через одне "н") каліщатко (через "а"), залишишся (замість "ш" — "с") без фоста (через "ф"). Зараз, пишучи диктант, аж двоє учнів зробили ті ж самі помилки. Вони сидять поруч. Це Вовченко й Лисовенко. Встаньте!

Вовчик і Рудик затремтіли й підвелися з-за парти.

— Скажіть нам, для чого ви це зробили? — суворо спитав Бурмило Михайлович.

— Ми... ми... ми... хотіли... Ми... не хотіли... Ми... більше-е не-е будемо-о!.. — І Вовчик та Рудик разом заревли вголос, розмазуючи сльози.

— Все ясно! — сказав директор. — Ви хотіли зірвати уроки. Ви ледарі й неуки. Ви не хочете вчитися. Ви хочете тільки гуляти. Але бачите, як неуцтво, безграмотність можуть підвести. Як граматичні помилки можуть навіть стати доказом у кримінальній справі. Сідайте! І один, і другий одержують одразу по дві одиниці. Одна — за мову. Друга — за поведінку! І хай ганьба на всю школу буде вам уроком!

РОЗДІЛ 7

У якому секрет Васі Кицина нарешті розкривається.

А через три дні у лісі пішла чутка, що до них їде знаменитий артист цирку дресирований лев Левко Львович Левченко.

Усіх ця чутка дуже схвилювала. Що не кажіть, а все-таки цар звірів. І хоч зараз царів нема, демократія, але все-таки... Лев — це лев! Та ще й знаменитий артист.

— О! Левко Львович — це сила! — в захопленні говорив Макак Макакович і показував: — Грива — во!.. Хвіст — во!.. З китицею! А як пащу роззявить, вірите, навіть у мене коліна підгиналися. Як той дресирувальник товариш Громовенко свою голову йому у рота клав, сам не розумію.

— А чого, чого він їде? — допитувались Пантера Ягуарівна, Жирафа Жирафіївна і Лисавета Патрикіївна, підмальовуючи брови та вії.

— Не знаю... Може, просто так, за лісом скучив, а може, й справа яка є...— знизував плечима Макак Макакович.

І тут всі згадали про секретну розмову Бровка Барбосовича з директором школи. Але Бурмило Михайлович на цю тему — ані звуку, ні пари з уст. Секрет є секрет.

Макак Макакович, який, окрім фізкультури, викладав ще й малювання, разом з учнями написав кілька гасел і транспарантів. Їх розвісили на галявині перед входом у школу.

"Ласкаво просимо!"

"Привіт дорогому гостю!"

"Слава дорогому Левкові Львовичу — знаменитому артисту!"

Бегемот Гіпотамович спішно розучував зі школярами нову пісню, слова й музику до якої написав сам.

І учні виводили на різні голоси:

Наш улюблений артист

Має з китицею хвіст,

Дуже гарну гриву має,

В цирку добре виступає,

Бо до цирку має хист

Наш улюблений артист!

Браво! Браво!

Браво! Браво!

Нашому артисту!

Слава! Слава!

Слава! Слава!

Слава його хисту!

Готувалися й чекали три дні.

І от нарешті... На Великій Галявині у супроводі Бровка Барбосовича з'явився Левко Левченко. Здоровенницький, гривастий, з китицею на хвості, він справив на всіх величезне враження.

Та не встиг Бурмило Михайлович виголосити дві ночі писану вітальну промову, не встиг шкільний хор ушкварити пісню Бегемота Гіпопотамовича, як сталося непередбачене.

Левко Львович раптом широко розставив лапи і з криком: "Синку! Рідний!" — кинувся... до Васі Кицина. Обхопив його так, що той зовсім сховався у гриві, і... заплакав.

Усі — і вчителі, і учні — розгублено дивилися, як плакав, мов дитина, цар звірів, як рясно струменіли по лев'ячому писку неприховані сльози радості.

Левко Львович, звичайно, не міг говорити. І слово взяв Бровко Барбосович.

Він розповів печальну й трагічну історію. Про те, як минулої зими на шосе попід лісом через ожеледицю сталася автомобільна катастрофа. Розбився великий автофургон, що перевозив левицю і двох новонароджених левенят з ветеринарної лікарні додому у цирк. Думали, що загинули всі. Але виявилося, що одне левеня залишилося живим, бо впало в глибокий пухкий сніг. Кицька Мура знайшла його, відігріла й укошенячила. Так левеня стало Васею Кициним. Усі були дуже зворушені.

Пантера Ягуарівна, Лисавета Патрикіївна та Жирафа Жирафіївна змахували з нафарбованих очей сльози. Бегемот Гіпопотамович одвертався і часто-часто моргав.

А дівчатка Зіна Бебешко, Соня Лось, Раїска Мняу, Вірочка Вивірчук та Хрюша Кабанюк плакали, не витираючи сліз.

Кося Вухань і Колько Колючка як роззявили роти, так із роззявленими ротами й стояли.

Боря Сук і Михайлик Ведмеденко завмерли мов неживі.

А Вовчик Вовченко та Рудик Лисовенко від подиву гепнулися на землю.

Оце новина!

Вася Кицин, до якого всі ставилися поблажливо і зверхньо, а дехто мало ноги об нього не витирав (Вовчик і Рудик, наприклад!), новачок Вася Кицин, тишко і скромняга, який мухи ніколи не скривдив, виявляється, не котик, а — лев!

Оце так так!

— А... а... а я давно догадався! — раптом сказав Вовчик Вовченко.

— І... і я! — луною одізвався Рудик Лисовенко.

— Мовчіть уже, догадальщики! — скривилася Раїска Мняу.

— Бе-бе-безсовісні! — сказала Зіна Бебешко.

— А я кажу — догадалися! — вигукнув Вовчик. — Кошеня б нас ніколи не змогло врятувати. А левеня, звичайно, — запросто!

— Заплосто! — повторив Рудик.

— Врятувати?.. А він вас що — врятував? — вигукнули Кося Вухань та Колько Колючка.

— Авжеж! Без нього ми б у тій норі й досі сиділи! — сказав Вовчик.

— У якій норі? Чого ж ви мовчали?

І тоді Вовчик і Рудик розповіли, що з ними трапилося того вечора, як вони грали у війну.

Виявляється, вони вирішили сховатися у старій глибокій норі, де давно вже ніхто не жив. Залізли, а їх там присипало, ще й пень трухлявий вхід завалив. Кричали вони, кричали, вже й надію на порятунок втратили. Це ж який слух треба мати, щоб глухі крики з-під землі почути!.. Але Вася почув.

— Бо він, крім слуху, ще й серце чутливе має,— зауважила Раїска Мняу.

Ніхто не заперечував.

Вася почув і став визволяти хлопців. По допомогу не побіг, бо вони ж могли задихнутися (а що можна було заверещати, як домовлялися, розгубившись, забув). Вася виявив дивовижну наполегливість і відвагу. Сам-один відтяг од входу здоровенний пень і завал розгріб. Вони вже й справді ледь дихали. Ще б трохи і...

— От як скромний хороший хлопець, то так і знай — лев! — сказала Раїска Мняу. — А як базікало, хвалько, торохтій — то обов'язково або вовк, або лисиця.

І ніхто їй не заперечував. Навіть Вовчик і Рудик не наважилися озватися.

На той час Левко Львович уже виплакався, витер китицею хвоста сльози і сказав:

— Яке щастя, що ти, синку, врятувався і що потрапив до таких гарних порядних звірів. Спасибі вам, дорогі! — І він низько-низько вклонився на всі чотири боки. — І тобі, друже, красненько дякую! Якби не твоє гостре око і чуйне серце, так би я, може, й не дізнався про долю рідного сина.

І Левко Львович пригорнув до грудей Бровка Барбосовича, та так міцно, що той аж хекнув.

— А головне — мамі Мурі низький доземний уклін! — сказав Левко Львович і знову вклонився так низько, що головою торкнувся трави.

І тільки тепер усі побачили, що за деревом стоїть заплакана кицька Мура. Спершу ніхто й не помітив її.

— Жаль, — зітхнув раптом Бурмило Михайлович. — Такий здібний учень. Окраса, можна сказати, школи...

— А чого жаль? — спитав Левко Львович.

— Ну, ви ж його, напевне, у місто заберете... — зітхнув директор.

— Ні! Поки що не заберу, — сказав Левко Львович. — По-перше, як я його можу забрати від матері, яка його врятувала і, можна сказати, вдруге дала йому життя... А потім — хіба можна переривати навчання? Тим більше, коли він, як ви кажете, вдатний до наук. Це було б нерозумно. Отже, він залишиться, якщо не заперечуєте, у вашій школі, а як закінчить її, тоді вже будемо вирішувати разом із мамою Мурою, що робити далі. Чи поїде він до міста, в цирк, або в зоопарк працювати, чи, може, у лісі залишиться. Буде видно.

— Прекрасно! Чудове рішення! — радісно всміхнувся Бурмило Михайлович.

І всі вчителі, і всі учні радісно засміялися. Бо всі встигли полюбити Васю Кицина, який мав тепер подвійне прізвище Кицин-Левченко.

— Головне — шануй, синку, маму! — сказав Левко Львович.

— А я її шаную і дуже-дуже люблю! — Вася обняв кицьку Муру і ніжно-ніжно її поцілував.

Довелося жіночому родові знову виймати носовички.

А сорока Скрекекулія, сидючи на дубі поряд із тітонькою Зозулею, сказала, шморгаючи носом:

— А це, до речі, все через мене. Якби я не вкрала коліщатко, не приїхав би до нас Бровко Барбосович, не побачив би Васю, не сказав би Левкові Львовичу... І був би Вася й досі Кицин, а не Кицин-Левченко. Отаке! Скреке-ке!

— І все-таки який же він гарний! Який же він розумний! Який же він благородний, наш Левко Львович! — не слухаючи її, розчулено зітхнула тітонька Зозуля. — Недарма кажуть на нього — цар звірів! Хоч зараз царів і нема, демократія...

І тут Бегемот Гіпопотамович змахнув диригентською паличкою, і шкільний хор на весь ліс ушкварив пісню:

Наш улюблений артист

Має з китицею хвіст,

Дуже гарну гриву має,

В цирку добре виступає,

Бо до цирку має хист

Наш улюблений артист!

Браво! Браво!

Браво! Браво!

Нашому артисту!

Слава! Слава!

Слава! Слава!

Слава його хисту!

А Левко Львович стояв, обнімаючи однією лапою сина Васю, другою кицьку Муру, і скромно одмахувався хвостом з китицею:

— Ну, що ви, їй-право! Що ви!..

А потім трусонув гривною, широко роззявив рота і сам заспівав:

Всім вам, друзі,

Всім вам, друзі,

Слава і хвала-а!

Слава і хвала

За ваші діла-а!..

Отакий-то виявився секрет новачка Васі Кицина...

ЕНЕЛОЛИК, УФА І ЖАХОБ'ЯК

Розділ 1

НЛО на уроці математики

Пантера Ягуарівна саме пояснювала новий матеріал — віднімання. Вона стояла біля дошки й писала крейдою умову задачі: "У зайчика було п'ять морквин, дві він з'їв. Скільки лишилося?".

— Віднімання — це я люблю! — потираючи лапи, вищирився Вовчик Вовченко.

— І я! — клацнув зубами Рудик Лисовенко.

— Щось у когось віднімати — це... — Вовчик не доказав, бо у цю мить Раїска Мняу несподівано вереснула:

— Ой! Дивіться! Диві-іться! Летить!

Усі глянули на небо і завмерли, пороззявлявши роти.

Над лісовою школою летіло щось незвичайне.

— НЛО! — вигукнув зайчик Кося Вухань.

— Летюча тарілка! — вигукнув їжачок Колько Колючка.

— Точніше, чайник, а не тарілка! — розважливо мовив Михайлик Ведмеденко.

Справді, НЛО було схоже на чайник — з носиком, кришкою, але без ручки.

Пантера Ягуарівна теж глянула на небо і від розпачу випустила з лапи крейду.

Тим часом "летючий чайник" зробив над Великою Галявиною коло і зник за верховіттям дерев.

— Увага! Увага! Продовжуємо урок! — опам'яталася нарешті Пантера Ягуарівна.

Але звірята були такі збуджені, так галасували, що оволодіти їхньою увагою виявилось просто неможливо.

Урок був зірваний.

А наступного дня...

Розділ 2

Трагічна несподіванка

Наступного дня зранку пішов до школи, але не дійшов, безслідно зник Михайлик Ведмеденко.

Це було наче грім серед ясного неба.

Про прогул чи якусь хлоп'ячу витівку годі було й думати!

Михайлик Ведмеденко був, по-перше, близьким родичем директора лісової школи Бурмила Михайловича Ведмедея, по-друге, зразковим учнем і круглим відмінником. Він ніколи не прогулював уроків, не бешкетував і ніяких витівок не робив.

До речі, було помічено, що того ранку стався невеликий землетрус.

Звичайно, уроки відмінили. Обшукали весь ліс. Запросили Бровка Барбосовича, який, як ви знаєте, служив колись у міліції розшуковим собакою. Але все марно.

— Невже знову Ледарило Дурандас із Павутинії? — заламувала у відчаї лапи Пантера Ягуарівна.

Проте Лісовичок Боровичок, охоронець лісу, який мав з Ледарилом контакти, запевнив, що у Павутинії зараз застій, ніхто нічого не робить і нікого не викрадає.

— Може, шакал Бацила знову об'явився? — висловив припущення вчитель співів Бегемот Гіпопотамович.

Але Бровко Барбосович категорично заперечив і цю версію.

— А може, його забрали інопланетяни?! — раптом вигукнув Кося Вухань.

Усі вражено презирнулися.

— Боже мій! Здається, це правда! — схопилися за голову Пантера Ягуарівна.

Всі схвильовано загули.

Виявляється, "летючий чайник" бачили вчора і вчитель фізкультури Макак Макакович, і вчителька лісознавства Лисавета Патрікіївна, і навіть сам директор Бурмило Михайлович.

— Що ж робити? — розпачливо подивилася на Бровка Барбосовича Пантера Ягуарівна.

Бровко Барбосович розвів лапами:

— Якби я був летючим собакою... А я ж ходячий... Я шукати можу лише на землі. У космосі — безсилий.

Про всяк випадок оголосили загальнолісовий розшук, і телеграфіст Дятленко простукав носом телеграму в усі кінці лісу.

Але на успіх надій було мало.

Розділ 3

"Удвох все-таки легше не пропасти"

А надвечір ліс облетіла ще одна страшна новина. По дорозі зі школи додому безслідно зникли рисеня Раїска Мняу та білченя Вірочка Вивірчук.

І знову пахло смаленим. І знову в той час двигтіла й здригалася земля.

Шукали, аж поки не смеркло. І теж безрезультатно.

Ліс охопила паніка. Навіть завжди спокійний і врівноважений учитель лісової історії Мамонт Африканович скрушно хитав головою і шморгав хоботом:

— От біда з тими учнями! Вічно вони кудись пропадають.

Уночі ніхто не спав. В усіх норах, в усіх дуплах, гніздах, барлогах блимали вогники.

А тільки-но розвиднілось, благословилося, як то кажуть, на світ, звірі знову вирушили шукати зниклих. Правда, лише дорослі, дітей позамикали вдома.

— Сиди й не рипайся! Як пропадеш, я тобі вуха пообриваю! — суворо наказав Косі тато Косянтин Косянтинович Вухань, співробітник Науково-дослідного інституту капусти.

— А я й не збираюся пропадати, — пхикнув Кося. — Тільки хай до мене Колько прийде. Можна? Удвох все-таки легше вберегтися, не пропасти.

Тато Вухань поговорив з татом Колючкою, і Колько притюпав до Косі.

Косянтин Косянтинович замкнув ворота на великий замок, і вони з мамою і з Кольковими батьками пішли на пошуки.

А Кося й Колько принишкли біля замкнених воріт, сторожко прислухаючись до кожного звуку.

— Ти таки думаєш, що то інопланетяни? — прошепотів Колько.

— А хто ж? — прошепотів Кося. — І смаленим від двигунів пахне, і землетрус...

— А нащо вони забирають?

— Ну, мабуть, хочуть завезти на свою планету. Для вивчення.

— І не повернуть?

— Хтозна. Інколи повертають у банці і залишають як музейний експонат.

— Жаль, якщо не повернуть, — зітхнув Колько, уявивши собі заспиртованих однокласників.

— Авжеж, — зітхнув Кося.

І раптом...

Розділ 4

Енелолик і Уфа

Раптом...

— Ой!

— Ой! — одночасно зойкнули Кося і Колько.

Та й як тут не зойкнеш, коли у двір, легко перескочивши через високий паркан, несподівано застрибнули двоє незнайомців.

Кося й Колько зіщулились і завмерли.

Незнайомці були істотами незвичайними й дивовижними. Схожі на волохатих рудих мавпочок. Але з дуже великими блакитними очима. І головне — лап у них було не чотири, а — шість!

Чужинці з цікавістю позирали на Косю й Колька і мовчали.

— В-ви хто? — нарешті, затинаючись, спитав Кося.

— І-інопланетяни? — пробелькотів Колько.

— Інопланетяни, — сказав вищий. Голос у нього був м'який і хрипливатий.

"Ну все! Пропали! Зараз заберуть!" — подумав Кося і похолов.

Те ж саме подумав Колько. І теж похолов.

Але інопланетянські мавпочки ворожих намірів не виявляли.

— Що тут у вас робиться? — спитала вища мавпочка.

— Така паніка в лісі. Сховатися ніде, — додала нижча.

Тепер уже Кося й Колько презирнулися. Ще й питають!

— А ви не знаєте? — в'їдливо перепитав Колько.

— А звідки? — так невинно вирячили вони й без того великі очі, що Кося подумав: "Невже й справді не знають?" — і сказав:

— То це не ви наших однокласників забрали?

— Не ми! Звичайно! — вигукнула нижча.

— Чесне інопланетянське! — вдарила себе в груди одразу чотирма лапами вища.

— А хто ж? — знову презирнулися Кося і Колько.

— Не знаємо! — вони говорили щиро, що не вірити їм було просто неможливо. Та й були вони дуже симпатичні й зовсім не страшні.

— Ну, тоді давайте знайомитися, — усміхнувся Кося. — Я зайчик Кося Вухань.

— А я — їжачок Колько Колючка.

Чужинці теж усміхнулися.

— Я Енелолик, — сказав вищий.

— А я Уфа, — кивнула нижча (виявляється, то була дівчинка). — Мавпочки ми. Інопланетянські, звичайно.

— Ви прилетіли на "летючому чайнику"? — спитав Кося.

— Ага, — сказав Енелолик.

— А звідки? — спитав Колько. — З якої планети?

— З планети Оранг країни Утанії, — сказала Уфа.

— А де ваш "чайник"? — поцікавився Кося.

— На Місяці, — сказав Енелолик.

Кося й Колько дуже здивувалися.

Енелолик поспішив пояснити:

— Бачите, у нас тут вимушена посадка. Ми трішечки поламалися. Тато й мама висадили нас на Землю. А самі полетіли на Місяць. Ремонтуватися. Щоб ніхто не заважав. Коли відремонтуються, заберуть нас і ми полетимо далі. У нас кругосвітня подорож навколо Всесвіту.

— А як це ви без скафандрів, без нічого? — спитав Колько.

— А нам скафандри ні до чого, — сказала Уфа. — Ми так влаштовані, що можемо жити на будь-якій планеті. Є чим дихати — дихаємо. Нема чим дихати — не дихаємо, переходимо на автономне, бездихальне існування.

— Ми так не можемо, — зітхнув Кося.

— Нам, як нема чим дихати, — гаплик, — сказав Колько.

— А хто у вас пропав? — поцікавився Енелолик.

— Спершу відмінник наш Михайлик Ведмеденко.

— Ясно, — сказала Уфа. — А ще хто?

— А потім дівчатка пропали. Двоє.

— Раїска Мняу та Вірочка Вивірчук.

— Раїска — рисеня. Бойова така. Хлопцям спуску не дає. Дряпається.

— А Вірочка — білченя. Маленька така. Найменша в класі. З хвостиком пухнастим таким.

Уфа подивилася на Енелолика:

— Спробуємо їм допомогти?

— Спробуємо, — сказав Енелолик.

Розділ 5

Папаридон Іванович і Мамура Сидорівна. Розмова з місяцем

— А як ви спробуєте допомогти? Як? — спитав Кося.

— А ми з батьками порадимося, — сказала Уфа. — Телепатичний зв'язок. Про екстрасенсів чули?

— Аякже! — вигукнув Кося. — Кашпировський. Чумак. Про них і в "Лісовій газеті" писали, і по радіо, по телевізору передавали.

— От-от. Навіть на вашій планеті про них знають. Ну, гаразд. Ви тільки помовчіть трохи. Щоб ми могли зосередитися. Треба поспішати. Бо скоро Місяць сховається за небокраєм і спілкування буде неможливе. — З цими словами Енелолик затулив двома лапами вуха і заплющив очі. Те ж саме зробила Уфа.

Кося й Колько мовчки дивилися на них.

Через кілька хвилин Уфа і Енелолик розплющили очі і розтулили вуха.

— Ну от, — сказав Енелолик. — Поговорили. Зараз тато й мама звертатимуться до вас. Подумки. Тата звуть Папаридон Іванович. А маму Мамура Сидорівна. Тільки треба добре заплющити очі. І затулити вуха.

— А... а для чого нам з ними говорити? — спитав Кося.

— Бо ми ж з Уфою ніколи не бачили ваших однокласників і не можемо передати їхніх зображень, — пояснив Енелолик.

— Ну добре, — зітхнув Кося.

Заплющили очі Кося й Колько, позатуляли вуха. Завмерли. І раптом почули по думки лагідні слова:

— Здрастуйте, Кося й Колько! Вітаємо вас. Раді з вами познайомитися. Уфа та Енелолик передали нам ваші зображення. І ми вас тепер добре уявляємо. Передаємо і свої зображення.

Тут в уяві Косі і Колька виник сріблястий місячний пейзаж, "летючий чайник", а біля нього дві дорослі руді мавпи з шістьома лапами і великими блакитними очима. Вони привітно усміхалися і кивали.

— А тепер, будь ласка, уявіть собі спершу Михайлика Ведмеденка, а тоді по черзі Раїску Мняю і Вірочку Вивірчук, щоб і ми змогли їх побачити.

Кося й Колько так і зробили. Й одразу почули:

— О! О! Бачимо! Тепер можна й шукати. Відключайтесь. Дякуємо.

Кося й Колько розплющили очі і розтулили вуха. І одразу з їхньої уяви зникли Папридон Іванович і Мамура Сидорівна.

— Ну що? — спитав Енелолик.

— Поговорили, — сказав Кося.

— А як же вони все-таки шукатимуть? — спитав Колько. — Вони що — прилетять?

— Та ні. Для чого? У них там є спеціальний комп'ютерний лока́тор-шукатор, який з космосу може шукати на землі все, що хочеш.

— А-а, — наче зрозумівши, сказав Колько. А Кося промовчав. Вони ще в школі цього не проходили...

Розділ 6

"Переносьте!" — рішуче каже Кося

— По-моєму, можна вже контактувати, — мовила нарешті Уфа.

— Давай, — сказав Енелолик і глянув на Косю й Колька. — І ви підлаштовуйтеся.

Спершу замружились і затулили вуха Енелолик з Уфою. А тоді й Кося з Кольком.

І знову в уяві виник Місяць, "летючий чайник", а біля нього Папаридон Іванович та Мамура Сидорівна.

— Ну, здається, знайшли, — мовив Папаридон Іванович. — Сидять ваші однокласники у печері біля вулкана Петекатепопль. Усі троє живі й здорові. Треба їх визволяти. Якнайшвидше. Поки цілі... Вулкан Петекатепопль розташований на південний схід від вас. Поспішайте!

— Тільки ж будьте обережні! — попередила Мамура Сидорівна (як і всі мами в таких випадках). — Бо ви ж знаєте, скоро Місяць заїде і ми нічим не зможемо вам зарадити.

— Ясно! — вголос сказав Енелолик і перший розплющив очі й розтулив вуха. За ним те ж саме зробили Уфа, Кося, і Колько.

— Ну що — рушаймо? — сказала Уфа, глянувши на Косю і Колька.

Кося й Колько розгублено закліпали очима.

Кося одразу згадав татові слова про вуха. Та хіба признаєшся?! Енелолика й Уфу самих на чужій планеті залишили, а їм з двору носа вистромити забороняється!..

— А... а ворота ж замкнені. Як ми вийдемо? — спитав Кося.

— Ну, то нічого, — сказав Енелолик. — Ми вас перенесемо.

Кося й Колько презирнулися. Подітися було нікуди, доведеться ризикувати вухами. Уся надія тільки на те, що батьки, як правило, ніколи не виконують своїх погроз. А то б усі діти ходили без вух.

І Кося рішуче сказав:

— Переносьте!

Розділ 7

У Чужому Лісі

— Тільки ти, будь ласка, не колися, — сказав Енелолик, беручи Колька на руки (тобто на лапи).

— Постараюсь, — пообіцяв Колько.

— А ти не шулься, не бійся, — сказала Уфа, беручи Кося. Проте він шулився не так від страху, як від ніяковості — ніколи ще дівчатка не носили його на руках.

І вони стрибонули. Та так високо, що в Косі і Колька аж залоскотало в животах.

Перестрибнули вони паркан і рушили в путь.

Попереду Енелолик, за ним Уфа, за Уфою Кося, а позаду Колько.

Вибігли вони з рідного лісу, побігли широким полем. Перебігли поле, перепливали річку, знову перебігли поле, подолали гори, ще одне поле і забігли у Чужий Ліс.

Раз у раз їм доводилося зупинятися і чекати Колька. Відставав увесь час Колько. Не міг він так швидко бігти, як зайчик Кося, а тим більше, як інопланетні мавпочки. Ви ж знаєте, їжачки бігають значно повільніше, ніж зайці.

Чужий Ліс був дикий і непривітний. Дерев поламаних, на землі трухлявина, непотріб якийсь. Весь час петляти доводиться, оббігати непролазні хащі. Колько, як завжди, відстав одразу.

Зупинились вони. Чекають-чекають, а Колька нема.

Почали гукати — не відгукується.

Захвилювався Кося. Що таке? Побіг назад.

Тільки забіг за кущі, аж раптом хтось накинув на нього щось темне, схопив і кудись потяг. Кося й скрикнути не встиг.

Опам'ятався він лише тоді, як його кинули на холодну землю і стягнули з голови мішок.

Озирнувся Кося й побачив, що лежить поряд зі своїм другом Кольком у якомусь підземеллі.

Між двох смолоскипів сидів знайомий хлопцям шакал Бацила, а навколо танцювали десять таких самих огидних і страшних шакалів.

Танцюючи, вони співали гугнявими голосами:

Раз-два-три-чотири,

Ми — шакали-рекетири!

Раз-два-три-чотири-п'ять,

Дуже любим вимагати,

Щоб давали нам данину —

Всіх набутків половину.

А не будете давати,

Ми вас будем убивати.

Раз-два-три-чотири-п'ять,

Будем-будем убивати!

— Га-га-га! Давні знайомі! — вищирився шакал Бацила. — Ну, тепер ви мене не обдурите. Тепер я не сам. Тепер у мене ціла організація. Організація-шакалізація. Шакальська мафія. Скорочено ШМАФІЯ. Тепер часи організованої злочинності. Отже, начувайтесь. Доведеться вам, любі мої, на цей раз відкуплятися. Га-га-га!..

— Але у нас же нічого нема. Навіть портфеликів, — пролепетав Кося.

— Є! Є! Ото що воно за шестилапі потвори з вами разом бігли?.. Заманите їх, допоможете упіймати — відпустимо. Смачні вони, мабуть. Ми таких ще не куштували. Га-га-га!

Кося й Колько з жахом презирнулися.

Зрадити Уфу і Енелолика? Нізащо в світі!

Але як їх врятувати? І як самим урятуватися?

Раз шакали-рекетири одразу не захопили мавпочок, значить, не наважуються, бояться. Отже, треба шакалів ще більше налякати.

— Та ви знаєте, хто це такі? — сказав Кося.

— Хто? — скривився Бацила.

— І-но-пла-не-тя-ни! — з притиском вигукнув Кося.

— І не просто, а... Месники інопланетянські! — вигукнув Колько.

— Ага! — підхопив Кося. — Вони карають усіх злодіїв, бандитів...

— І рекетирів, звичайно, — докинув Колько.

Шакали вмить попідбирали хвости і наполохано глянули на свого ватажка.

— Брех-ня! — смикнув головою Бацила. — Ніякі вони не месники. Якби були месники, вони б нас шукали. Бо, крім нас, у Чужому Лісі мститися нікому. А вони бігли бозна-куди як навіжені. Брехня!

— А от і ні! — вигукнув Кося.

— І зовсім не бозна-куди бігли! — вигукнув Колько.

— А до вулкана Петекатепопль!

— Однокласників наших виручати!

Вигукнули це Кося й Колько й одразу лапами роти позатуляли. Але було вже пізно. Недарма кажуть: слово не горобець — вилетить, не впіймаєш!

— Ой! Не можу! Га-га-га! — схопився шакал Бацила за живіт. — Та ви знаєте, хто там живе?

— Хто? — закліпали Кося й Колько. Бо й справді не знали.

— Дракон Жахоб'як. Ми там недавно були, думали пожитися. Ледве ноги винесли. Від тих ваших месників і від вас самих тільки жменька попелу залишиться. Біжіть— біжіть!

Тепер уже Косі й Кольку довелося хвости підібгати (в переносному, звичайно, значенні — бо ж які у зайчиків та їжачків хвости!).

— Неправда! — опам'ятався нарешті Кося.

— Неправда! — підтакнув Колько.

— Можете вірити, можете не вірити! — зневажливо пхикнув Бацила. Хотів ще щось сказати, але не встиг. Бо в цей час...

Розділ 8

Двоє проти десятих. "Треба йти!"

Бо в цей час до підземелля вскочили Уфа й Енелолик.

— Що тут діється? — закричала Уфа.

— Ви чого їх затримуєте? — закричав Енелолик.

— Відпустіть їх негайно! — вигукнули вони обоє в один голос.

Шакали від несподіванки поприсідали до землі. Та Бацила не розгубився.

— Здобич сама йде в пастку! Шакали! Вперед! — вигукнув він.

І шакали з відчайдушним вищанням кинулися в бій.

Бацिला сам у бойову операцію не встрявав. Сховавшись у кутку, він тільки вигукував звідти:

— Давайте! Хапайте! Кусайте!

Організована злочинність тим і відзначається, що керівники, організатори самі нічогісінько не роблять, а тільки командують із затишку.

Проте хоча шакалів було десять, а інопланетянських мавпочок лише двоє, хапати й кусати не виходило ніяк.

Шість лап — це все-таки не чотири. Шакали не звикли битися з шестилапими. Та й справді — як його встежиш? Тільки від двох ухилився, як ще дві тебе за хвоста хапають і на землю швирголяють.

А шакал — це шакал. Геройства в ньому небагато. Як його на землю гепнуто, він з вищанням підхоплюється й тікає.

І незабаром усі шакали розбіглися по кутках і звідти тільки очима блимали.

— Бігом! — Енелолик підхопив Колька, Уфа підхопила Косю. І вони прожогом вискочили з підземелля.

Не опускаючи Косю й Колька, міцно тримаючи їх, Уфа з Енелоликом перебігли весь Чужий Ліс і тільки на узліссі спинилися й сіли перепочити.

На бігу Кося й Колько мовчали, нічого не питали, бо розуміли: коли біжиш, говорити не можна, збивається дихання.

А тепер Кося вигукнув, не приховуючи захоплення:

— Ну, ви ж і молотки! Добре б'єтеся.

— А як ви нас відшукали? — спитав Колько.

— По слідах, — відповів Енелолик. — Правда, не одразу. Якби Місяць не зайшов і можна було з батьками зв'язатися, ми б швидше...

— Стривайте! — вигукнув Кося. — Треба негайно порадитися. Шакал Бацिला сказав, що на вулкані Петекатепопль, куди ми йдемо, живе дракон Жахоб'як. Це, мабуть, він захопив наших однокласників! Що робити?

— Треба йти, — рішуче сказала Уфа. — Ви посидьте десь у схованці, а ми...

— Чого це у схованці? — перебив її Колько. — Ми теж...

— Авжеж! — підхопив Кося.

Уфа засміялася:.

— Ти бач, навіть у риму заговорили.

— От і порадились, — усміхнувся Енелолик.

Розділ 9

Петекатепопль

Вони стояли перед височенною горою, з вершини якої раз у раз випахкували вогонь і чорний дим — наче якийсь підземний велетень палив люльку.

Це й був вулкан Петекатепопль.

Позаду лишився важкий шлях, але особливих пригод дорогою не трапилося. І от вони на місці.

— Треба шукати печеру, — сказав Енелолик. — Ви тут посидьте, а я піду в розвідку.

Підніжжя вулкана Петекатепопль було вкрите лісовими хащами. І Енелолик одразу зник з їхніх очей.

Якийсь час вони мовчали.

Бездіяльне мовчання давало змогу придивитися один до одного. І Кося з Кольком уважно розглядали Уфу.

"А вона таки симпатична", — подумав Кося і зиркнув на Колька. Колько усміхнувся. Він подумав те ж саме.

Хлопці хотіли щось сказати, та не довелось. Бо несподівано задвигтіла земля, загуркотіло, блиснуло і...

Розділ 10

У печері

Несподіваний перебіг подій

Зненацька їх огорнула хмара чорного диму, вони перестали будь-що бачити. І тут хтось їх підхопив і кудись поніс.

Коли дим розсіявся і вони оговталися, то побачили, що лежать у величезній печері, стіни якої казково виблискують барвистими дорогоцінними камінцями.

Краса була неймовірна.

Але не ця краса вразила Уфу, Кося й Колька.

А вразило їх те, що посеред печери сиділи вкупочці і дивилися на них Михайлик Ведмеденко, Вірочка Вивірчук, Раїска Мняу та Енелолик. Не лише цілі, живі і неушкоджені. А ще й у прекрасному гуморі, усміхнені й веселі.

— З благополучним прибуттям! Здоровенькі були! — дзвінко вигукнула Раїска Мняу, — А ми вже познайомились. — І вона кивнула на Енелолика.

— І про Уфу все знаємо, — поважно сказав Михайлик Ведмеденко.

Кося й Колько розгублено презирнулися.

— А... А Жахоб'як? — спитав Кося.

— Та! — махнула лапою Раїска. — Ховається десь. Соромиться.

— Що-о?!

— Ой! Та ви ж нічого не знаєте! — вигукнула Раїска. — Авжеж. Ви ж рятувати нас прибули, сказав Енелолик.

— А що — не треба? — розкрив рота Кося.

Раїска винувато закліпала віями:

— Та спасибі, звичайно, але... Нам нічого не загрожує.

— Як?!

— Розумієте, виявляється, нас викрали тільки для того, щоб ми погралися трохи з Жахоб'яком. Він ще дитина, як ми, і дуже нудиться в самотині. Але такий сором'язливий, що сам не може знайти собі товариства. Ніяковіє. Вважає себе дуже негарним і страшним. Чудило!

— А хто ж вас викрав? — спитав Кося.

— Тато Жахоб'яка. Дракон Вулканович. Він працює у Петекатепоплі кочегаром. Дуже симпатичний дядечко. Хоч і дракон. Вони з породи драконів-вулканонів, що живуть у вулканах і харчуються лише горючим камінням, нічого живого не їдять, у рота не беруть.

— Тю! А ми... І наших інопланетянських гостей підпрягли...

— Ні-ні! Ми ніяких претензій не маємо. Ми з радістю! — вигукнув Енелолик.

— Правда-правда! — підхопила Уфа.

— Нам цікаво знайомитися з вашою планетою, так би мовити, у дії, — усміхнувся Енелолик.

— Ну, раз цікаво, то клич, Раїско, Жахоб'яка швидше! — сказав Кося.
— Нічого йому ховатися. Хай подивляться космічні прибульці, які в нас дракони. Та ми й самі ще не бачили.

— Давай клич! — підхопив Колько.

— Жахоб'яче! — загукала Раїска Мняу. — Біжи сюди мерщій! З тобою познайомитися хочуть.

Якусь мить було тихо.

Аж от задвигтіла земля, запахло смаленим і у печері з'явився невеличкий дракончик. У коротких штанцях, у барвистій маєчці з іноземним написом і в сандалях на босу ногу. Очі великі, банькаті. Ніс кирпатий, облуплений. Губи товсті. Але загалом симпатичний і зовсім не страшний. Став оддалік, рота лапою прикриває сором'язливо.

— Здрастуйте! — привітався стиха. — Вибачте, у мене вогонь з рота. Вам, може, неприємно... — І зашарівся, у землю втупившись.

— Та чого там неприємно, — сказав Кося. — Подумаєш! — І перший підійшов знайомитись. А потім і всі по черзі підійшли до Жахоб'яка, потиснули йому лапу, познайомилися.

— Дуже симпатичний! — мовила Уфа. — Жаль, що у нас на планеті нема драконів.

— Зате у нас велетенські жаби є, хвостаті й восьмилапі. Теж симпатичні, — сказав Енелолик.

— Цікаво, — сказав Жахоб'як. Тоді часто-часто закліпав і, опустивши голову, тихо мовив:

— А мо, пограємо у щось?

— Я не проти, — сказав Енелолик.

— І я! — сказала Уфа.

— Давайте! Давайте! — підтримали Кося, Колько й Михайлик.

— Тільки у двір вийдемо. Бо тут не розгуляєшся, — сказав Жахоб'як.

Розділ 11

Дракон Вулканович вибачається

Майже годину гасали вони по схилах Петекатепопля. Гралися і в піжмурки, і в квача, у гилки.

І тут раптом Кося згадав тата. І його слова про вуха...

— Ой! — зойкнув Кося. — Слухайте! Там же наші батьки хвилюються, шукають... А ми...

— Ой! Справді! — схопилася лапами за щоки Раїска.

— Ой-ой-ой! — схопилася за голову Вірочка.

— Хоч би попередити якимось, що з нами все гаразд, — почухав лапою потилицю Михайлик.

— Що попереджати... Треба вертатися, — зітхнув Кося.

— Слухайте, а давайте всі разом — до нас! — вигукнула Раїска. — І Уфа, і Енелолик, і Жахоб'як!

— Ой! Правильно! — вигукнула Вірочка. — Дівчатка будуть такі раді!

— І хлопці! — сказав Колько.

— І батьки, й учителі, — докинув Кося. — У нас вони всі добрі. Якщо й гримають, то тільки з виховною метою.

— Але далеко, правда, — зітхнув Колько. — Якби був якийсь транспорт... Бо я так повільно бігаю...

— А я можу тата попросити. Він підвезе, — сказав Жахоб'як.

— На чому? — спитав Колько.

— На своїй підземній ракеті.

Виявилося, тато Жахоб'яка був сучасним прогресивним драконом і пересувався під землею за допомогою ракетної техніки.

Жахоб'як його гукнув, і тато з'явився з-під землі — у робочій спецівці, закіптюжений, зі щитком, як у електрозварювальника: працювати кочегаром у вулкані — справа нелегка.

Почувши, у чім річ, Дракон Вулканович весело сказав:

— Нема питань! Я й сам збирався вже вас одвозити. Вибачайте, що задав клопоту. Але так серце болить через того мого Жахоб'яка. Такий він некоммунікбельний! І вигадав же — страшний! Ну який він страшний? Га?

— Аніскілечки не страшний! Гарний хлопець! — сказала за всіх Раїска Мняу.

Познайомившись з Уфою та Енелоликом і дізнавшись, що вони інопланетяни, Дракон Вулканович так розхвилювався і засипав їх такою кількістю питань, що Жахоб'як змушений був утрутитися:

— Пробачте, тату! Але їхні батьки хвилюються, чекають.

— Ох, даруйте, дорогі! Вперше ж бачу інопланетян. Так цікаво! Ходіте мерщій на стартовий майданчик.

Розділ 12

День сенсацій

Учителі й батьки саме зібралися на Великій Галявині. Щойно вони повернулися з марних пошуків і обмінювалися сумними новинами.

І раптом галявина захиталася, задвигтіла і з-під землі з'явилася червона ракета.

На ногах не встояв ніхто. Всі попадали долі. Отак лежачи — хто горілиць, хто на боку, а хто на животі — зустріли вони прибулих.

Побачивши Михайлика, Раїску, Вірочку, Косю й Колька, всі підхопилися і в один голос так радісно скрикнули, що з дерев посипалося листя.

А коли з червоної підземної ракети вийшли спершу Енелолик і Уфа, а за ними Жахоб'як із татом Драконом Вулкановичем, усі знову попадали. Від розпачу й несподіванки. Правда, одразу ж підхопилися, сором'язливо обтрушуючись.

Щоб вивести батьків та вчителів з незручного становища, спершу Раїска, Вірочка і Михайлик познайомили їх із Жахоб'яком та його татом і розповіли про них. А тоді Кося й Колько представили інопланетянських друзів і розповіли про Енелолика з Уфою та про їхніх батьків Папаридона Івановича та Мамуру Сидорівну, які лагодять зараз на Місяці "летючий чайник".

Батьки й учителі тільки ойкали і сплескували лапами.

Кося підійшов до свого тата і схилив голову:

— А тепер от тобі мої вуха. Скуби. Я винен.

Тато розчулено обійняв сина.

— Що ти, що ти! Я пишаюсь тобою!

Уроків у той день, звичайно, не було.

До пізнього вечора гралися разом учні лісової школи, Жахоб'як і Енелолик з Уфою.

Тим часом вчителі й батьки вели з Драконом Вулкановичем жваву розмову про підземні справи. Він розповідав їм про запаси корисних копалин, про артезіанську воду, про підземні печери, про сталактити і сталагміти.

Під час розмови жіноцтво активно обмахувалось віялами, позаяк від Дракона Вулкановича пашіло, мов з печі. Чоловіча стать трималася мужньо, тільки висолоплювала язики й хекала.

Говорили також і про інопланетян.

Учитель фізкультури Макак Макакович дуже пишався, що прилетіли саме мавпочки.

— Ви подумайте — шість лап! — вигукнув Макак Макарович. — Яка зручність для фізкультури й спорту!

Сонце сідало, коли Енелолик і Уфа раптом припинили гру і сказали:

— Зараз тато з мамою за нами прилетять. Вони вже на орбіті.

— Ой! — вигукнула Раїска Мняу. — Ой, як жаль! Ми до вас уже так звикли.

— І ми! — зітхнула Уфа.

— Але, на жаль, треба летіти, — сказав Енелолик. — У космічній подорожі все розраховано, а ми й так через неполадки на кораблі затрималися. Ми ще прилетимо. Обов'язково!

Незабаром над лісом з'явився "летючий чайник".

І хоч усі вже були попереджені про його приліт, враження було різуче й дивовижне.

Апарат приземлився, і з нього вийшли Папаридон Іванович та Мамура Сидорівна. Вони тепло привіталися з усіма, подякували за гостинність, за увагу до своїх дітей, подарували сувеніри — значки з якимись незрозумілими інопланетянськими гармудзлями, попрощалися, сіли разом з Уфою та Енелоликом на свій "чайник", знялися й полетіли.

Стали збиратися додому і Дракон Вулканович із Жахоб'яком.

Теж подякували, попрощалися, сіли у свою червону ракету і зникли під землею.

А мешканці лісу аж до ночі не розходилися з Великої Галявини. Все сиділи й балакали, балакали, балакали. Та й було про що.

То був день сенсацій, як сказав Коляй Коляйович Колючка, тато Колька.

Розділ 13

Останній

Наступного дня у лісовій школі відновилися уроки.

Пантера Ягуарівна стояла біля дошки і писала умову задачі на віднімання: "Було чотирнадцять друзів. Двоє полетіло на іншу планету. Скільки залишилося?"

Михайлик Ведмеденко раптом підняв лапу.

— Що тобі, Ведмеденку? — спитала Пантера Ягуарівна.

Михайлик підвівся:

— А можна до цієї задачки ще одну?

— Яку?

— На додавання.

— Ану-ну.

— "Двоє полетіло, а один прилетів... На підземній ракеті".

— Можна, — усміхнулася Пантера Ягуарівна. — Завтра неділя, і у нас буде екскурсія на вулкан Петекатепоплъ. Я вже домовилася з Бурмилом Михайловичем. Він дає транспорт.

— Ур-ра! — закричали всі.

Дивлячись на їхні радісні мордочки, Пантера Ягуарівна подумала: "Як добре, коли діти дружать. І як було б прекрасно, якби в усьому світі, а точніше Всесвіті, всі дружили і не сварилися, не ворогували ніколи".

У цю мить Вірочка Вивірчук зойкнула і підняла лапку:

— Пантеро Ягуарівно! А Вовченко за хвіст кусається!

— Вовченко! Вийди з класу! Двійка з поведінки! — рикнула Пантера Ягуарівна.

Вовчик Вовченко підібгав хвоста і поплентався геть. А Кося раптом подумав, що й на інших планетах ставлять двійки і виганяють з класу. І усміхнувся.

ЗАГАДКОВИЙ ЯШКА

Розділ 1

Хто він такий?

У Казковому Лісі на Великій Галявині відкрилася спеціалізована лісова музична школа з ведмежою мовою викладання. Директором школи був Бурмило Михайлович Ведмідь. Учителями — Пантера Ягуарівна (математика), Лисавета Патрикіївна (лісознавство), Мамонт Африканович (лісова історія), Жирафа Жирафіївна (лісова географія), Макак Макакович (фізкультура), Бегемот Гіпопотамович (співи і сольфеджіо). Вчилися в школі зайчик Кося Вухань, їжачок Колько Колючка, ведмежа Михайлик Ведмеденко, вовчєня Вовчик Вовченко, лисєня Рудик Лисовєнко, рисєня Раїска Мняу, козєня Зіна Бебєшко, борсучєня Боря Сук та інші звірятка...

На відміну від вас, любі друзі, в учнів лісової школи навчання було влітку, а великі канікули взимку. Бо ж у директора школи Бурмила

Михайловича, у Михайлика Ведмеденка, у їжачка Колька Колючки, борсученяти Борі Сука та ще в декого взимку була зимова сплячка. А які ж можуть бути уроки, коли директор школи і половина учнів сплять?..

Отож — надійшла осінь.

Відбулися батьківські збори, на яких Бурмило Михайлович зачитав оцінки, відмінникам видав похвальні грамоти і поздоровив усіх з переходом до другого класу. Почалися канікули. Велика Галявина спорожніла.

Зайчик Кося Вухань та їжачок Колько Колючка сиділи на пеньку й зітхали.

— Так це ми до весни вже й не побачимося? — зітхнув Кося Вухань.

— Не побачимося! — зітхнув Колько Колючка.

— І хто придумав оту зимову сплячку, хай їй грець! — скривився Кося Вухань.

— Хіба я знаю? — знизав плечима Колько Колючка.

— І аби ж то сплячка була у Вовчика Вовченка або Рудика Лисовенка, а не в тебе, — знову зітхнув Кося.

І тут раптом з-за товстелезного дуба вилетів замашний дрючок, вдарив по гілці дерева, під яким сиділи друзі, і на них густо посипалося осіннє листя, накривши їх з головою.

— Ой! Хто це? — стрепенувся Колько, обтрушуючись.

— Це я! Це я! Це витівка моя! — почулося з-за дуба веселе й задерикувате.

— О! Знову він! Яшка! — вигукнув Кося.

Десь посеред літа почалися загадкові витівки якогось маленького незнайомця. Він з'являвся зненацька, коли лісові школярі гралися або відпочивали. Обливав їх водою, кидався сосновими шишками, грудками, дрючками і взагалі всіляко дошкуляв. І щоразу весело виспівував з-за дерева: "Це я! Це я! Це витівка моя!" Через те, що він весь час "якав", його й прозвали Яшкою. Цього загадкового Яшку ніхто ніколи як слід не бачив. Хоч і намагалися. Встигали лише помітити, як щось руде і волохате мелькало за деревом і одразу зникало.

Великої шкоди він, правда, нікому не завдавав, але всіх тримав у напрузі — хтозна, що він вигадась...

— От бачиш! — скривився Кося Вухань. — Ти собі спатимеш, а я... а мені той Яшка... таке влаштує!.. І Вовчик Вовченко знову чіплятиметься, за вуха кусатиме. Так він хоч твоїх колючок боявся, а тепер...

— Думаєш, мені хочеться залягати у ту сплячку? Думаєш, так цікаво? — зітхнув Колько. — Ти тут Новий рік зустрічатимеш, на лижах, на ковзанах, на санчатах кататимешся, а я... Я ж ніколи в житті ще зими не бачив, снігу, ковзанки. Ніколи! Уявляєш? Не кажучи вже про Діда Мороза, Снігуроньку, про новорічну ялинку.

— Бідолаха! — співчутливо похитав головою Кося.

— Слухай! — стрепенувся раптом Колько. — А давай ти мене збудиш перед Новим роком! Га?

— А... а можна? — розгубився Кося.

— Не можна, звичайно. Та хіба роблять тільки те, що можна? Тоді б у житті не було нічого цікавого. Бо можна лише те, що нецікаво. А те, що цікаво, не можна. Як правило. Ти ж знаєш.

— Та знаю, — Кося на мить задумався, потім почухав лапою потилицю. — Збудити тебе я, звичайно, можу. Але... Ти ж замерзнеш. У тебе ж зимової шубки нема. А твої голочки не гріють. Замерзнеш ти.

— Нічого! Не замерзну! — бадьоро мовив Колько. — Я на голочки опалого листя понастромлюю. Така шубка вийде, що ого-го!

— Це ідея! — усміхнувся Кося. — Молодець! Варить у тебе макітра.

— Так збудиш?

— Авжеж!

— Не забудеш?

— Не хвилюйся!

З-під великої купи опалого листя край галявини почувся голос Колькової мами:

— Колько! Спати! Чуєш? Кому кажу! Швиденько!

— О! Кличуть, — зітхнув Колько.

— Ну, біжи! — зітхнув Кося. — Прощай! Тобто — до побачення! Новорічного!

— До побачення! — і Колько побіг до свого барлогу.

А Кося пострибав додому, де мама шила йому нову білу зимову шубку. Треба було приміряти.

— Хе-хе! Гарненька витівочка наклеюється на Новий рік. Гарненька! Хе-хе-хе! — І за великим дубом майнуло щось руде і волохате.

Розділ 2

Баба Морозиха

І от уже тридцять перше грудня. Завтра — Новий рік.

Снігу в лісі намело величезні кучугури. Деревя стоять білі-білі, аж очі сліпить.

Іде по лісі Баба Морозиха, лісова зимова двірничка, що за порядком стежить. Вона схожа на снігову бабу: на голові відро, очі — вуглинка, ніс — морквина, в руках мітла. Вийшла на Велику Галявину, носом-морквиною покрутила:

— Щось тут не теє... Носом чую — непорядком пахне. Треба постояти, повартувати.

І стала, завмерла під дубом — наче й нежива. Наче звичайнісінька снігова баба.

Визирнув з-за дуба загадковий Яшка — рудий, волохатий, неоковирний, ні на кого не схожий. Очі лукаві так і шмигають.

— "Не теє, не теє!" — стиха перекривив Бабу Морозиху (щоб не почула). — Авжеж, не теє. Бо зараз Кося Вухань будитиме Колька Колючку. Як же її спровадити звідси? А от всю витівку зіпсує. — І раптом зашепотів скоромовкою: — Тири-дири-нашатири! Двадцять дев'ять на

чотири! Вісімнадцять на п'ятнадцять. Сорок вісім на сімнадцять.
Тридцять п'ять на... Тьху! Знову збився. Не вийшло. Коли ж я нарешті
навчуся! Ех! — з досадою вдарив себе по лобі. І одразу сховався за дуба.

На Велику Галявину вискочив Кося Вухань з великим дрючком на
плечі. Підскочив до кучугури снігу край галявини і дрючком у кучугуру —
штрик...

— Бу-бу-бу! — почулося з-під снігу басовите.

— Ой! Це тато! — І знову — вже обережніше — дрючком у кучугуру —
штрик!

— Бо-бо-бо! — забурмотіло з-під снігу.

— Ой! Мама! Вибачайте! — І втретє — штрик!

Заворушився сніг на кучугурі, з'явилася голова Колька Колючки. Очі
заспані-заспані, носик здивовано ворухиться.

— Ой! Що це? Сніг? — вигукнув нарешті, вилазячи. — Гарно як!

— Здоров! Здоров, сонько! — усміхнувся Кося.

— Здоров! Ой, сніг!

— Та сніг же! Сніг! Не цукор!

— Пухкий який! І холодний. А то баба снігова? Це ти її зліпив?

— Та ні. Мабуть, хтось із наших. Я навіть і не вгледів, коли вона
з'явилась.

— А як сніжки ліпляться?

— А отак! — Кося зліпив сніжку і кинув у Колька.

— Ах, ти ж! — Колько теж зліпив сніжку і кинув у Кося.

І завелися гратись. Бігають хлопці, регочуть, за дерева ховаються, один в одного сніжками поціляють.... А з-за дуба загадковий Яшка то в одного, то в другого сніжки кидає. Та так ловко, щоразу як не по лобі, так по носі. Баба Морозиха кілька разів уже поривалася змахнути мітлою, щоб навести порядок, але чогось ніяк не могла, тільки розгублено кліпала вуглинками-очима.

І раптом...

— Ой! Що ж ми наробили? — вигукнув Кося. — Ми ж сніжками усю твою шубку з опалого листя збили! Замерзнеш тепер!

— Ой! Справді!.. Х-холодно с-стало! — зацокотів зубами Колько.

— Доведеться тобі, мабуть, назад лізти у барліг.

— Н-ні-ні! Н-нізащо! Я Д-діда М-мороза п-побачити х-хочу. І С-снігуроньку. І новорічну ялинку.

— То що ж робити?

— А т-ти м-мені принеси свою сіру осінню шубку.

— О! Правильно! Молодець! Стривай! Я швидко! — і Кося щодуху пострибав додому.

Баба Морозиха враз ожила.

— Хху! Що це зі мною? Задубіла, ворухнутися не могла! Тільки зараз одпустило. — І до Колька: — Що ж ти, голубе, правила порушуєш? Га? Чого виліз? Чого самочинно сплячку припинив?

— Ой, х-хто ви? — отетеріло втупився у неї Колько. — В-ви ж-жива?

— Авжеж! Баба Морозиха я. Двірничка зимова лісова. За порядком у лісі наглядаю. Так чого, питаю, порядок порушуєш? Чого виліз?

— А я... Н-новий рік зустріти х-хочу, Діда Мороза побачити, Снігуроньку...

— Ну, це я тобі зроблю. Дід Мороз — чоловік мій, а Снігуронька — онука.

— Серйозно?

— Абсолютно. Але зараз мушу тебе затримати, забрати.

— Куди? Почекайте! Зараз Кося принесе мені шубку свою осінню. Бо я д-дуже з-змерз.

— Ні, голубе, чекати не можу. Інструкція в мене. Порушника негайно мушу забрати, скласти протокол і доповісти начальству. Не можу я чекати. Бо в мене будуть неприємності. Не треба було, голубе, порушувати порядок.

І не встиг Колько Колючка отямитися, як Баба Морозиха закрутила навколо нього мітлою завірюху, підхопила і понесла кудись.

— Ух, ти! Здорово! Ну, починається! — визирнув з-за дуба загадковий Яшка. — Закрутилося! Ух! Люблю пригоди. І я туди! Там витівка моя! — Щось руде й волохате майнуло за дубом і зникло угорі.

Аж тут, захекавшись, прибіг на Велику Галявину Кося Вухань зі своєю сірою шубкою під пахвою. Став, роззирається розгублено навкруги, очима кліпає, друга виглядає.

— Колько! Агов! Де ти? — загукав нарешті.

Але ніхто йому не відповів. Колько зник.

Розділ 3

Дюдя

В обійсті Діда Мороза та Баби Морози перед білою сніговою хаткою з блакитними крижаними віконцями стояли Дід Мороз і Снігуронька. Вони пакували мішок з новорічними подарунками.

— Оце Васі, найпершому в класі. А це Олі, найсумліннішій в школі! — приказував Дід Мороз, кладучи подарунки в мішок. — Це Марині, гарній господині! А це Юлі, охайній чистюлі!

Снігуронька зітхнула.

— Ти чого зітхаєш? — спитав Дід Мороз.

— Шкода, — ще раз зітхнула Снігуронька.

— Кого?

— Романа-хулігана шкода, Сергійка-неумійка, Данила-дражнила... Тамару-нечупару... Ви ж їх повикреслювали. Всі одержать новорічні подарунки, а вони...

— Було б раніше дбати, аби щось мати. Мені теж прикро. Та що зробиш: як робив, так і заробив. Летимо швиденько. Нас уже давно чекають — з усіх вікон виглядають.

Дід Мороз підхопив на плечі мішок. Навколо нього й Снігуроньки враз закрутило-завірюшило, снігова хмаринка піднялася в небо, полетіла і незабаром зникла.

Натомість у небі з'явилася інша хмарка, яка опустилася на подвір'я. Сніг опав, і от уже перед хатинкою стоять Баба Морозиха і Колько Колючка.

Баба Морозиха зазирнула в хату:

— Нема. Подалися вже.

— Хто? — спитав Колько.

— Таж артисти мої — Дід Мороз і Снігуронька. Тільки й знають, що по концертах літають. Тут працюй, хурделицю-заметіль роби, снігу натрушуй, за порядком у лісі стеж... А їм тільки оплески в голові... Морозива хочеш?

— Т-та яке т-там м-морозиво. З-зуб н-на з-зуб не попадає. Мені б чаю!

— Гарячого не держимо! Гарячого нам не можна.

— Ж-жаль!

— Ну, погуляй тут, а я піду протокол писати. В хату не запрошую, бо там ще холодніше. — І Баба Морозиха зникла за дверима.

"Ну от, — подумав Колько. — Що ж тепер буде? Кося з шубою там, а я тут. І мороз пробирає дедалі дужче. Замерзну я".

— А ти хто? — почулося раптом ззаду.

Колько обернувся.

Позад нього стояла дівчинка — маленька, худенька, у куценькому платтячку з короткими рукавами. І ручки і ніжки в неї були голі-голісінькі і голівка теж неприкрита — ні шапки, ні хустини. Так що навіть дивитися на неї було холодно. Бррр!..

— Ти хто? — спитала дівчинка.

— А ти? — спитав Колько.

— Я — Дюдя. А ти?

— А я Колько Колючка. Їжачок.

— Їжачок?! Ніколи не бачила їжачків.

— Бо ми взимку спимо. Зимова сплячка у нас. Ми тут тільки весною, влітку і восени буваємо.

— А-а... А я, навпаки, влітку тут не буваю. Ми, як починає теплішати, перебираємося у холодні краї — в Арктику, Антарктику.

— А тобі не холодно?

— Авжеж, холодно! Але мені треба, щоб було холодно. Я ж Дюдя. Сестра Снігуроньки. Тільки Снігуронька артистка, з Дідом Морозом на концертах новорічних виступає. А я Бабі допомагаю — віхолити-

завірюшувати, снігом натрушувати, за порядком у лісі стежити. А у вас тут навесні гарно?

— Ого! Ще й як! Усе цвіте, зеленіє. Тепло, сонячно. Соловейко співає, метелики пурхають.

— А що таке метелики?

— Ти метеликів ніколи не бачила? О! Це диво! Це летючі квіти. Така краса!

— Я давно мрію побачити все це. Але... — Дюдя зітхнула. — Нам у теплі не можна. У теплі ми танемо. А тебе Баба чого сюди привела?

— Бо я порядок порушив. Самочинно із зимової сплячки прокинувся, із барлогу виліз.

— Нащо?

— На зиму подивитися захотів. На Діда Мороза, на Снігуроньку. Не бачив же ніколи.

— Ич який! Видумляка! Такий, як я, — усміхнулася Дюдя. — Подобаєшся ти мені. Такий кумедний, симпатичний, з голочками, які не гриють. Їжачок-дивачок. Хіба можна на мороз отак виходити?

— Друг мій, зайчик Кося Вухань, побіг шубку свою осінню сіру мені принести. Хвилюється, мабуть, чекає, гасає там по Великій Галявині.

Дюдя на якусь мить задумалася:

— Ех, і перепаде мені! За те, що я й сама порядок порушила. Але — хай!

Вона рішуче махнула рукою:

— Гайда!

— Куди? — не зрозумів Колько.

— Таж на Велику Галявину. До твого Косі Вуханя.

І не встиг Колько й оком зморгнути, як Дюдя закрутилася дзигою на одній нозі. І враз навколо неї заіскрилося, засвистіло, огорнуло Колька, підняло над землею і понесло в небо.

— Ану вас! — почулося з-за хатки. — Нащо я тоді сюди тарабанився, як треба назад летіти?

І загадковий Яшка теж знявся у небо.

Розділ 4

Крижан Холодрига

На Велику Галявину вбіг захеканий Кося Вухань.

— Нема! Весь ліс оббігав — нема! І в барліг зазірав. І там нема. Де ж він подівся? Пропаде ж, замерзне без шубки.

І раптом у небі з'явилася біла снігова хмарка. Стала наближатися, рости, спустилася на Велику Галявину. Обтрусилася від снігу. І Кося тільки ойкнув — перед ним стояли Колько Колючка і якась дивна дівчинка.

— Ой! — кинувся Кося до Колька. — Де ти був? А я вже так хвилювався!

— Баба Морозиха мене забрала. За порушення порядку. А от Дюдя виручила. Швидше давай шубку! І знайомся!

— Дюдя! — усміхнулася дівчинка, простягаючи Косі руку.

— Кося! Вухань! — сказав зайчик, потискаючи лапкою холодну як крижинка руку.

— Це сестра Снігуроньки, — сказав Колько. — Дуже симпатична дівчинка.

— Я бачу. Симпатична, — зашарівся Кося.

У цей час щось руде й волохате спустилося з неба і сховалося за дубом. Та ні Кося, ні Колько не встигли те "щось" як слід роздивитися, бо Дюдя раптом вигукнула:

— Ой! Лютий пан Крижан Холодрига йде! Господар Зими. Наш повелитель. Ховайтеся!

І ледве Кося й Колько встигли сховатися за кущем, як з лісу на галявину вигулькнула біла неоковирна постать — прозора, химерна, з величезною крижаною сокирою в руці.

Трісь! Трісь! Трісь! — затріщали дерева від лютого морозу, який враз настав. Добре, що Колько встиг накинути шубку. А то б одразу замерз на бурульку.

— Що тут діється?! — скрипучим голосом проказав Крижан. — Чому справжнього холоду нема? Сам мушу морозити?

— Бабуся саме з поля щойно. Заметіль здіймала, — сказала Дюдя.

— Бачив я ту заметіль, — пхикнув Крижан. — Казна-що. Як кіт надмухав. А ти за порядком як стежиш? Чого сторонні в лісі?

— Які сторонні?

— А онде там, за кущем.

— Де? Не бачу! — вдавано здивувалася Дюдя.

— Дурити мене здумала?.. Ану вилазьте, барбоси!

— Ми не барбоси, — сказав Колько, вилазячи разом із Косею з-за кущів.

— А хто ж ви?

— Я їжачок Колько Колючка, а він зайчик Кося Вухань.

— А чого він мовчить? Чого ти за нього балакаєш?

— Бо він... скромний.

— А тремтить і зубами цокає — теж від скромності? Інтересно!

— А у них, у зайчиків, так заведено.

— Щось ти дуже балакучий! От я вас у холодильник-морозильник посаджу, заморожу, щоб ви мене не дратували.

— Ой, не садіть їх у морозильник, будь ласка! — скрикнула Дюдя.

— А чого це ти за них заступаєшся?

— Бо вони... хороші.

— Ха-ха-ха! "Хороші"! Які ж вони хороші, коли теплі?! Хорошими у нас бувають тільки холодні. От я їх і зроблю хорошими. Хе-хе-хе! — І пан Крижан забубонів скоромовкою: — Крига-дрига-холодрига! Вуха-чуха-завірюха! Віхола поїхала! Ж-жух!

І вмить пан Крижан зник.

Разом з ним зникли і Колько Колючка, і Кося Вухань.

Розділ 5

Дюдя і Яшка об'єднуються

— Це я, я винна! Було б мені не забирати Колька від Діда й Баби. Вони б його хоч снігом притрусили, не дали б замерзнути. А Крижан, лютий пан — недарма зимовий місяць його іменем лютим назвали — заморозить хлопців! Це я, це я винна! — заголосила Дюдя.

— "Це я, це я", — раптом почулося з-за дуба. — Гей, Дю-дю! Не реви! Тобі не можна плакати. Бо в тебе сльози одразу замерзнуть — і очі псуються. Осліпнути можеш.

— Ой! Хто це? — здригалася Дюдя.

— Це я! Яшка!

— Ану вийди! Покажись!

— Не можу.

— Чому?

— Бо я не просто Яшка, а загадковий Яшка. Мені не можна показуватися. Але я все бачив і чув. Треба хлопців виручати. Бо з ким я тоді витівки свої витворютиму?!

— А як виручати? Як?!

— Треба твоїх Діда й Бабу підпрягти. Вони дорослі. Вони силу мають, багато знають і можуть. То хай допоможуть... Тільки ти про мене їм не кажи, гаразд? Дорослі мене не бачать і не чують. І не повірять, що я є на світі.

— Не скажу. Хоч і не розумію, хто ти... Ну, я помчала додому, бо не можна гаяти ні хвилини. Як заморозить Косю й Колька, пізно буде.

— Ну, давай! А я до Крижана.

Дюдя крутнулася дзигою на одній нозі, утворивши завірюху, і знялася в небо, а за нею і Яшка...

Розділ 6

Снігуронька подає ідею

Баба Морозиха нарешті скінчила писати протокол (ох, та бюрократична писанина!), аж раптом з двору почувся плач. Баба визирнула з хати.

Плакала Дюдя.

— Ти чого? — здивувалася Баба. — А де той їжачок? Проґавила?

— Гірше! — схлипнула Дюдя. — Їх обох лютий пан Крижан забрав.

— Кого це обох?

— Колька і його друга зайчика Косю. Вони такі симпатичні. Один з голочками кумедними. Другий з довгими вушками. А тепер лютий Крижан з них дві льодяні бурульки зробить...

— А Кося звідки там узявся?

— Ай, Бабо! Хлопців рятувати треба, а ви балакаєте! У-у-у!

— Не плач, Дюдю! Ти ж знаєш, нам плакати не можна. Сльози замерзають, і очі псуються.

— І хай псуються! Хай я осліпну, раз ви не рятуєте хлопців!

— А як я їх урятую? Лютий пан Крижан — наш начальник. Не ми йому — він нам наказує.

— Придумайте щось. Ви ж добра. То у вас робота така сувора, а сама ж ви добра, я знаю.

— Що ж я можу придумати? Мене поставлено за порядком стежити, а ти мене змушуєш той порядок порушувати.

— Тоді я сама піду, раз ви не хочете.

— Куди ти підеш, дурненька?! Він же тебе й слухати не стане. Замкне в буцегарні на три крижані замки, як мене колись замкнув. І сидітимеш день і ніч.

— І сидітиму, раз ви такі!

Раптом у небі з'явилася біла хмарка і на обійстя опустилися Дід Мороз і Снігуронька. У Діда під пахвою був порожній мішок.

— О! А чого це Дюдя так невесела? — кинулася до сестрички Снігуронька.

— Що тут у вас трапилося? — стурбовано запитав Дід Мороз.

— Ой, біда! Лютий пан Крижан Холодрига забрав зайчика Косю та їжачка Колька на заморожування. А Дюдя засмутилася і плаче.

— Отакої! А звідки їжачок узявся? У них же зимова сплячка, — здивувався Дід Мороз.

— Спеціально прокинувся, — сказала Баба Морозиха. — Виліз, щоб на тебе, артиста, подивитися, на Снігуроньку, на ялинку новорічну. А вас носить десь. Я б давно уже вас йому показала і назад у барліг поклала.

— Ну, хто ж знав? — розпачливо розвів руками Дід Мороз. — Жалко бідолайчика їжачка... і зайчика.

— Не руками розводити треба, а робити щось! — прохопилася Дюдя.

— Що ж тут вдієш? — почухав потилицю Дід Мороз.

— Я ж і кажу, — підхопила Баба Морозиха. — Не ми ним, а він нами керує.

— Керує! — пхикнула Дюдя. — А ви знаєте, Бабо, що він про вас сказав?

— Ану-ну?

— Що ваша заметіль — не заметіль, а казна-що, як кіт надмухав.

— Що-о?! — очі-вуглинки Баби Морозихи запалахкотіли гнівом. — "Як кіт надмухав"? Це про мою прекрасну заметіль, що по всьому полю гуляла?

— Стривайте! — вигукнула раптом Снігуронька. — Здається, я придумала. Давайте...

— Тссс! — перебив її Дід Мороз. — Тихше! Бо ще почує. Ви ж знаєте, який він...

Усі схилилися до Снігуроньки, і вона їм щось зашепотіла.

Розділ 7

Демонстрація-маніфестація

Пан Крижан був у чудовому настрої. Він дуже любив когось заморожувати. Весело походжаючи величезною голубою верандою свого крижаного палацу, він співав:

Я Крижан — лютий пан,

Крижаний ношу жупан.

Я всевладний, я все можу,

Будь-кого я заморожу,

Заморожу, заморожу до загину

На сніжинку, на бурульку, на крижину.

Я дивлюся, я дивлюся залюбки,

Як когось ха-ха-хапають дрижаки.

Це для мене насолода, ще й яка,

Як на когось напустити дрижака!

Всі тремтять переді мною, всі тремтять...

І раптом пан Крижан затнувся і здивовано роззявив рота. У дворі з'явилася дивна процесія. Попереду йшов Дід Мороз з транспарантом: "Свободу Кольці Колючці!". За ним сунула Баба Морозиха з транспарантом: "Свободу Косі Вуханю!" А за Бабою ступала Снігуронька з транспарантом: "Захистимо звірячі права!"

Пан Крижан кулею вилетів надвір.

— Це що таке?! — закричав він несамовито.

— Демонстрація-маніфестація... — почав Дід Мороз.

— ...протесту... — продовжила Баба Морозиха.

— ...проти порушення звірячих прав! — закінчила Снігуронька.

— Та ви що?! Очманіли?! — аж захлинувся пан Крижан.

— Відкривай, Бабо, мітинг! — не зважаючи на його крики, наказав Дід Мороз.

— Мітинг протесту оголошую відкритим! Слово надається Діду Морозу! — урочисто виголосила Баба Морозиха.

Тим часом Дюдя за спиною Крижана прошмигнула у крижаний палац.

— Ми, депутація зимового лісу, висловлюємо своє обурення протиправними діями адміністрації панства Крижанства і вимагаємо негайного звільнення їжачка і зайчика! — вимахуючи руками, говорив Дід Мороз.

— Замовкни! Припини негайно! — заверещав пан Крижан.

— Вимкнути другий мікрофон! Продовжуйте, депутате Мороз! — сказала Баба Морозиха.

— Ми не допустимо, щоб були заморожені вільні громадяни Казкового Лісу Кося Вухань і Колько Колючка! — вів далі Дід Мороз.

Тим часом з крижаного палацу вискочили Дюдя, Кося і Колько. І знову-таки за спиною Крижана прошмигнули до лісу і кинулися навітки.

Однак пан Крижан щось запідозрив.

— А де Дюдя? — раптом пронизливо глянув він на Діда Мороза. — То заступалася так за них — і раптом не бере участі у вашій дурній демонстрації...

І пан Крижан кинувся у палац.

— Треба тікати! — вигукнула Снігуронька.

— Ех-хе-хе! Куди ж від нього втечеш? — зітхнув Дід Мороз.

Та вони й не встигли б утекти, бо лютий Крижан прожогом вискочив з палацу:

— Негідники! Обдурили! Звільнили! Випустили!.. Ну тепер ви у мене на волі не гулятимете! Всіх у буцегарню на потрійний крижаний замок!.. А в Казковому Лісі оголошу надзвичайний стан. Усіх позаморожую! Всіх!.. Крига-дрига-холодрига! Віха-чуха-завірюха! Віхола-поїхала! Жжжух-х-х-х!..

І Дід Мороз, Баба Морозиха й Снігуронька миттю зникли з подвір'я.

Розділ 8

Що робити?

— А він знову нас не забере? — відхекуючись, спитав Кося.

— Ні! — сказала Дюдя. — Не хвилюйтесь. Вдруге він забрати вас уже не зможе. Такий чарівний закон Казкового Лісу.

— Спасибі тобі, Дюдю! — сказав Колько. — Ти врятувала нам життя.

— До чого тут я? Це Снігуронька придумала. А допомагали всі.

— Навіть загадковий Яшка, — додав Кося. — Ми б давно вже замерзли, якби не він.

— Як це так?

— А він увесь час примушував нас рухатися, не сидіти на місці. Ми весь час чули його голос.

— Ми думали, що він тільки на витівки здатний, а він, виявляється...
— сказав Колько.

— Молодець! — сказала Дюдя і враз спохмурніла: — Щось довго наших нема. Стривайте, погляну лишень у чарівне дзеркальце, де вони там...

Дівчинка заскочила до хати, а Кося й Колько лишилися на подвір'ї Діда Мороза й Баби Морозихи. Вони навіть не встигли перемовитися між собою й кількома словами, як з хати вискочила Дюдя.

— Біда! Лихий пан Крижан засадив Діда, Бабу й Снігуроньку у буцегарню на три крижані замки.

— Ой! Що ж це буде?! — в один голос скрикнули Кося й Колько.

— Їм-то нічого не буде. Вони ж холоду не бояться. Але новорічне свято зривається. Без Діда Мороза й Снігуроньки який же Новий рік?.. Новорічні ялинки не засвітяться. Тисячі хлопчиків і дівчаток залишаться без новорічного свята, без новорічних подарунків. Особливо шкода тих, хто не має батьків, хто у дитячих будинках, в інтернатах... Вони так чекали цього свята!..

— Що ж робити? — розпачливо спитав Кося.

— Це я винен! Це все через мене! — скрушно похитав головою Колько. — І я мушу спокутувати свою провину.

— Що ти збираєшся робити? — спитала Дюдя.

— Піду назад до Крижана.

— Та ти що?! Він же тебе заморозить!

— Буду рухатися. Може, й не замерзну.

— Але ти не зможеш рухатися весь час, день і ніч!

— Я не допущу, щоб через мене зривався Новий рік!

— Я не залишу тебе! Разом підемо! — вигукнув Кося. — Хоч і страшно...

— Хлопці! Куди ви?! Це ж вірна загибель! — скрикнула Дюдя.

І от почувся переможний регіт лютого пана Крижана:

— Га-га-га! На це я й розраховував! Вдруге забрати їх я не можу. А якщо добровільно — будь ласка!.. Крига-дрига-холодрига! Вуха-завірюха! Віхола-поїхала! Жжух-х-х!..

І вмить зникли і Кося Вухань, і Колько Колючка, і сам лютий пан Крижан.

Розділ 9

Яшка стає повнолітнім

— Ой! Що я накоїла?! — у розпачі вигукнула Дюдя. — Нащо я сказала, що зривається Новий рік?! Яшко!.. Яшко!.. Де ти?

— Я тут! — почулося з-за хати.

— Іди сюди швиденько! Треба щось робити. Загинуть же хлопці! Ну, чого ти ховаєшся?!

З-за хати вийшов загадковий Яшка.

— Чого ховаюсь? Ти ж бачиш, який я... — він похилив голову.

Дюдя уважно глянула на нього:

— Ну який... Звичайний. Симпатичний навіть...

— Я ні на кого не схожий. Ні на людину, ні на звірину. Опудало
якесь...

— І не опудало зовсім! Та й чого це треба обов'язково бути на когось
схожим?.. Ти тому й ховався від лісових школярів?

— Так, — зітхнув Яшка.

— Хотілося з ними гратися, а ти соромився?

— Соромився... — знову зітхнув Яшка.

— А ти взагалі хто?

— Барабашка я. Яшка-барабашка.

— Барабашка? Так барабашки ж невидимі, по-моєму. І безсловесні,
німі.

— То повнолітні барабашки невидимі й безсловесні. А неповнолітніх
можуть бачити й чути. Правда, лише діти. Дорослі — ні.

— Здається, ви вмієте чаклувати, робити різні неймовірні дива.

— Дорослі — вміють. А неповнолітні вчаться. Правда, в мене вже
трішечки виходить. Я сьогодні навіть твою Бабу Морозиху... зачаклував.
Сказав "замри", і вона завмерла, ворухнутися не могла. Це коли ми з
Косею і Кольком у сніжки гралися.

— Яшечко! Спробуй! Зроби що-небудь, щоб врятувати хлопців. Вони ж замерзнуть. Гаяти не можна ні хвилини!

— Пана Крижана може перемогти тільки дорослий барабашка. Правда, як дуже захотіти, я можу стати дорослим... Але тоді... — Яшка зітхнув і раптом зник.

— Ой! — вигукнула Дюдя. — Де ти? Яшко! Яшечко! Озовися!

Але ніхто їй не відповів. Дюдя розгублено озиралася на всі боки...

Аж тут у небі з'явилася біла снігова хмарка. Стала швидко наближатися. Опустилася. Сніг опав. І на обійсті з'явилися Дід Мороз, Баба Морозиха, Снігуронька, Кося Вухань і Колько Колючка.

— Ой! Це ви! — радісно скрикнула Дюдя.

— Нічого не розумію! — розвів руками Дід Мороз. — Сидимо з Бабою і Снігуронькою у буцегарні за трьома крижаними замками. І раптом замки падають, розчиняються двері, входить пан Крижан із Косею і Кольком і каже: "Забирайте їх швиденько і поганяйте звідси, щоб я вас не бачив".

— Дивина та й годі! — підхопила Баба Морозиха.

— Ніяка не дивина, а Яшка-барабашка! — вигукнула Дюдя. — Це він вас усіх визволив!

І вона розповіла про все, що сталося.

— А де ж він? Де? Ми так його побачити хочемо, подякувати йому!.. Яшко! Яшко! Де ти?

Але Яшка не з'являвся і не озивався.

— Я знаю, — тихо мовила Дюдя. — Він не з'явиться і не озоветься більше ніколи. Щоб перемогти Крижана і врятувати вас, він розпрощався з дитинством і став дорослим — невидимим і німим барабашкою...

Усі вражено примовкли.

— Він хотів з нами гратися, а ми не розуміли... — тихо проказав Кося.

— Спасибі! Спасибі тобі, Яшко! — загукав Колько.

— Він не говорить, але ж, мабуть, чує, — сказав Кося. — Дякуємо тобі, Яшко! Пробач нам, будь ласка!

— Раз він став дорослим і вміє чаклувати, то, може, він зробить так, щоб Дюдя і Снігуронька подивилися весною на квіти, на зелені дерева, на траву, на метеликів... І послушали соловейка... — мрійливо сказав Колько.

— Агов, Яшко! — вигукнув Кося. — Чуєш?!

Ніхто не відповів, але кожному здалося, що хтось лагідно дихнув йому в обличчя.

— А тепер усі — на новорічну ялинку! — весело вигукнув Дід Мороз.

— Дарма, чи що, Колько порядок порушував! — засміялася Снігуронька.

Десь далеко ударив дзвін і заграла музика.

Починався Новий рік.

Сонячний зайчик і сонячний вовк

Розділ 1

У похмурому підземному палаці перед каміном, де ледь жевріло темно-синє вогнище, сидів Начальник Канцелярії Нічних Кошмарів Пан Морок. На ньому був чорний оксамитовий плащ з каптуром, що закривав обличчя. Якби не плащ і не синє полум'я в каміні, ми б з вами пана Морока просто не побачили. Бо весь він був із темряви. Саме про це він і співав, перебираючи струни чорної гітари. От послухайте:

Зроблений із темної

Темряви підземної,

Сили я не маю,

Та всіх перемагаю,

Бо всіх-усіх лякаю!

Бо всіх-усіх лякаю!

Я — Начальник Всяких Страхів

І Нічних Кошмарних Жахів!

Морок я! І, як захочу,

Будь-кого я заморочу,

Заморочу-заморочу,

Як захочу!..

Коли у пана Морока був гарний настрій, він любив поспівати під гітару.

Аж тут згори до палацу провалилися схвильовані Баба Яга та її молодший брат Бабай. Обтрусившись від землі, Баба Яга вигукнула:

— Ваша Темність! Неприємність!

— Н-неприємність, В-ваша Т-темність! — заїкаючись, підхопив Бабай.

— Що таке? — скривився пан Морок. — От псуєте мені настрій! Завжди ви панікуєте! Замість того, щоб інших лякати, самі лякаєтесь.

— Н-не п-панікуємо, В-ваша Т-темність! — вдарив себе в груди Бабай.
— К-кажи, сестро, б-бо я, б-бачиш, з-заїка-юсь... від х-хвилювання.

— Ваша Темність, на Великій Галявині Казкового Лісу відкрилася спеціалізована лісова школа з ведмежою мовою викладання! — одним духом випалила Баба Яга.

— Ну то й що? Хочете туди вступити? Щоб я рекомендацію написав?
— глузливо усміхнувся пан Морок.

— Ой, не жартуйте, Ваша Темність! Освіта! Знання! Це ж найбільша для нас небезпека! — вигукнула Баба Яга. — Освічені й розумні в нас же не вірять! Ми для них просто не існуємо!

— О-однозначно! — підхопив Бабай.

— Мда-а... — почухав потилицю пан Морок. — Мабуть, таки так. Найбільше нас бояться темні й неосвічені. Чим більше знань, тим менше страху. Правильно!.. Отже, починаємо кампанію по залякуванню

школярів! Хай не вчаться, не вчаться, не вчаться! Хай до школи ходити бояться!..

— Хай не вчаться, не вчаться, не вчаться! Хай до школи ходити бояться! — підхопили Баба Яга і Бабай.

Розділ 2

Зайчик Кося Вухань та їжачок Колько Колючка після уроків ішли лісом додому.

— Цікаво у школі, правда? — сказав Кося.

— Авжеж! Кожного дня про щось нове дізнаємося, — відгукнувся Колько.

— Якби тільки не оця дорога додому через темні хащі... — зітхнув Кося, озираючись на чагарі.

— І чого це темнота завжди так лякає? — здвигнув плечима Колько.

— Бо завжди здається, що там хтось є, хтось ховається... — знову зітхнув Кося.

І тут зненацька з-під землі вигулькнули пан Морок, Баба Яга і Бабай. Баба Яга в одній руці тримала ступу, в другій мітлу. А Бабай — барабан, на якому були намальовані череп і кістки.

Темноти боїшся ти?

Темноти боїшся й ти?

Я і є страшна ота Темнота-а! —

жахним голосом загорлав пан Морок.

А я Баба Яга — кістяная нога!

Кого захочу, вмиць провчу —

На порох в ступі потовчу! —

загорлала Баба Яга.

М-мною ж в-всіх д-дітей лякають

І від мене всі т-тікають.

Я на всіх наводжу страх,

Бо Бабай я! Ах! Ах! Ах! —

і Бабай вдарив у свій страшний барабан.

Усі втрюх вони затанцювали навколо Косі і Колька.

Їжачок і зайчик аж поприсідали з переляку і дрібно зацокотіли зубами.

— Рятуйте-е! Рятуйточки-и! — ледь чутно пропищали вони.

Розділ 3

І тут згори, з неба, стрімко зіскочив сонячний зайчик — з вушками, з лапками, з куцим хвостиком. Він тримав напереваги сліпучий промінь-спис і кинувся з ним на лиходіїв, дзвінко-дзвінко співаючи:

Хто ображає тут малят,

Маленьких лісових звірят?!

Та це ж Яга, противна Баба,

І нечупара, і незграба!

А це Бабай — від слова "баба",

Він боягуз, але нахаба!

Не може в дзеркало дивиться,

Бо сам себе Бабай боїться!

А ти, пан Морок, роздягайся!

Скидай свій плащ мерщій! Не гайся!

Його надів ти недарма,

Бо без плаща тебе ж нема!

Ти ж безтілесна порожнеча

І порожнісінька пітьма!..

Ну й компанія лиха!

Ха-ха-ха-ха! Ха-ха-ха!..

Баба Яга і Бабай відчайдушно заверещали, а пан Морок заволав, відмахуючись від сліпучого променя-списа:

Не смій! Не смій! Не смій! Не смій

Чіпати плащ чарівний мій!

Плаща, зайчиську, не чіпай!

Рятуйте, Бабо і Бабай!

Я ж безтілесний! Ай! Ай! Ай!

Але Баба Яга і Бабай панічно зарепетували:

— Тікаєм ми, і ти тікай!

І вмить провалилися під землю. Пан Морок не став чекати і теж провалився.

— Ну от! А ви боялися! — засміявся сонячний зайчик.

— Ой! Зайчик! — здивовано мовив Кося Вухань.

— Схожий на тебе, тільки жовтий, сонячний. З промінців! — сказав Колько Колючка.

— Авжеж! Я — Терентій! З Країни Сонячних Зайчиків!

— А є така Країна? — вражено презирнулися Кося і Колько.

— Є! По той бік чарівного озера-дзеркала. Звідти ми розбігаємося по землі вранці, коли сходить сонце.

— Диви! Зайчик, а не побоявся тих страховиськ, — з повагою сказав Кося.

— А чого мені боятися? Вони з темряви, вража сила, а я — сонячний!..
І взагалі — не треба нічого боятися! — і сонячний зайчик Терентій
заспівав:

Страх — це "Ах! Ах! Ах!"

Сміх — це "Ха! Ха! Ха!"

Літери ті ж самі — а яка різниця!

Той, хто весело сміється, той ніколи не боїться!

Якщо страшно, ти зморгни

Й літери переверни!

Замість "Ах! Ах! Ах!",

Буде "Ха! Ха! Ха!".

Замість страху буде втіха,

Буде втіха! Ха! Ха! Ха!..

Веселіше, друзі, смійтесь

І нічого ви не бійтесь!

А тепер ходімо, я вас проведу додому, поки ви не навчилися
переборювати свій страх.

І вони пішли лісом.

Розділ 4

А у підземному палаці відхекувались пан Морок, Баба Яга і Бабай.

— Н-ну, к-клятий Т-терентій! — сварився кулаком угору Бабай.

— Просто неможливо працювати, як він з'являється! — вигукнула Баба Яга.

— І ви теж хороші! — лайнувся пан Морок. — Я кричу: "Рятуйте, Бабо і Бабай! Я ж безтілесний!" А вони: "Тікаєм ми, і ти тікай!" Ще й на "ти", іродове плем'я! Наче я з вами свиней пас! Забагато дозволяєте собі! Познімаю з роботи!

— Пробачте, Ваша Темність! — жалібно скривилася Баба Яга.

— З п-переляку! — промимрив Бабай. — Н-нічого ж його н-не б-бере!

— Ні зловити, ні вхопити, ні втопити, ні вдавити! — розвела руками Баба Яга.

— Треба, треба щось зробити! — вів далі пан Морок. — Кого зайці найбільше бояться?

— Вовків! — сказала Баба Яга.

— О-однозначно! — підтвердив Бабай.

— От і треба на нього напустити вовка! Сонячного! — сказав пан Морок.

— Якби ж то були сонячні вовки! — зітхнула Баба Яга.

— Не були — так будуть! — рішуче вигукнув пан Морок. — Сонячних зайчиків чим пускають? Дзеркальцем. От і для сонячного вовка потрібне дзеркальце. Тільки особливе, чорне, чарівне. І таке дзеркальце є! У Снігової Королеви. Уламок чарівного дзеркала лихого троля. Забули?

— Ну, Ваша Темність, ви — геній! — вигукнула Баба Яга.

— О-однозначно! — підхопив Бабай.

— Це ж треба! Сонячний вовк! У жодній казці такого не було! — захоплено сплескувала руками Баба Яга.

— Терентію він, звичайно, великої шкоди не завдасть. Сонячні зайчики, на жаль, незнищенні. Але попоганяє, пополякає добряче. А ми тим часом будемо спокійно працювати, робити свої чорні справи. А саме це нам і треба.

— Однозначно! — вигукнула Баба Яга. — Тьху! Це ж не моє слово!

— Отож сідай, Бабо, на мітлу і поганяй до Снігової Королеви. Вона тих сонячних зайчиків теж терпіти не може. Дасть чорне дзеркальце без жодних розмов, — сказав пан Морок.

— Єсть, Ваша Темність! — приставила руку до скроні Баба Яга, сіла на мітлу і зникла.

Розділ 5

У казках все робиться блискавично. Не встигли ми з вами, дорогі друзі, й оком зморгнути, як Баба Яга вже у Снігової Королеви побула, морозивом пригостилася, чорне чарівне дзеркальце узяла й назад

повернулася. І мерщій у Казковий Ліс, до Колька Колючки, Косі Вуханя і Терентія, який супроводжував їжачка і зайчика додому.

Бадьоро простували вони лісом, і раптом дорогу їм перетнув сонячний вовк. Схожий на звичайного, тільки жовтий, сонячний. Він вищирився і заволав:

Я Вовило! Я Вовило!

Сонячних зайців Ловило.

Ображало і Лякало,

Доганяло і Кусало!

— Ой! Сонячний Вовк! — скрикнув Терентій. — Такого ще не було! Пробачте! Мушу тікати!

І Терентій, а за ним і сонячний вовк Вовило зникли.

— Казав: "Не бійтесь!", а сам... — зітхнув Колько Колючка.

— Ну, ми, зайці, від вовків завжди тікаємо. Так уже заведено, — похитав головою Кося Вухань. — Звідки він тільки узявся, той сонячний вовк?

— А от звідки! — несподівано з'явившись, вигукнула Баба Яга і покрутила у руках дзеркальце. — Чорне чарівне дзеркальце! Тепер Терентію буде не до вас. Попоганяємо, пополякаємо тепер його. Га-га-га! — і Баба Яга зникла.

А перелякані Кося і Колько кинулися додому. Добре, що було вже недалеко.

Розділ 6

Увечері біля хатинки на курячих ніжках зібралися Баба Яга, Бабай та пан Морок.

— Ну, Баба, молодчинка! — задоволено потирив руки пан Морок. — Оголошую тобі догану... тобто подяку! Здорово ви з Вовилом попоганяли того недолугого Терентія! Аж до самісінького смерку, поки сонце не сіло. Ніколи йому було і вгору глянути!

— В-ваша Темність! А я ж Б-бабу підміняв, т-теж Терентія ганяв! — прохопився Бабай. — Сестричка ж к-кри-венька. Їй б-бігати важко.

— І тобі дякую, — скривився пан Морок (не любив він, коли йому вказують).

— Т-тільки ж ти, с-сестро, тепер п-пильнуй, щоб дзеркальце не п-поцупили.

— Та хай цуплять! — усміхнувся пан Морок. — Навіть добре, як хтось його візьме. Дзеркальце ж чарівне. Хто у нього зазирне, вмить стане вражою силою — злим і поганим. А нам треба поповнювати кадри. Нас трьох малувато. Ну, на добраніч, Бабо!.. А ти, Бабаю, на роботу! — і пан Морок провалився під землю, до себе у палац. Бабай пішов на роботу — лякати уночі з темних кутків дітей (хоч він і сам у тих кутках тремтів від страху). А Баба Яга поклала чорне дзеркальце на найвиднішому місці, на підвіконні, і полізла на піч. І відразу ж засвистіла носом — заснула.

Розділ 7

Кося й Колько чистили перед сном зуби на подвір'ї. Вони жили поруч, були сусідами.

— Що ж тепер буде? — бідкався Кося. — Це ж знову боятися доведеться. Терентію тепер таки не до нас. Його з ранку до ночі сонячний вовк ганяє.

Колько задумався, а тоді рішуче сказав:

— Треба викрасти чорне дзеркальце! Поки Баба Яга спатиме!

— Ой, що ти таке говориш? Страшно ж! — жахнувся Кося.

— Авжеж, страшно!.. Але що Терентій сказав? "Страх — "Ах! Ах! Ах!"
Сміх — це "Ха! Ха! Ха!" Якщо страшно, ти зморгни й літери переверни!"

— Ага! Я он моргаю-моргаю, а... все одно страшно! — зітхнув Кося.

— Але ж іншого виходу нема, — розвів лапами Колько. — Треба Терентія рятувати. По-перше, він же нас рятував. По-друге, без Терентія на все життя залишимося боягузами. Бачиш же — без Терентія ніяк не навчимося ті літери перевертати. Тільки він може нас навчити.

— Мабуть, так, — погодився Кося. — Тільки давай підемо до хатинки на курячих ніжках перед самісіньким світанком. І Баба Яга тоді найміцніше спатиме, і сонце от-от зійде, Терентій з'явиться.

— Давай! — погодився Колько.

— Надворі сьогодні спатимемо, — сказав Кося. — Я на твої голочки вуха покладу, щоб не проспати.

— Гаразд!

Розділ 8

І от удосвіта прокралися нищечком Кося й Колько до хатинки на курячих ніжках.

Баба Яга так хропла й свистіла носом — аж дерева гнулись.

— Я пильнуватиму, щоб Баба не прокинулась, — шепнув Колько. — А ти дзеркальце хапай... Он воно на підвіконні... І тікай щодуху! Ти у нас прудконогий. А тоді і я за тобою підтюпцем.

— Гараз-з-з-д! — процокотів зубами Кося. Двічі простягав він лапу до дзеркальця і відсмикував, наляканий свистом бабиного носа. Лише за третім разом схопив — і ноги на плечі — чимдуж тікати. Відбіг далеченько, спинився Колька почекаати... І тут... Ну, що б ви зробили, дорогі мої, якби тримали у руках чарівну річ?.. Невже б не глянули, що воно таке?.. Отож-то!.. Тим паче, ніхто ж не попереджав, що зазирати не можна. Не втримався Кося — зиркнув. Бачить, а на нього з дзеркальця вовк дивиться — із заячими вухами.

— Ух ти! — вигукнув Кося. — Та я ж, виявляється, вовк. Тільки у заячій шкурі! Гр-р-р! У-у-у!.. — і заспівав:

Отепер я засміюся,

Бо нічого не боюся!

"Ах! Ах! Ах!" на "Ха! Ха! Ха!"

Поміняв я без гріха!

Ха! Ха! Ха!.. Ха! Ха! Ха!

Ха! Ха! Ха! І ще раз — Ха!

Аж тут Колько надбіг:

— Чого це ти, Кося, регочеш?

— Який я тобі Кося, смакодяв ти колючий! Я — вовк! І звуть мене Косило!

— Дурило ти, а не Косило! То, мабуть, дзеркальце таке з тобою зробило. Ану ж бо давай швиденько його закопаємо!

— Відскоч на півтора вареники! Бо я тобі зараз так закопаю, що... — схопив Кося дрючка замашного...

Ледве встиг Колько відскочити.

— Геть здурів заєць! Ще й справді вб'є!.. Треба тікати. А як сонце зійде, побіжу Терентія шукати. Треба якось Кося рятувати!

Розділ 9

Викотилося з-за небокраю сонце. Впав промінчик на чорне дзеркальце, яке тримав Кося, і враз з'явився сонячний вовк Вовило.

— О! Заєць! Ги! — вищирився він на Кося.

— Був заєць! А теперечки — вовк! У заячій шкурі. Косило я! Гр-р-р! У-у-у!.. — І Кося теж вищирився.

— Ти диви! Справді злий! Як вовк! Ну, тоді давай дружити, — усміхнувся Вовило.

— Давай! Вовку з вовком чого не заприятелювати.

— Тоді біжімо Терентія шукати! — І Вовило з Косею побігли.

Розділ 10

А Колько Колючка роззирався на всі боки, виглядаючи Терентія.

Сонячний зайчик з'явився перед ним так несподівано, що їжачок аж відсахнувся.

— Слухай уважно і не перебивай! — сказав Терентій, сторожко озираячись. — Я все знаю. Кося з Вовилом шукають мене, тому часу обмаль. Скоро мені доведеться тікати. Негайно біжи до нашої Країни Сонячних Зайчиків по чарівне біле дзеркальце. Тільки зазирнувши у нього, Кося зможе стати таким, як був.

— Ага! Ясно! — усміхнувся пан Морок. Вигулькнувши з-під землі разом з Бабаєм та Бабою Ягою, він ховався з ними неподалік у чагарях. Колько і Терентій їх, звичайно, не бачили.

— Як же я знайду вашу Країну Сонячних Зайчиків, коли не знаю, де вона? — захвилювався Колько.

— Ось тобі промінець-дороговказ! Він покаже тобі дорогу до чарівного озера-дзеркала, по той бік якого лежить наша країна. Тільки не барись!... Поспішай!

Колько схопив промінець-дороговказ і подріботів лісом. А тут і сонячний вовк з Косею з'явилися. Терентій кинувся навтіки.

— Що б-будемо р-робити? — спитав Бабай.

— По-моєму, треба одібрати у Колька промінець та й все! — сказала Баба Яга.

— Силоміць не одберемо аж ніяк! — зауважив пан Морок. — Промінець же сонячний, а ми темна вража сила. Він для нас смертельно небезпечний. Треба хитрістю діяти. Добро щире й дурне. А Зло підступне й хитре. На цьому й зіграємо...

— Я-як? — роззявив рота Бабай.

— Подумати треба! — сказав пан Морок. — Мені найкраще думається під землею. Ходімо у мій палац.

І вони провалилися під землю.

Розділ 11

Бігаючи по лісу за Терентієм, Кося так виснажився, що нарешті не витримав і впав.

— Усе! Більше не можу!

Терентій спинився.

— Стривай! — сказав він Вовилу. — Хай Кося перепочине трохи. Бачиш, як захекався. Ми ж з тобою сонячні, не втомлюємося. А він звичайний.

— То хай не бігає. Я сам! — огризнувся сонячний вовк.

— Як же він може не бігати, коли йому весь час треба пускати тебе чорним дзеркальцем на мене. Я віддзеркалююсь від будь-якого скельця, будь-якої калюжки. А ти — тільки від чорного дзеркальця.

— То виходить, я цілком залежу від цього вуханя? — здивувався сонячний вовк.

— Авжеж!.. А поки він відпочиває, давай хоч у піжмурки пограємо. Тобі ж, мабуть, набридло просто так за мною ганятися... Ти жмурись, а я сховаюся.

— А що? Це ідея! Бо й справді нуднувато просто так бігати. Давай! — і Вовило затулив лапами очі. — Раз-два-три-чотири-п'ять! Я іду шукать! Хто не заховався, я не винуватий!

І, поки сонячний вовк промовляв лічилку, Терентій зник.

— Я іду шукать! — нарешті вигукнув Вовило і розтулив очі.

— Еге! Шукай вітра в полі! — пхикнув Кося. — Він тебе обдурих і втік.

— Це ти, ти винен! Розлігся тут! — закричав сонячний вовк. — Ану вставай! Мерщій навздогінці!

Розділ 12

А Колько Колючка тим часом дріботів собі туди, куди вів його промінець-дороговказ. І тихенько намугикував пісеньку, підганяючи себе:

Треба, треба поспішати

Друга Косю рятувати!

Треба, треба швидше йти —

Біле дзеркальце знайти!

Аж раптом перед ним просто з-під землі вигулькнули пан Морок, Баба Яга і Бабай. Усі вони всміхалися так лагідно і привітно, наче побачили наймилішого родича.

— Голубе ти наш дорогий! — улесливо заговорив пан Морок. — Не бійся! Бачиш, ми тебе не лякаємо. Ми хочемо тільки поговорити з тобою.

— Так-так! — підтакувала Баба Яга.

— О-однозначно! — підхопив Бабай.

— Краще не сваритися, а домовитися. Ми присягаємося, що ніколи не будемо тебе лякати, а ти... — пан Морок не доказав. Бо в цю мить з'явився Терентій.

— Не вір їм, Колько! Не вір! — вигукнув сонячний зайчик. — Вони хитрують, обдурюють тебе! Ану геть з дороги! — і Терентій спрямував на них свій сліпучий промінь— спис.

— Вва-вай! — панічно скрикнули Бабай та Баба Яга і негайно провалилися під землю.

— Що таке?! А де ж сонячний вовк?! — закричав пан Морок і, не чекаючи відповіді, провалився теж.

— Давай, Колько, поспішай! І не піддавайся на хитрощі!.. А я мушу тікати, бо оно Кося й Вовило вже близько!

І Терентій зник.

А Колько Колючка поспішив далі.

Розділ 13

Неподалік чарівного озера-дзеркала, по той бік якого була Країна Сонячних Зайчиків, зачайлися у кущах пан Морок, Бабай і Баба Яга.

— Поки у Колька промінець-дороговказ, силових методів до їжачка ми, звичайно, застосувати не можемо, — сказав пан Морок. — Але, прийшовши до Країни Сонячних Зайчиків, він той промінець там залишить, дороговказ йому буде вже непотрібний. І тоді дзеркальце в Колька треба буде одібрати. Силою, хитрістю — як пощастить. І одбиратимете дзеркальце ви!.. Я ж безтілесний, фізично робити нічого не можу... Отже... Оно Колько вже пройшов по той бік озера-дзеркала. Незабаром вертатиметься... Тільки ви ж у жодному разі не зазирайте у дзеркальце!

— О-однозначно! — прошепотів Бабай. Він взагалі у дзеркало ніколи не дивився — сам себе боявся.

— Хапайте його, відбирайте — і одразу до мене, під землю... Закопаємо дзеркальце там, щоб ніхто-ніхто не зміг ним більше скористатися... Ну, а я провалююсь. Чекатиму вас там. Бо мені навіть дивитися в бік тієї Країни шкідливо для здоров'я. — І пан Морок провалився.

— "Давайте! Хапайте! Відбирайте!" — невдоволено пробубонів Бабай. — Л-легко с-сказати й п-провалитися. А м-ми — н-наражайся н-на н-небезпеку!

— Ну досить, досить, брате! Нікуди ж не дінешся! Начальство!.. Отже, план такий: коли Колько вийде, я обертаюся на звичайнісіньку бабусю, яка зламала ногу. Кричу: "Поможіть!" Не впізнавши мене, він, добрий і чуйний, підходить. Я — рраз! — відбираю дзеркальце. Тоді підбігаєш ти, я передаю тобі дзеркальце. Так безпечніше, ти у дзеркало ніколи не дивишся. І ми спокійно провалюємося.

— Х-хай б-буде т-так! — погодився Бабай.

І от нарешті з'явився Колько з дзеркальцем.

Баба Яга обернулася на звичайну бабусю, гепнулася на землю й зарепетувала:

— Ой, нога, нога! Ой! Рятуйте хто-небудь! Підвестися не можу! Поможі-іть!

Колько Колючка, не впізнавши Баби Яги, кинувся до неї:

— Що з вами, бабусю?

Мить — і дзеркальце вже в руках у Баби Яги.

— Ги-ги! — вищирилася радісно вона.

Колько одразу все зрозумів. І, недовго думаючи, вигукнув:

— Ой, бабусю! А що у вас на носі?!

Ну яка б жінка, тримаючи у руках дзеркальце, після таких слів не зазирнула б у нього?!

Баба Яга зиркнула тільки на мить. І враз перевтілилася: очі засяяли добротою, губи розпливлися у лагідній усмішці. І Баба заспівала:

Ой! Не Баба Яга я! Не Баба!

Я маленька жовтенька кульбаба!

Я легка і тендітна, мов квітка!

Ви не бійтесь мене, любі дітки!

Мов метелик, себе почуваю

І злітаю, злітаю, злітаю!..

Баба Яга почала підстрибувати, кумедно змахуючи руками.

— С-сестро! Що з т-тобою?! — кинувся до неї Бабай. — Віддай-но дзеркальце! Віддай!

— Стривай, мій братику! Стривай! І ти у нього зазирай! — і Баба Яга піднесла дзеркальце до очей Бабая. Той мимоволі глянув, теж разюче змінився і радісно заспівав:

Та я ж зненацька добрим став

І вмить боятись перестав!

У гріхах я каюсь, каюсь

І... уже не заїкаюсь!

— А тепер віддайте дзеркальце назад! — сказав Колько.

— Авжеж! Будь ласка! Ми ж тепер добрі! Ми ж тепер позитивні! — Баба віддала дзеркальце Колькові і заспівала:

Я не буду більше на мітлі літати!

В хаті буду нею тільки підмітати!

І, пританцьовуючи, Баба Яга разом з Бабаєм зникли.

А з-під землі залунав раптом відчайдушний голос пана Морока:

Що ж ти, Бабо, наробила?!

Відтепер же вража сила

Безтілесна і безсила!

Що ж ти, Бабо, наробила?!

І тут з'явився сонячний зайчик Терентій.

— Молодець, Колько! — вигукнув він. — Ну, а тепер треба примусити і Косю зазирнути у біле дзеркальце! Он вони вже наздоганяють мене.

З'явилися сонячний вовк Вовило і захеканий Кося.

— А ти чого ж не тікаєш?! — зупинився, здивовано схиливши голову набік, Вовило.

— А мені вже не страшно! Я вже до тебе звик! — усміхнувся Терентій.

— Ану, Косю, зупинися і на себе подивися! — вигукнув Колько і підставив до очей Косі чарівне дзеркальце. Глянув Кося і аж на землю сів:

— Ой! Ой!.. Що ж це зі мною було?! Як же я міг?! Сором який!.. Ой, пробач мені, Колько! Ой, пробач мені, Терентію!

— А тепер, — сказав Терентій, — чорне дзеркальце давайте. До нього біле притуляйте!

Кося з Колькою так і зробили. Спалахнуло сліпуче полум'я, і обидва дзеркальця зникли. Анігілювалися, як кажуть учені. І разом з чорним дзеркальцем зник, звичайно, й сонячний вовк.

— А як же пан Морок? — схаменувся раптом Кося. — Він же не зник.

— Він під землею! — кивнув Колько.

— Ні, пан Морок не зник! — сказав Терентій. — Бо темнота така ж незнищенна, як і світло. Але ви ж чули, що він верещав з-під землі: "Відтепер же вража сила безтілесна і безсила!" Отож боятися його не треба...

Терентій якусь мить помовчав, а тоді додав:

— Знаєте, я, мабуть, теж у лісову школу запишуся. Теж хочу вчитися, набиратися знань. Не знав же я, що можуть бути не лише сонячні зайчики, а й сонячні вовки... Як ви думаєте, приймуть мене?

— Авжеж, приймуть! — вигукнув Кося. — Ти ж зайчик! Як і я!

— І наш директор Бурмило Михайлович Ведмідь такий добрий! — підтвердив Колько.

Ну, тоді — мерщій до школи —

Знань розумних набиратись,

Щоб нікого і ніколи

Не боятись!..—

Дзвінко заспівав Терентій і разом із зайчиком Кося Вуханем та їжачком Кольком Колючкою пострибав на Велику Галявину Казкового Лісу, бо вже от-от мали розпочатися уроки у спеціалізованій лісовій школі з ведмежою мовою викладання.

Таємний агент Порча і козак Морозенко

Розділ 1

Терентій у лісовій школі

Страшна несподіванка

Весною у лісовій школі почалися заняття.

Зібралися у перший день учні на Великій Галявині біля школи. І раптом бачать — у них незвичайний новачок, сонячний зайчик Терентій. З сонячним ранцем за плечима, у картузику — все як слід.

— Ой! Який гарненький! — скрикнуло рисеня Раїска Мняу. І лісові дівчатка: білочка Вірочка Вивірчук, свинка Хрюша Кабанюк, козеня Зіна Бебешко, лосеня Соня Лось — одразу обступили Терентія і почали радісно ойкати та айкати... А от шкільні забіяки Вовчик Вовченко та Рудик Лисовенко радості не виявили.

— Мало нам зайчика Косі Вуханя було! Так ще сонячного Терентія підкинули! — пхикнув Вовчик.

— Точно! — підтакнув Рудик.

Як відомо, вовчо-лисячий рід заячого не любить. А тут ще Кося Вухань та Колько Колючка почали розказувати про свої пригоди із сонячним вовком Вовилом — як Начальник Канцелярії Нічних Кошмарів пан Морок, Баба Яга та її молодший брат Бабай дістали у Снігової Королеви чорне дзеркальце злого троля, що віддзеркалило сонячного вовка, який почав ганятися за сонячним зайчиком і не давав йому робити добрі справи. Навіть Кося Вухань, глянувши у чорне дзеркальце, став злим і агресивним. І тільки після того, як Колько Колючка дістав у Країні Сонячних Зайчиків чарівне біле дзеркальце, злі чари вдалося подолати, Косю знову зробити добрим, а сонячного вовка прогнати. Тоді-то й вирішив Терентій теж вступити до лісової школи, щоб набратися знову

знань і уникнути таких прикрих проколів, як із сонячним вовком, про існування якого він і гадки не мав. Це було восени. А взимку у Косі й Колька була ще одна пригода. Колько захотів зустріти Новий Рік, побачити живого Діда Мороза, живу Снігуроньку. Але у їжачків, як відомо, зимова сплячка; тож Колько попросив свого друга Косю, щоб той розбудив його перед Новим Роком. Кося збудив Колька, і в них почалися неймовірні пригоди, в яких брали участь загадковий Яшка — маленький барабашка, а також дружина Діда Мороза Баба Морозиха, їхні онуки Снігуронька і Дюдя

— Брехня! — сказав Вовчик Вовченко.

— Авжеж! — підхопив Рудик Лисовенко.

— Ніякої Баби Морозихи нема! — категорично заявив Вовчик. — Ніколи не чув про таку!

— І я не чув! — підтакнув Рудик. — Про Діда Мороза чув багато і про Снігуроньку чув. А про дружину Діда Мороза — ні.

— Нема, нема Баби Морозихи! Нема й не було! — відрізав Вовчик.

— А чого це ви так категорично? — вигукнула Раїса Мняу. — Якщо ви не знаєте, це ще не значить, що нема!

— Бе-бе-безперечно! — підхопила Зіна Бебешко. — Як це може бути онука Снігуронька, як нема бабусі. У нежонатих дідусів онуків не буває.

— А хіба бабусі народжують онуків? — пхикнув Вовчик Вовченко.

— Бабусі спершу дітей народжують, а вже діти — онуків.

— Правильно-правильно! — підхопив Рудик Лисовенко. — Якщо ви вже оженили Діда Мороза на Бабі Морозисі, то давайте і дітей їхніх, батьків Снігуроньки... Де вони — батьки? Як їх звуть?

Кося Вухань і Колько Колюча розгублено презирнулися.

— Ага! Не знаєте! Не знаєте! — радісно заверещали Вовчик і Рудик.
— Ото й не брешіть! Не брешіть!

Питання про батьків Снігуроньки, дітей Діда Мороза та Баби Морозихи, зависло у повітрі...

Та незабаром під час великої перерви сталася подія настільки несподівана і страшна, що про сімейні справи Діда Мороза і Снігуроньки довелося забути.

Розділ 2

Що ж сталося?

На великій перерві лісові школярки завжди снідали. Але сьогодні шкільний буфет був зачинений. За дверима чувся розпачливий голос буфетниці, страусихи Емми Еммануїлівни:

— О Господи! Лишенько! Що ж це таке?

— Стривайте! Стривайте! — бубонів директор Бурмило Михайлович.
— Я ж сам бачив зранку, що все було свіже, знімав пробу.

— Авжеж! Свіжісіньке! А тепер гляньте — все поцвіло, погнило, зіпсувалося! Що ж робити? Що робити? — бідкалася буфетниця-страусиха.

— Нічого-нічого! — заспокоював Емму Еммануїлівну директор. — Зараз я їм все поясню.

Двері буфету відчинилися, і вийшов Бурмило Михайлович, а за ним, похиливши голову, Емма Еммануїлівна.

— Дорогі дітки! — звернувся директор до лісових школярів. — На жаль, ми не зможемо вас сьогодні нагодувати. Вибачте, будь ласка! Всі продукти несподівано зіпсувалися. Доведеться вже вам поїсти дома.

Але й удома лісовим школярам поїсти не вдалося. Виявилося, що й там всі продукти несподівано зіпсувалися.

Причому одразу в усіх мешканців Казкового Лісу. Всім довелося лягти спати голодними.

— Ранок вечора мудріший! — заспокоював Бурмило Михайлович буфетницю-страусиху. — Рано-вранці під'їдемо на базар, купимо свіжих продуктів, і все буде гаразд.

Але й вранці гаразду не вийшло. Коли купляли, продукти були свіжісінькі. Привезли їх до школи, дивляться — а вони вже у дорозі поцвіли, погнили, зіпсувалися.

Емма Еммануїлівна розповідала, що коли везла харчі з базару, то чула чиєсь тихе хихотіння і щось блиснуло.

— О! Ясно! Це Терентій! — вигукнув Вовчик Вовченко.

— Точно! — підхопив Рудик Лисовенко.

— Як його не було, то нічого не гнило! — вів далі Вовчик. — А як він з'явився, бачите, що почалося.

— Точно! — підтакнув Рудик. — Що ж могло так блиснути? Тільки сонячний зайчик!

— Авжеж! Він же наших продуктів не їсть! — вигукнув Вовчик. — Він запахом квітів харчується, сам казав.

— Точно! — знову підхопив Рудик.

Усі вражено подивилися на Терентія. Невже?!..

— Та ви що?! — розгублено пробелькотів сонячний зайчик.

— Це не він! Це не він! — спробували заступитися за Терентія Кося Вухань і Колько Колючка. — Він такий добрий! Він же завжди тільки добро робить!

— Хай іде від нас! — вигукнув Рудик.

— Гарзд! Я піду! — сказав сонячний зайчик і зник.

Розділ 3

Що було потім

Отже, сонячний зайчик Терентій перестав учитися в лісовій школі. Але становище не змінилося. Їжа так само псувалася щодня.

Казковий Ліс охопила паніка. Казкові звірі голодували. А вчитель фізкультури Макак Макакович, який харчувався лише заморськими бананами, охляв так, що не міг підвестися з ліжка, не кажучи про те, щоб проводити уроки та ще й демонструвати спортивні вправи. Як відомо, банани псуються дуже швидко.

Вирішили звернутися до Бровка Барбосовича. Бровка Барбосович, який працював колись у міліції пошуковим собакою, після виходу на пенсію відкрив у Казковому Лісі приватне детективне бюро.

Бровка Барбосович влаштував засідку біля шкільного льоху, де буфетниця-страусиха зберігала харчі, провів у засідці одну ніч, другу, а на третю... Рівно опівночі біля погребні з'явилася постать у чорному плащі й капелюсі.

— Стій! Ні з місця! — грізно гавкнув Бровка Барбосович.

Та незнайомець і не збирався тікати. Він обернув до Бровка Барбосовича своє обличчя у чорній масці (тільки маску й було видно) і зареготав:

— Га-га-га! А що ти можеш мені зробити? Жалюгідний собако! Я ж таємний агент Начальника Канцелярії Нічних Кошмарів великого й непереможного пана Морока! Звуть мене Гнилай Псувайович Порча! Взагалі-то я невидимий, але ніч сьогодні холоднувата, тому я вдягнувся. І впіймати мене можна, тільки коли я вдягнений. Але ти мене не впіймаєш. Не встигнеш. От я роздягаюсь і — бувай здоровий!

Не встиг Бровка Барбосович і оком зморгнути, як плащ, маска й капелюх впали на землю.

— Ха-ха-ха! — зареготав невидимий Порча.

— А нащо ти псуєш продукти? — вигукнув Бровка Барбосович.

У відповідь невидимий таємний агент Порча глузливо заспівав:

А тому роблю я так,

Що такий у мене смак —

Ненавиджу їжу свіжу,

А люблю несвіжу їжу!

Отакий у мене смак!

І тому роблю я так!

Бровко Барбосович навіть не намагався затримати Порчу, бо, як відомо, невидимих злочинців міліція не затримує. Так Бровко Барбосович і доповів.

Казковий Ліс був у відчаї. Як же боротися з таємним агентом пана Морока? Що робити?!

— Криміналістика тут безсила! — розвів лапами Бровко Барбосович.
— Тут треба задіювати сили містичні, фантастичні.

— Містичні... Фантастичні... — почухав потилицю Бурмило Михайлович.

— А може, звернутися до ворожки? — нерішуче мовила Пантера Ягуарівна, вчителька математики і класна керівницка.

Бурмило Михайлович був матеріалістом і боровся із забобонами.

Але виходу не було. І директор махнув лапою:

— А! Звертайтеся!.. Тільки я вам нічого не казав.

І Пантера Ягуарівна побігла до ворожки-кукурожки пані Зозулі, що, як відомо, кує, кому скільки років жити лишилося. Пані Зозуля сиділа на хвості біля пенька і своїми гачкуватими пальцями тасувала колоду засмальцьованих ворожих карт.

— Пані Зозуле! — благально звернулася до неї Пантера Ягуарівна. — А киньте-но карти, — може, покажуть, хто порятує нас від таємного агента Порчі, до кого звертатися.

— Та зранку вже кидала, бо сніданку-ку ж не було, — зітхнула ворожка. — Випало, що ку-король бубновий начебто знає. А що за ку-король — не можу ску-казати. Давайте ще на кавовій гущі поворожу.

Зварила пані Зозуля каву.

— Виливаємо у чашку, дивимося, рідину зливаємо, гущу залишаємо. О! Так це ж Дід Мороз! Бачите!.. От у кого питати треба — у Діда Мороза!

Подякувала Пантера Ягуарівна пані Зозулі, побігла розповідати всім про наслідки ворожби.

— Та-так! — задумливо мовив Бурмило Михайлович. — А де ж його шукати, того Діда Мороза? Весна кінчається, літо починається. Де він тепер, хто його зна...

— На Півночі він! — раптом вигукнув Кося Вухань.

— Точно! — підхопив Колько Колючка.

— Нам Снігуронька казала, що, коли починається весна, вони з Дідом Морозом і Бабою Морозихою перебираються у холодні краї, на Північ! — пригадав Кося Вухань.

— Пташки прилітають, а вони, навпаки, відлітають! — докинув Колько Колючка.

— То що ж робити? До зими, як вони повернуться, ми всі й повмираємо з голоду! — вигукнула Пантера Ягуарівна. — Треба вирушати на Північ! Не можна чекати!

— Але де його там шукати, того Діда Мороза?! Північ велика, — зітхнув Бурмило Михайлович. — Поки туди дістанешся, поки розшукаєш, уже й вертатися пізно...

І раптом почувся тоненький голосок:

— А давайте я пошукаю Діда Мороза!

Всі обернулися на голосок і побачили сонячного зайчика Терентія, що несподівано з'явився на шкільному ґанку.

— Ми, сонячні зайчики, дуже швидко бігаємо по сонячних промінцях і не втомлюємося ніколи. І холоду не боїмося геть, — вів далі Терентій.

— Блискуча ідея! — радісно вигукнув директор.

І Терентій одразу ж зник.

Розділ 4

Умка

Сонячний зайчик Терентій біг по безмежному сніговому полю.

Щойно закінчилася полярна ніч і почався полярний день. Як ви, мабуть, знаєте, на Півночі, в Арктиці, півроку триває ніч, а півроку день.

Тому Терентій не боявся, що сонце раптом зайде і йому доведеться припинити пошуки. Але куди ж бігти? Де шукати того Діда Мороза? Кругом ні душі. Німотна біла тиша.

І раптом Терентій побачив сніговий барліг, біля якого маленький білий ведмедик ліпив зі снігу пиріжки, як наша дітлашня ліпить з піску.

Терентій підбіг до нього:

— Здрастуй!

— О! Здрастуй! Ти хто? — здивовано звів на Терентія очі ведмедик.

— Сонячний зайчик Терентій!

— А я білий ведмедик Умка. Тато і мама пішли на полювання, а я, бачиш, пиріжки зі снігу ліплю.

— Слухай, Умко, а ти не знаєш, де тут у вас можна знайти Діда Мороза?

— Діда Мороза? — схилив голову набік Умка. — Взагалі— то я ще не дуже багато знаю...

— Ти що — тільки прокинувся після зимової сплячки?

— Ні! У нас, у білих ведмедів, зимової сплячки не буває. Просто я ще маленький. У березні тільки народився... Але стривай! Дід Мороз... Дід Мороз... Мама мені розповідала про Палац Дружби Морозів. Може, він там?

— Авжеж! Авжеж! — зрадів Терентій. — А де, де той Палац?

— Здається, отам! — показав лапкою білий ведмедик.

— Дякую тобі, Умко! Ну, бувай здоровий! — і Терентій пострибав у той бік, куди показав Умка.

Довго біг Терентій. Аж от побачив величезний крижаний будинок, що виблискував на сонці.

"О! Це, мабуть, і є Палац Дружби Морозів!" — вирішив Терентій і не вагаючись проскочив крізь крижану шибку до Палацу. Адже сонячні зайчики легко проникають крізь усе прозоре.

Розкішна кришталева зала була порожня. Та раптом крижані двері розчинилися і до зали увійшла висока струнка жінка у білосніжних шатах, з крижаною короною на голові. В руках вона тримала чорне дзеркальце.

— Хто посмів порушити мій крижаний спокій? — холодним голосом спитала вона.

"Ой! Та це ж Снігова Королева! — майнуло в голові у Терентія, — Малий недоумкуватий Умка переплутав і спрямував мене не в той бік!"

Терентій хотів щось сказати, але не встиг. З чорного дзеркальця Снігової Королеви раптом зіскочив сонячний вовк і пострибав до Терентія. Терентій кинувся навтіки.

Розділ 5

Юль Томтен

Терентій щодуху біг по снігових кучугурах. А за ним, завиваючи і зловтішно регочучи, гнався сонячний вовк Вовило. Звичайно, з'їсти

сонячного зайчика сонячний вовк не може. Обидва вони незнищенні, бо зроблені із сонячних промінців. Але скільки ж можна тікати? Час іде, у Казковому Лісі звірі голодують, а Терентій, замість того щоб шукати Діда Мороза, гасає по снігових полях. І ні втекти, ні сховатися — навкруги тільки сніг і крига. Терентій був просто у відчаї.

І раптом він побачив красеня оленя, запряженого у барвисті санки. У санках сидів маленький кумедний гном. Терентій не роздумуючи стрибнув у санки. І сонячний вовк одразу зник, — видно, зустрічатися з гномом йому не хотілося.

— О! — здивовано глянув на Терентія гном. — Ти звідки узявся?

— Я — сонячний зайчик Терентій! З Країни Сонячних Зайчиків. Шукаю нашого Діда Мороза. Кажуть, він може бути у Палаці Дружби Морозів.

— Ти диви! А я саме туди їду! — усміхнувся гном.

— А ви хто такий, вибачте? — поцікавився Терентій.

— Я — Юль Томтен, скандинавський різдвяний гном. Теж живу у Палаці Дружби Морозів. Раніше наш Санта Клаус розносив подарунки дітям на Різдво і Новий Рік, а тепер здебільшого я, бо він старенький, йому важко.

— А чого Палац так називається — Дружби Морозів?

— Бо туди, коли настає літо, збираються Діди Морози, Санта Клауси, Святі Миколаї, різдвяні гноми з усього світу. Бо ж усі ми робимо одну добру справу — вітаємо дітей з Різдвом, з Новим Роком, даруємо їм подарунки...

За розмовою незчулися, як уже й під'їхали до чудового снігового палацу.

Розділ 6

У Палаці Дружби Морозів

Сніговий Палац Дружби Морозів геть відрізнявся від крижаного палацу Снігової Королеви. У крижаному палаці було порожньо й безлюдно, а в сніговому гамірно й весело. По залах розгулювали Діди Морози, Санта Клауси, Святі Миколаї, різдвяні гноми в національних костюмах, весело перемовлялися, жартували і сміялися... Виявляється, крім своєї національної мови, кожен володів ще й спільною міжнародною мовою — добросердною.

У кутку Терентій побачив якихось кумедних дітлахів.

— А це хто такі? — здивовано спитав він.

— Троленята, — сказав Юль Томтен.

— Діти тролів? — спантеличився сонячний зайчик. — Але ж тролі злі! Як вони можуть бути у Палаці Дружби?

— Є тролі злі, а є добрі. Злі тролі дітей не мають, а добрі тролі та їхні дружини гульди мають дітей-троленят і живуть дружними роинами. Ну, ходімо шукати твого Діда Мороза!

Дідів Морозів було багато — і російський Дед Мороз, і білоруський Дзед Мароз, і Санта Клауси — американський та європейський, і німецький Вайнахтсманн, і англійський Фазер Фрост, і французький Пер Ноель, й італійський Бабо Натале, і багато інших. Та от нарешті Терентій побачив рідного Діда Мороза з Казкового Лісу, а поряд з ним Бабу Морозиху з відром на голові і мітлою у руках, і Снігуроньку, і ще кількох Терентію незнайомих жінок і чоловіків у білих шатах.

— О! Здоров, Терентію! — здивовано вигукнув Дід Мороз. — Ти як тут опинився?.. Знайомтесь — оце сонячний зайчик Терентій із казкової Країни Сонячних Зайчиків. А це Терентію, мої родичі: дружина Баба Морозиха, онуки Снігуронька і Дюдя, їхня мама, невістка моя панна Сніжана, володарка першого снігу, а це її батьки, свати мої, пан Бурулька та пані Відлига. А синок мій козак Морозенко, татусь Дюді й Снігуроньки, на роботі зараз, виконує важливе завдання...

Терентій не наважувався перебивати Діда Мороза, бо ж не можна перебивати старших. І тільки як Дід Мороз закінчив, швиденько розказав, що його привело на Північ, у Палац Дружби Морозів.

— О Боже! — сплеснув руками Дід Мороз — Це ж мій синок козак Морозенко не догледів. То ж якраз його завдання — зберігати, заморожувати продукти у літню пору, аби підлий Порча їх не псував!.. Не інакше як щось сталося. І ніхто ж із нас не може зараз туди дістатися, щоб перевірити. Ми ж одразу розтанемо!

— А як же козак Морозенко у нас там не тоне? — спитав Терентій.

— Край Казкового Лісу височить двовершинна гора Сніговерла. На одній з її захмарних снігових вершин навіть у найспекотнішу погоду лежить сніг. І козак Морозенко вдень ховається у сніговій колибі. А вночі на своєму крилатому білому коні Лебеді спускається з вершини і крижаною шаблею відганяє від продуктів таємного агента Порчу.

— Ну що ж! Тоді я не баритимусь. Мерщій подамся назад до Казкового Лісу. Спасибі вам. Прощайте! — і Терентій щодуху помчав назад, у Казковий Ліс.

Розділ 7

На Сніговерлі

На одній із засніжених вершин Сніговерли біля снігової колиби сидів на крижаному ослоні козак Морозенко — у білій смушевій шапці, у білих шароварах і в білому вишиваному кошушку наопашки. Він гірко плавав. З його небесно-блакитних очей лилися сльози, на льоту замерзали і голубими дзвінками крижінками падали на землю.

— Що сталося, козаче Морозенку? — спитав Терентій.

— О! Це ти? — звів на нього очі Морозенко, нітрохи не здивувавшись його появі. — Біда в мене велика!.. Кілька днів тому хтось приспав мене надвечір, коли я вже мав вирушати на роботу. І поки я спав, десь подівся мій вірний кінь Лебідь. А він же в мене зачарований. З снігової вершини його силоміць забрати не можна. Як хтось намагатиметься це зробити, то й сам загине, і коня загубить. Невже пропав мій кінь навіки?! А як я спав, такі жахи снилися... І я ж без коня з снігової вершини зійти не можу — розтану відразу.

— Жахи, кажете, снилися? Так то ж, мабуть, вас пан Морок приспав, Начальник Канцелярії Нічних Кошмарів! — вигукнув Терентій. — То, певно, його робота і його команди — Баби Яги та її брата молодшого Бабая.

— Що ж робити?

— Спробую вам допомогти, — сказав Терентій. — Спершу розвідаю, що і як, а там побачимо. Сподівайтесь, чекайте і у тугу не впадайте!

І зайчик зник.

Розділ 8

Підслухана розмова

Біля резиденції Баби Яги — хатинки на курячих ніжках — сиділи пан Морок у чорному плащі з каптуром, Баба Яга у чорній сукні і крислатому дамському капелюшку з вуаллю та молодший її брат Бабай у чорних джинсах і чорній майці з черепом і кістками.

— Хе-хе-хе! — задоволено потирав руки пан Морок. — Закрили ми таки ненависну нам лісову школу! Голодні школярі по домівках сидять, директор Бурмило лапу смокче, вчителі ледве дишуть. Занепав Казковий Ліс... Скоро всі й дуба віжуть. Хе-хе-хе!

— Це ж я придумала коня Лебедя на другу вершину перетягти і у снігову стайню замурувати, щоб козак Морозенко не міг ним скористатися, — поспішливо вигукнула Баба Яга.

— А хто перетягав? Хто стайню снігову будував? — закричав Бабай.

— Еге! Перетягав! Тільки й того, що з колиби сонного витяг і до своєї мітли прив'язав. А я вже на другу вершину перенесла.

— Не сваріться! Не сваріться! — примирливо мовив пан Морок. — Якби я козака й коня не приспав, нічого б ви не зробили. Але головний герой у нас зараз Гнилай Псувайович. Гей, Порчо, де ти там?

— Я тут, Ваша Темність! — почулося біля хатки.

— Та ну тебе з твоєю невидимістю! — скривився пан Морок. — От не люблю говорити з кадрами, яких не бачу. Ану вдягни що-небудь, щоб я тебе бачив. Дай йому, Бабо, якусь одежину!

— Хай візьме халат мій рябенький, хустину й чоботи! — буркотнула Баба Яга.

Терентій, що причаївся за димарем хатки, вирішив далі їхньої розмови не слухати.

Треба було поспішати, бо сонце вже стояло на вечірньому пружі.

Розділ 9

Терентій знаходить вихід

Козак Морозенко з нетерпінням чекав Терентія.

— Ну що? Що? — вигукнув він, побачивши нарешті сонячного зайчика.

Терентій переказав козакові підслухану розмову.

— Отже, кінь живий! Це головне! — радісно вигукнув Морозенко. — Але як же його звільнити?.. Через прірву я не перескочу. І спускатися з цієї вершини, щоб піднятися на ту, я не можу. Як спущусь, одразу розтану. Тільки на крилатому коні Лебеді по землі літати можу.

— Стривайте! — сказав Терентій. — Я зараз збігаю подивлюсь, де та снігова стайня, як там кінь Лебідь, а тоді прибіжу — щось придумаємо.

І сонячний зайчик перелетів на другу снігову вершину.

Дивиться — справді стоїть на вершині снігова стайня, з усіх боків снігом замурована, лише зверху дірка, з якої пара клубочеться. Дихає крилатий кінь. Зазирнув Терентій крізь ту дірку всередину стайні. Бачить — стоїть похнюплений крилатий білосніжний кінь, налигачем до крижаного стовпа прив'язаний.

І тут майнула у голові Терентія думка. Прискочив він до козака Морозенка і каже:

— А ви можете зробити з криги велику збільшувальну лінзу?

— Нема питань! Я ж Морозенко! З чого-чого, а з криги будь-що зробити можу!

— То робіть швидше, поки сонце не зайшло!

Зробив козак Морозенко з криги здоровенницьке збільшувальне скло.

— А тепер спрямовуйте сонячний промінь крізь нього на снігову стайню. Я по тому променю побіжу і сонячним факелом пропалю двері в стайні, розтоплю крижаний стовп і звільню коня Лебеда.

— Ну, ти ж і розумняга! — захоплено вигукнув козак Морозенко.

Так і зробили. Пропалив Терентій сонячним факелом двері у стайні, розтопивши сніг, перерізав крижаний стовп, звільнив Лебеда. І кінь миттю перелетів до свого господаря.

— От якби знаття, де зараз той таємний агент Порча! — вигукнув козак Морозенко. — Та ще якби був він у щось вбраний, щоб я міг його полонити і у снігову стайню замурувати.

— Я знаю, де Порча! — сказав Терентій. — І він якраз одягнений у халат баб'ягинський, у хустку і чоботи. Мерщій до хатки на курячих ніжках!

Розділ 10

Перемога

— Ну добре, — сказав агент Порча, — Скоро всі мешканці Казкового Лісу перемруть від голоду, а що я далі робитиму?

— Ну, такий спеціаліст у мене без діла не сидітиме! — заспокоїв його пан Морок. — Щось придумаємо. У нашому ділі безробіття не буває!

— Це точно! Хе-хе-хе! — хихикнула Баба Яга.

— О-однозначно! — заїкнувся Бабай.

— Будемо розширювати лихі справи за межі Казкового Лісу. Хіба мало різних казко...

Пан Морок не доказав, бо у цю мить з'явився сонячний зайчик Терентій із сліпучим списом-променем і блискавично кинувся до пана Морока, тоді до Баби Яги й до Бабая. Засліплені, вони попадали на землю. І не вгледіли, як слідом за Терентієм на крилатому коні Лебеді з'явився козак Морозенко, миттю схопив агента Порчу, вкинув у крижаний мішок і так само швидко зник. І Терентій зник так само.

— Ой! Ай! Ой! — скрикнули пан Морок, Баба Яга і Бабай, нарешті отямившись.

— О! А де ж мій агент Порча?! — вражено вигукнув пан Морок.

Але було вже пізно.

Козак Морозенко вже був на Сніговерлі й замурував агента Порчу у сніговій стайні. Відтепер жодні злі сили не могли розморозити Гнилая Псувайовича.

А козак Морозенко дав собі слово пильнувати, щоб пан Морок знову не приспав його.

Розділ 11

Відродження лісової школи

Наступного ранку всі мешканці Казкового Лісу виявили у своїх домівках новісінькі холодильники "Морозенко-Супер", які несподівано з'явилися вночі у кожного. В холодильниках було повно-повнісінько свіжих наїдків на всі смаки.

А шкільна буфетниця страусиха Емма Еммануїлівна, крім продуктів, виявила у морозильнику шкільного холодильника морозиво "Пломбір Казковий Лісовий" — по три порції для кожного учня і по дві порції для вчителів і директора.

У лісовій школі відновилися заняття.

Але перед початком уроків Бурмило Михайлович зібрав увесь учнівський та вчительський колектив і розповів про пригоди їхнього новачка сонячного зайчика Терентія.

Розгублений Терентій сидів, опустивши одне вухо вниз. Він не звик бути в центрі уваги. Сьогодні вранці, ще до початку уроків, директор викликав сонячного зайчика до себе в кабінет, і Терентій щиро йому все розповів. Ви ж розумієте, не міг він не розказати — який би це учень щось приховав від директора школи.

— Бачите, який у нас новачок славний! — з гордістю сказав Бурмило Михайлович. — І скромний. Сам би він ніколи вам про свої подвиги не розповів — бачите, як червоніє!

Раїска Мняу метнула нищівний погляд на Вовчика Вовченка і Рудика Лисовенка й прошипіла:

— А ви що про нього казали?!

— Бе-бе-безсовісні! — підхопила Зіна Бебешко.

— Ми ж не зна-али-и! — промнякав Вовчик Вовченко.

А Рудик Лисовенко похилив голову і мовчки зітхнув, — справді, що скажеш?

— І діти у Діда Мороза, виявляється, є — сказала Хрюша Кабанюк. — Батьки Снігуроччині.

— Та ще й які батьки! — вигукнув Колько Колючка. — Козак Морозенко, володар холодильників, творець морозива смачнючого!

— І панна Сніжана! — додав Кося Вухань. — Я певен, ми ще про неї почуємо.

— Вона — володарка першого й останнього снігу, — сказав Терентій. — Перші весняні квіти проліски під снігом вирощує, землю снігом на весну напуває перед тим, як на Північ податися.

Продзвенів дзвоник. Почалися уроки.

— Терентій Зайчик! — сказала класна керівничка Пантера Ягуарівна. — Я записую тебе у журнал на додаткові заняття. Ти багато пропустив — мусиш доганяти. Прикріплюю до тебе Кося Вуханя і Колька Колючку. Вони тобі допомагатимуть. Герой не герой, а вчитися треба!

— Він дожене, дожене! — вигукнув Кося Вухань.

— Він здібний! — вигукнув Колько Колючка.

— Якщо не буде сумлінно працювати, ніякі здібності не допоможуть — суворо сказала Пантера Ягуарівна. — А тепер поклали лапки на парти, слухаємо уважно! Поясню новий матеріал!

Починалися шкільні будні...

Таємниці лісею "Кондор"

Як народився лісей

Серед Казкового Лісу здіймалася висока Склеяста Гора, і на захмарній вершині тієї Гори у розкішному Мармуровому Палаці жила родина гологолових і голошиїх грифів-кондорів, найбільших і найсильніших птахів світу. Родина невелика, всього троє: Грифон Грифонович Кондор, його дружина Грифонія Грифонівна та синок Грифа.

Грифон Грифонович був Президентом Пташиної Республіки. Хоча ніхто його, чесно кажучи, на цю посаду не обирав. Та коли проголосили Республіку, не було аніякісінького сумніву, хто буде Президентом. Адже всім відомо, що Президентом завжди обирають найрозумнішого і найдостойнішого. А такими, як правило, вважають себе найсильніші. І сорока Скрекекулія без усяких виборів облетіла всю Пташину Республіку і всім сповістила, хто віднині Президент. До речі, Грифон Грифонович і справді був добрячий, нікому зла не чинив. Отож родина Кондорів жила у любові й пошані. Хоча ці любов і пошана були, так би мовити, на відстані. У Мармуровий Палац ніхто ніколи не залітав, — мовляв, занадто високо. Крім сороки Скрекекулії, яка по суботах приносила на хвості новини.

Грифона Грифоновича та Грифонію Грифонівну таке життя цілковито влаштовувало. Все одно вони майже весь час проводили в небі, ширяючи у високості. А от Грифу це не влаштовувало аж ніяк. Грифа без товариства нудився страшенно.

І от одного разу сорока Скрекекулія принесла на хвості приголомшливу новину — у Казковому Лісі на Великій Галявині відкрилася спеціалізована лісова школа з ведмежої мовою викладання. Там вчилася лісова дітлашня — зайчик Кося Вухань, їжачок Колька Колючка, вовчєня Вовчик Вовченко, лисєня Рудик Лісовєнко, рисєня

Раїска Мняу, козеня Зіна Бебешко та інші симпатичні звірятка. І викладачі були прекрасні — Пантера Ягуарівна, Бегемот Гіпопотамович, Мамонт Африканович, Макак Макакович та інші кваліфіковані педагоги.

Почувши про це, Грифа витріщився на тата й маму і рішуче сказав: "Хочу до фколи!" (Грифа шепелявив, але далі, щоб вам легше було читати, ми цю його особливість підкреслювати не будемо).

— Тю! — скривив дзьоба Грифон Грифонович. — Нащо тобі та школа? Та ще й з ведмежою мовою викладання! Де ти балакатимеш тією мовою?.. Щось я не бачив летючих ведмедів!

— Хочу до школи! — вперто повторив Грифа.

— Не вигадуй, синку! Не вигадуй! — лагідно сказала мама.

— Хочу до школи! — втретє повторив Грифа. І, беркицьнувшись на підлогу, задриґав ногами й заверещав так, як уміють верещати лише пещені діти відповідальних батьків.

Грифон Грифонович і Грифонія Грифонівна розгублено презирнулися. Вони завжди губилися, коли їхній єдиний коханий синочок влаштовував істерику.

— Лети вже, Грифоніє, до тієї школи, хай вона скажиться! — махнув крилом Президент. — Записуй!

І Грифонія Грифонівна полетіла.

Директор лісової школи Бурмило Михайлович Ведмідь зустрів її дуже привітно, навіть поцілував лапу (все-таки дружина пташиного Президента), пригостив кавою з медовими тістечками, але прийняти Грифу до школи категорично відмовився:

— Пробачте, будь ласка, але ми птахів не приймаємо. У нас школа винятково звіряча. Пташиних предметів ми зовсім не викладаємо. У нас і вчителів таких нема. Даруйте великодушно, але — не можу! — розводив лапами Бурмило Михайлович.

"Тьху на вас і на вашу школу!" — думала Грифонія Грифонівна, летячи додому. Хоча цілування лапи їй сподобалося. Грифон їй лапу ніколи не цілував (та й хіба тим дзьобом поцілуєш!).

Почувши про відмову, Грифа знову беркицьнувся на підлогу догори дриґом і заверещав так, що батькам аж вуха позакладало.

Грифон Грифонович спробував заспокоїти сина:

— Та начхай ти на ту школу! Я ніколи в школі не вчився, а бачиш, Президент! Ну що вони, ті звірі, у нашому пташиному житті розуміють? Вони ж пігмеї, плазуни! У них же нема польоту! Вони тільки падати вміють. Ляп! — на землю і — гаплик! А ми — крилаті! Ми літаємо. І ти ж гриф! Наш рід найдавніший, найславетніший з усіх пташиних родів! Ми походимо від міфічний грифонів — таємничих крилатих істот з головою орла і тулубом лева. Ми ширяємо в небі вище від усіх птахів!

— Нащо мені те ширяння! — заверещав Грифа. — Я хочу до школи!

— Ну що робити? — безпорадно подивися Президент на дружину.

— Доведеться, мабуть, організовувати для нього нашу пташину школу. Спеціалізовану! — зітхнула вона.

— Якщо вже організовувати, то не школу, а ліцей! Щоб втерти носа тим плазунам! — сказав Грифон Грифонович.

— О! Правильно! — підхопила Грифонія Грифонівна. — А оскільки це у Казковому Лісі, то хай називається не "ліцей", а "лісей". Такого

навчального закладу ще не було ніде! Лісей "Кондор". З орлиною мовою викладання!

— Звучить! — погодився Грифон Грифонович.

Перш за все почали шукати директора. Не самому ж Президентові займатися організаційними справами. Йому ніколи. У нього високі справи. Йому треба ширяти у небі.

Спершу думали, що директором буде хтось із орлів. Орлина ж мова викладання. Але всі орли повідмовлялися. Під різними приводами. А один чесно зізнався:

— Не орлина це справа — панькатися зі шмаркатими пташенятами. Ще якусь годинку викладати мову — півбіди, а відповідати за весь педагогічний процес — вибачай, Президенте!

Форма правління у них була демократична, примушувати орлів Грифон не міг. Довго перебирали вони з дружиною пташині кадри і нарешті зупинилися на кандидатурі старого сивого ворона. Кар Карлович Воронюк усіх запевняв, що йому понад двісті років і що він був особисто знайомий із багатьма історичними особами і нібито навіть сідав на капелюха самому Наполеону Бонапарту. Правда, не всі у це вірили (ворони стільки не живуть), проте перевірити було неможливо, бо свідоцтв про народження птахам не видають. До речі, Кар Карлович так гарно розповідав про свої історичні зустрічі, що слухати його було дуже цікаво.

Кар Карлович для годиться спершу відкаркувався, а тоді погодився. Кому ж, як не йому, викладати історію — один з найважливіших предметів лісової програми, який, як правило, викладають саме директори.

Орлину мову погодилася викладати Шуліка Сапсанівна, іноземні мови — справжні іноземці мадам Какаду, сеньйор Фламінго та гер Вальдшнеп. Математику — Тук Тукович Дятел. Географію викладали двоє: Лелек Лелекович (південні пташині перельоти) і Гагара Альбатросівна (північні пташині перельоти). Нічне бачення викладав Пилип Пилипович Пугач, пташину пильність Сойка Сойківна Сойка, музику і співи Тьох Тьохкович Соловейко. А фізкультуру — Коршак Соколович.

Після того як штат учителів було укомплектовано, почали набирати учнів. Крім Грифи, до першого класу були зараховані: каченя Крякс, гусеня Гелгуш, індиченя Пиндик, зозуленя Кука, шуліченя Шуля, шпаченя Пак, лелеченя Льолик, вороненя Карпуша, чижик Пижик, двоє хлопчиків-горобчиків Чик і Чирик та дві синички-сестрички Цінь і Цвірінь. На цьому прийом було припинено.

— Бо то вже буде не лісей, а пташиний базар! — сказав Кар Карлович.

Знайомство

Батьки принесли на крилах пташенят і розлетілися по своїх пташиних справах.

Пташенята юрмилися перед дверима класу, чекаючи дзвоника.

Першого дня у школі учні, як правило, поводяться по-різному. Хто стоїть тихесенько попід стіночкою, тремтить дрібненько, придивляється, прислухається, мовчить. А хто, навпаки, хвилювання своє приховує, прикриває балаканиною. Це здебільшого ті, хто намагається одразу пробитися у лідери.

— Мультики про качині історії, звичайно, всі бачили? — спитав Крякс.
— Класні мультики, правда?

Всі погодилися. Мультики справді були "класні". І Крякс — наче зійшов з екрана — такий був схожий на героя мультсеріалу. Шанси на лідерство він мав незаперечні.

— А ми, гуси, найбільший мороз, найбільший холод витримуємо, — сказав Гелгуш. — Аж мінус сто десять градусів!

— Чого це тільки ви?! І ми теж! — вигукнув Крякс.

— Ага! Тільки гуси і качки! Більше ніхто. Навіть білий ведмідь витримує тільки вісімдесят. А тоді замерзає. А ми ні! — Гелгуш уже й погоджувався ділити лідерство з Кряксом, та все-таки зробив останню спробу взяти гору:

— А взагалі ми, гуси, Рим врятували. Кар Карлович вам на уроці історії про це обов'язково розкаже.

Та Пиндик не захотів чекати майбутньої розповіді Кара Карловича і сказав:

— А ми, індики, найближчі родичі динозаврів, які жили шістдесят п'ять мільйонів років тому. О!

Хоч пташенята ще арифметики не вчили і скільки то — шістдесят п'ять мільйонів — не зовсім чітко собі уявляли, але про динозаврів чули і тому на Пиндика подивилися з цікавістю. Шанси на лідерство з'явилися і в нього.

— А ми, шпаки, дуже здібні до мов! — заявив Пак. — Я, наприклад, знаю мову земноводних і плазунів.

Усі й на Пака подивилися з повагою.

— Але ніхто з вас майбутнє вгадати не може. А ми, зозулі, запросто!
— сказала Кука. — Скільки накуємо, стільки й проживеш!

Слухаючи усе те, Грифа тільки посміхався. Вони ще не знали, хто ВІН такий!

— Кажеш, майбутнє вгадуєте? А от вгадай, що зараз буде? — єхидно спитав Грифа.

Кука розгубилася:

— А що: перший урок буде.

— Ні! Ще до першого уроку?

— Н-не знаю! Я... я ще маленька...

— А я знаю! — зневажливо пхикнув Грифа. — Зараз ви всі позамовкаєте, коли дізнаєтесь, хто я такий.

— А хто ти такий? — спитала Кука.

— Я — Грифа! — гордо випнув він груди. — Кондор!

— Твій тато... — Кука запнулася.

— Президент! — сказав Грифа. — Це він для мене лісей влаштував. Щоб мені не було нудно.

Пташенята похнюпилися, опустили голови.

— Чого це ви скисли?! — вигукнув Грифа. — Ану ж бадьоріше! І не мовчіть. Бо це нецікаво! Я так не хочу!

Пташенята ще нижче опустили голови, і кожен подумав одне й те саме: "Ні! Я в цьому лісеї вчитися не хочу! Дзуськи! Хай тільки заберуть мене сьогодні після уроків. Лапи моєї тут більше не буде!"

Аж тут продзвенів дзвінок.

Перший урок був урочисто-ознайомлювальний. На ньому директор лісею Кар Карлович знайомив учнів з учителями, говорив про навчальну програму, про завдання, які стоять перед школярами, про високі показники у навчанні та поведінці й таке інше.

А насамкінець додав:

— Щойно наш пташиний парламент за поданням Президента прийняв закон про обов'язкову початкову освіту для всіх пташенят. Вам пощастило бути першими. До лісею прийняли кра-кращих з кра-кращих. Ви мусите довести це своїми успіхами і своєю поведінкою.

Пташенята презирнулися сумно і безнадійно. Виходу не було. Батьки не посміють порушити закон. Доведеться-таки вчитися.

Грифа переможно усміхався.

Терорист Грифа

Взагалі-то вчитися у лісеї було цікаво. Тук Тукович придумував такі метиковані задачки, що пташенята дуже швидко навчилися рахувати — складати і віднімати, множити і ділити. І орлиної мови Шуліка Сапсанівна навчала не просто, а з вигадкою, з фантазією: на кожне слово розповідала якусь пригоду, і те слово вкарбовувалось у пам'ять одразу і назавжди. Так само і викладачі іноземних мов мадам Какаду, сеньйор Фламінго та гер Вальдшнеп весь час розповідали на уроках різні цікавинки з життя країн, мови яких викладали. На уроках географії Лелек Лелекович та Гагара Альбатросівна не лише розказували, а й

показували відеофільми, зняті під час пташиних перельотів. На заняттях Кара Карловича пташенята аж дзьоба роззявляла від захвату. Історія взагалі цікавий предмет, а коли її викладає сам учасник історичних подій, то й поготів. Хіба можна лишитися байдужим, слухаючи, як відважний Кар Карлович дзьобнув саму імператрицю Катерину Другу, коли вона у 1775 році ліквідувала Запорізьку Січ, або коли він накаркав поразку Наполеонові у 1812 році?..

А уроки Тьох Тьохковича Соловейка були суцільним концертом...

І все було б добре, якби не Грифа.

Грифа пташенят просто тероризував. З одних він сміявся і кепкував, тих дражнив, від тих чогось вимагав — то принеси йому закордонної жувачки (хоч у самого її повно), то віддай йому свій ніжик, ручечку, олівець абощо. А найстрашніше було те, що Грифа весь час вимагав, щоб його розважали. І найулюбленішою розвагою була "ворона". Гра дуже примітивна — треба було скакати на одній нозі, підібгавши другу, і намагатися плечем збити супротивника, який теж скакав на одній нозі. Хто не витримував, ставав на дві ноги або падав — той програвав. Оскільки Грифа був найбільший у класі, то вигравав завжди, звичайно, він.

Перерви стали для пташенят суцільною мукою. Тільки-но деренчав дзвінок на перерву, Грифа вискакував у коридор і кричав:

— У "ворону"! Граємо у "ворону"! Па-па-па-па!

І всі мусили одразу скакати на одній нозі. Грифа по черзі збивав кожного, радісно галасуючи:

— Ех ви, слабаки! Ха-ха-ха! Лети на землю! А тепер ти!.. Урра!.. Я переміг!

І не було від того Грифи ніякого спасу.

Та от одного разу...

Таємниця перша

Був урок історії.

Грифа сидів біля вікна, задерши дзьоба, і презирливо позирав на однокласників. Він любив уроки історії, розповіді про війни, про перемоги. Щойно він на перерві, граючи у "ворону", позбивав усіх на підлогу і тепер почувався мало не Олександром Македонським.

Кар Карлович саме розповідав про машину катапульту, якою користувалися під час воєн давні греки та римляни:

— Катапульти кидали на відстань у сотні метрів кам'яні ядра, колоди, бочки з гарячою смолою і... — Кар Карлович не доказав, бо в цю мить через відчинене вікно влетіло тухле яйце і вцілило у самісінький задертий Грифин дзьоб. А знадвору почувся веселий сміх.

— О! Катапульт! — прохопився Крякс.

Клас аж вибухнув реготом.

Але мудрий Кар Карлович одразу відчув небезпеку (постраждав же синок Президента) і миттю вилетів у розчинене вікно. Надворі, скільки сягало око, не було нікого, і здивований Кар Карлович повернувся назад у клас. Пташенята вже не сміялись, а застигли у напруженому мовчанні. І одразу ж до класу влетіла через вікно Грифонія Грифонівна. Вона саме ширяла в небі над Палацом і почула несамовите Грифине верещання.

— О Боже! — вигукнула Грифонія, схопила Грифу і вилетіла геть — відмивати.

Урок було припинено.

Провели термінове розслідування, але воно нічого не дало.

Лісей містився у приміщенні Мармурового Палацу, що був зведений над величезною прірвою, і жоден звір не міг би дістатися його вікон. Отже, яйце кинув хтось крилатий. Але вся справа була в тому, що від вікна ніхто не відлітав. Його б обов'язково побачили Кар Карлович та Грифонія Грифонівна, яка ширяла у цей час саме під вікном. Але ж не могло яйце саме влетіти у вікно!

Пташенята збуджено шушукалися.

— Може, хтось із вас когось підмовив це зробити? — Крикс пильно глянув на однокласників.

Але всі присягалися, що не підмовляли.

— Хто б не кинув — молодець! — сказав Гелгуш.

Ніхто не став заперечувати.

— Може, хоч тепер він схаменеться і не буде нас мучити, — сказала Кука.

Але сподівання її виявилися марними.

Наступного дня чистенький, вимитий Грифа зустрів їх словами:

— Начувайтесь! Вам це так не минеться! Я певен, що це хтось із вам організував. І я все одно дізнаюся!.. А тепер — у "ворону"!

Через п'ять хвилин всі вже лежали на підлозі, а Грифа переможно реготав. Особливо дісталось Кряксу. Грифа не тільки збив його, а ще й потоптав ногами: "Оце тобі за "катапульту"!"

Таємниця друга

Це сталося на уроці літання, який проводив Коршак Соколович.

У спортивному залі Мармурового Палацу був спеціальний тренажер. Пташенята по черзі піднімалися на вишку, надівали пояс із гумовими розтяжками, що кріпились обабіч вишки до стін, і, махаючи крильцями, стрибали. Якщо літати ще не виходило, розтяжки не давали пташеняті впасти, підтримували його, гойдали, і це було так приємно й весело, що всі верещали від захоплення. Про всяк випадок внизу під вишкою була ще й сітка, як у цирку, коли виступають повітряні гімнасти.

Тож літання було одним з найулюбленіших уроків пташенят. Не урок, а суцільна гра-розвага.

Всі стрибали по черзі. У декого, — наприклад, у чижики Пижики, у хлопчиків-горобчиків Чика й Чирика, — літання вже майже виходило, а у Крякса, Гелгуша, Шулі, Пака, Льолика ще не дуже. Але всі весело верещали, гойдаючись на розтяжках.

І от на вишку заліз Грифа. Він підійшов до краю, подивився своїми банькатими очима на сітку і вже збирався почепити пояса, як раптом несподівано полетів униз. Пружна сітка підкинула його догори. Він впав на неї знову і знову полетів угору. Грифа підлітав, як м'ячик, і верещав: "Негідники!" "Паразити!" "Пігмеї!" "Негідники!" "Паразити!" "Пігмеї!" Це було як у цирку. Пташенята аж на підлогу лягали від реготу.

Коршак Соколович нарешті пригальмував сітку, допоміг Грифі злізти і спитав:

— Що сталося?

— Хтось мене штовхнув звідти! Пробрався на вишку і пхнув мене!

— Та не було на вищі нікого! — запевняв його Коршак Соколович. Ти просто, мабуть, оступився, втратив рівновагу і...

— Що я — дурний? Не оступився я! Хтось мене навмисне пхнув. Я добре відчув поштовх! — наполягав Грифа.

І тут раптом з вишки, де не було нікого, пролунав сміх.

Усі вражено презирнулися. Це був той самий сміх, що й тоді, за вікном!

Таємниця третя

На уроці співів Тьох Тьохович Соловейко розучував з пташенятами урочисту кантату на честь відкриття лісею.

— Зробімо так, — казав Тьох Тьохович. — Спершу хором співаємо державною орлиною мовою:

Ми — крилаті лісеїсти —

Вміємо не тільки їсти —

Мов багато знаємо,

Ними і співаємо!

А тоді кожен окремо по черзі співає арію своєю рідною пташиною мовою. Зрозуміло?

— Зрозуміло!.. Зрозуміло!.. — загомоніли пташенята.

— Ну тоді... — Тьох Тьохкович змахнув диригентською паличкою, і пташенята дружно заспівали:

Ми — крилаті лісеїсти

Вміємо багато їсти...

— Стоп! Стоп! — загукав Тьох Тьохкович і застукотів диригентською паличкою по пюпітру. — Це прекрасно, що у вас такий хороший апетит, але треба співати "Вміємо не тільки їсти", а далі "Мов багато знаємо..." "Багато мов", а не "Багато їсти".

Пташенята дуже сміялися, дивуючись, як це вони так усі дружно помилилися.

— Ну! Ще раз! Почали! — Тьох Тьохкович знову змахнув паличкою, і пташенята заспівали. І вже правильно. — Молодці! — вигукнув Тьох Тьохкович. — А тепер кожен своєю мовою! Нумо!

— Кря-кря! Кря-кря! — заспівав Крякс.

— Гел-гел! Гел-гел! — заспівав Гелгуш.

— Ку-ку! Ку-ку! — заспівала Кука.

Дійшла черга до Грифи.

І раптом він заспівав:

— Ква-ква! Ква-ква!

Всі засміялися, думаючи, що він жартує. Але, схоже, Грифа не жартував.

— Ні, Грифо! Це не по-грифському. Це по-жаб'ячому. Так тільки жаби квакають. Ану давай, як треба!

Грифа роззявив дзьоба, але з горла в нього вилетіло знову:

— Ква-ква! Ква-ква!

Пташенята знову засміялися.

— Не кантата, а квантата! — вигукнув Крякс під загальний регіт.

Всі знову засміялися.

— Ну заспокойся, заспокойся, Грифо! — підбадьориав його Тьох Тьохкович, — Це нервово! Давай ще раз!

Але й утретє замість грифського орлиного клекоту з горла Грифи вирвалося жаб'яче квакання.

Пташенята вже не сміялися, а лише вражено презиралися.

І тут згори, просто зі стелі, почувся знайомий регіт.

Педнарада

Кар Карлович скликав термінову педнараду.

— Панове! — сказав він. — У нашому лісеї коїться щось незрозуміле! Якась кар-кара Божа! Хто це робить — не збагну. Може, якийсь кар-карлик чарівний невидимий, але звідки він узявся і чого він хоче?.. Які будуть думки з цього приводу?

Вчителі тільки крилами розводили. Конструктивних пропозицій ніхто поки що не має.

Нарешті спромоглася на слово Шуліка Сапсанівна:

— А давайте пригадаємо, чи були скарги від батьків? Може, це хтось із ображених, з тих, кого ми не прийняли до лісею?

— Скар-карги? — перепитав Кар Карлович. — Авжеж, були! Прийом ми проводили обмежений, ви ж знаєте. Деякі батьки справді скаржилися. Але ми всім розтлумачили, пояснили, і вони погодилися. Ось, наприклад страусиха Емма Еммануїлівна. Її синок, хоч і птах, але літати не може, бо страуси не літають. Летюча миша пані Кажанова, яка намагалася нав'язати нам свого синочка Жанчика, врешті погодилася, що вони, хоч і крилаті, але ж не пернаті, а у нас лісей виключно пташиний.

— І все-таки, я думаю, треба шукати серед ображених, — наполягала Шуліка Сапсанівна.

— Так-так-так! — підтримав її математик Дятел.

— А як ви пропонуєте шукати? — роздратувався Кар Карлович.

— Ну... — покрутив своїм довгим носом Тук Тукович. — Підстерегти якось...

— От ви й підстерезіть! — вигукнув Кар Карлович.

Довго тривала педнарада, довго сперечалися вчителі, але плідних наслідків це не дало. Що робити — так і не вирішили.

Таємниця четверта

Минуло кілька днів.

Якось уранці Грифа прокинувся в кепському настрої.

Вчора на уроці Шуліка Сапсанівна дуже хвалила Пака за успіхи у вивченні орлиної мови.

— Беріть з нього приклад! — казала вона. — Дивіться, шпаченя, а як прекрасно клекоче по-орлиному. А деякі, хоч це їхня рідна мова, не можуть правильно і двоїх клеків стулити докупі.

Вона, звичайно, натякала на Грифу. Справді, після отого квакання на співах у нього виникли серйозні проблеми з мовою. Шуліка Сапсанівна весь час робила йому зауваження.

"Це все отой таємничий жартун, хай йому грець!" — думав Грифа.

Але додумати він не встиг, бо у цей час почувся сміх. Отой самий таємничий сміх. Грифа підхопився і на всі боки замотав головою. Ніде нікого!

Аж раптом...

— Чого це ти дзьоба повісив? То нудився, хотів, щоб було цікаво. А як стало цікаво, таємниці з'явилися, — ти й скис.

Голос був писклявий, наче дитячий.

— Х-то це? Хто це говорить? — скрикнув Грифа.

— Хочеш дізнатися, хто я?

— А-авжеж!

— Ну тоді сьогодні після уроків візьми Крякса, Пака і Гелгуша і нищечком проберіться у коридор під сходи. Там, у темному закутку, є маленькі дверцята. Це вхід у підземелля. Я вас там чекатиму.

— Все життя живу у Мармуровому Палаці, а про жодне підземелля не чув, — здивувався Грифа. — Егей! Ти чуєш?

Але писклявий голос більше не озвався.

Грифа натягнув штанці і побіг у коридор. Зазирнув під сходи у темний закуток. І справді побачив там затягнуті павутинням маленькі дверцята з іржавим висячим замком.

— Тю! — почухав Грифа потилицю. — Як же я їх раніше не помічав?

Хотів спершу побігти розпитати про ті дверцята батьків, але потім передумав: "Ні! Так нецікаво. Таємницю треба розгадати самому. Дорослі ламають голови, скликають педнаради, а вдіяти нічого не можуть. І не потрібні мені ніякі Гелгуші. Паки та Крякси!.. Я сам!"

— Нічого ти сам не зробиш! — знову почувся писклявий голос. — Вони тобі дуже у пригоді стануть. От побачиш!

Грифа здригнувся:

— Ти й думки мої читаєш?!

— Аякже!

Грифа похолов...

На уроках він був неуважний. І сеньйор Фламінго поставив йому двійку, мадам Какаду одиницю, а гер Вальдшнеп записав зауваження у щоденник.

На перерві перед останнім уроком Грифа уперше не грав у "ворону", а по черзі підійшов до Пака, Гелгуша і Крякса і кожному сказав:

— Зразу після уроків — у коридор, що веде до спортзалу! Будемо розгадувати таємницю. Зустріч у закутку під сходами! Якщо не боїшся. Тільки нишком! Щоб ніхто не бачив!

Коли тобі таке кажуть, то треба бути найостаннішим боягузом, щоб відмовитися. А ще коли пропонують розгадати таємницю...

Після уроків лісеїсти завжди відпочивали і розважалися. У Палаці було кілька ігрових кімнат, і кожен робив, що заманеться, — хто дивився телевізор, хто складав лего, хто грав у пташині комп'ютерні ігри, а хто тинявся без діла. Батьки забирали пташенят аж увечері. Тому ніхто не звернув уваги на відсутність Грифи, Крякса, Гелгуша і Пака.

Підземні пригоди

Пташенята зустрілися біля сходів, що вели на другий поверх до резиденції Президента та помешкань родини Кондорів.

— Ну що? — спитав Крякс.

— Де твоя таємниця? — спитав Гелгуш.

— Що будемо робити? — спитав Пак.

— Значить, так, — набундючився Грифа. — Справа відповідальна. Тому всім слухатися мене!

Почувся сміх. І писклявий голос промовив:

— Усім слухатися не його, а мене!

Грифа втягнув голову в плечі і замотав нею, озираючись.

Крякс, Пак і Гелгуш теж завмерли, намагаючись зрозуміти, звідки лунає той голос:

— Зараз відчиняться дверцята, за ними будуть гвинтові сходи. Спускайтеся обережно.

На очах здивованих пташенят іржавий замок, скреготнувши, клацнув, невидима рука зняла його, поклала на підлогу, і двері розчинилися.

— І все-таки — куди ми йдемо? — прошепотів Крякс.

— І що будемо робити? — прошепотів Пак.

— Як хочете взнати мою таємницю, вам треба впіймати чарівну Жар-Птицю! — пролунало у відповідь.

— У підземеллі? Жар-Птиця? — здивувався Гелгуш.

— Так!

Кілька секунд вони мовчали, приголомшені.

— Ну добре! Заходьте по черзі, — тремтячим голосом сказав Грифа.
— Я — останній!

— Авжеж! Командири завжди йдуть позаду! — глузливо пропищав голос.

Грифа промовчав.

— Я піду перший! — сказав Гелгуш. Гуси, як відомо, відзначаються рішучою вдачею і сміливістю.

Гелгуш ступив у темряву.

Крякс і Пак, доводячи, що й вони сміливці, кинулися одночасно і зштовхнулися у дверях. Крякс виявився спритнішим і проскочив уперед Грифа, рятуючи своє самолюбство, підштовхнув Пака:

— Давай, не затримуй!

Спершу вони спускалися навпомацки. Висічених у скелі східців зовсім не було видно. Та потроху стало сіріти, і незабаром вони спустилися у величезну залу-печеру, на дні якої сталеву виблискувала вода. Там було підземне озеро. Світло падало згори, де виднівся отвір, через який голубіло небо.

Та щойно вони спустилися у печеру, як навкруги усе шалено завирувало: це злетіли і заметалися по печері тисячі потривожених кажанів. І враз усе стихло, і кажани знову повисли на стінах униз головами.

— А знаєте, чому вони заспокоїлися? — спитав переляканих друзів Пак. — Я ж їхню мову знаю. Пані Кажанова, що хотіла влаштувати у лісей свого сина, крикнула: "Не бійтеся! Це лісеїсти!"

— Ти диви, вони нас злякалися, а ми їх! — сказав Крякс.

— Може, ти й злякався, а я зовсім ні! — буркотнув Грифа.

Ніхто не став заперечувати — хай говорить, як такий розумний. Все одно ж усі бачили, що він аж присів від страху.

Пташенята стояли на березі підземного озера, не знаючи, що робити.

І тут почувся голос:

— А тепер перепливайте на той бік!

Грифа закопилив дзьоба:

— Ага! "Перепливайте!" Я ж не вмію плавати!

— І я! — признався Пак. — А літати ж ми тільки вчимося. А озеро он яке широченне! І обійти неможливо — обабіч стрімкі стіни.

— Зате ми з Кряксом вміємо плавати. Ми ж водоплавні, — сказав Гелгуш.

— Правильно! І ми вас перевеземо! — вигукнув Крякс.

Гелгуш, як більший, взявся перевозити Грифу, а Крякс — Пака.

— Ти за мою шию крильцями тримайся, щоб не впасти, — порадив Пакові Крякс.

— А ти — за мою! — сказав Грифі Гелгуш.

— Я й так не впаду! — самовпевнено мовив Грифа.

І вони попливли.

Грифа вперше у житті плив по воді. І це йому так сподобалось, що він закричав:

— Го-ого! Слухай мою команду! Повний вперед! Право руля! Так тримати!

Усі ж хлопці у душі капітани.

Грифа так захопився, так розмахався крильцятами, що втратив рівновагу і — шубовсть у воду!

— Рятуйте! — заволав він, захлинаючись.

Гелгуш схопив його дзьобом за крило і ледве втримував на поверхні.

— Стривай, я зараз перевезу Пака і допоможу! — гукнув Крякс, чимдуж пливучи до протилежного берега. Висадив там Пака і мерщій назад. Він підплив саме вчасно, бо Грифа вже наковтався води й булькав, втрачаючи свідомість. Крякс схопив Грифу за друге крило, і вони удвох поволі потягли "відважного капітана" до берега.

Коли Грифу витягли на берег, він не виявляв жодних ознак життя.

Крякс, Пак і Гелгуш розгублено презирнулися.

— Невже він... — Гелгуш не договорив.

— Поква-кваптеся, хлопці! — почулося раптом з темряви. — Йому треба негайно зробити штучне дихання!

І звідкись згори на берег ляпнулася велика жаба у золотих окулярах.

— Ой! Х-хто ви?! — пробелькотів Крякс. Пак і Гелгуш вражено мовчали.

— Знайомитися будемо потім! Треба ква-квапитися! Не можна гаяти ні хвилини. Спершу кладіть його на живіт, натискайте, щоб звільнити легені від води. Отак! Правильно! А тепер кладіть на спину і — вдих — видих! вдих — видих!..

Під керівництвом незвичайної жаби пташенята зробили Грифі штучне дихання, і незабаром він розплющив очі:

— Ой! Що зі мною?

— Уже все гаразд. Живий! А тепер давайте знайомитися!..

Професор Кваквакум

Виявилося, що жаба у золотих окулярах — то не хто інший, як знаменитий професор комахознавства, доктор болотяних наук Жабурин Жабуринович Кваквакум, який вийшов на пенсію й оселився у безлюдній печері, щоб ніхто його не турбував і не заважав писати мемуари, тобто спогади.

— Кваквакум? — вигукнув Грифа, вмить згадавши, як він квакав на співах. — А ви, пробачте, не Жар-Птиця?

— Жар-Птиця? — щиро здивувався Жабурин Жабуринович. — А хіба я схожий на птицю?

— Ну... вона ж чарівна... Мабуть, може пере...той...перевтілюватися... І говорите ви пташиною мовою, хоч на вигляд і жаба, — сказав Грифа.

— Ні! Я не птах!.. А пташину мову спеціально вивчив. Треба знати мову тих, хто на тебе полює, має намір тебе з'їсти. Я маю на увазі чорногузів. Але ви, здається, не чорногузи.

— Не чорногузи, — запевнив професора Крякс.

— Це добре. Ну, спасибі вам! — сказав Жабурин Жабуринович.

— За що? — здивувався Гелгуш.

— Кожна нова зустріч збагачує життя, а відтак і спогади, тобто мемуари. Епізод з героїчним урятуванням Грифи стане окрасою моєї книжки.

— Це вам спасибі! — вигукнув Крякс. — За те, що навчили нас робити штучне дихання!

— Бо ми б Грифу самі ніколи не відкачали, — сказав Гелгуш.

— Був би він уже й неживий! — зітхнув Пак.

— Дякую! — прошепотів Грифа.

— Будь ласка! Радий, що можу ще когось чогось навчити. І це добре, що у вас є пташиний лісей і що ви там вчитеся. Передавайте вітання своїм педагогам! До побачення! — З цими словами Кваквакум стрибонув угору і зник у темряві — там, у глибокій ніші, був його кабінет.

Щойно професор зник, як несподівано попід берегом з води вигулькнула здоровенницька зміїна голова. Роззявивши зубасту пащеку, вона погрозливо засичала.

Пташенята з жаху заціпеніли. Тікати було нікуди. Їх оточували прямовисні скелясті стіни...

— Стривайте, я з нею побалакаю! — вигукнув Пак. — Я ж знаю мову плазунів!

І він засичав по-змійному.

Змій здивовано схилив голову набік — не чекав, мабуть, такого від пташеняти.

Посичали вони, посичали, і Пак обернувся до друзів:

— Це — змійний прем'єр-міністр Гадюк Питонович Аспид. "Одного з вас, — каже, — мушу з'їсти. Голодний. Швидше, каже, вибирайте кого. Мені, правда, отой, голомозенький подобається найбільше", — і на Грифу показує...

Грифа похолов: "Ну, зараз проголосують за мене! Згадають моє над ними козакування!"

— "Але я, — каже, — вів далі Пак, — не наполягаю. За кого проголосуєте, того з'їм. Я — демократ!"

— Нічого собі демократ! — вигукнув Крякс.

— Що ти таке кажеш?! — вигукнув Гелгуш. — Голосувати, щоб він когось із нас з'їв?!

— Я ж лише перекладаю! — образився Пак.

Гадюк Питонович, не розуміючи пташиної мови, мовчки переводив погляд своїх страшних очей з одного на другого, видно, міркуючи, за кого ж проголосують...

І раптом Гелгуш вигукнув:

— Ану! Збилися докупи! Обнялися! Вчепилися один за одного! Всіх одразу не проковтне! Подавиться!

— Правильно! — підхопив Крякс.

Пташенята збилися докупи, обнялися, притулилися один до одного, завмерли.

І тут раптом Гадюк Питонович засвистів щось розпачливо і зник під водою.

— Що? Що він сказав? — обернулися всі до Пака.

— Він вигукнув: "Ой! Я пожартував! Я більше не буду!" Когось наче злякався, вибачався перед кимось.

— Тю! — здивувався Крякс.

— Треба якнайшвидше вибиратися звідси! — рішуче сказав Гелгуш.

— А як? — поцікавився Крякс. — Ти у воду полізеш? Я — ні!

— Авжеж — страшно! — зітхнув Гелгуш. — Хто його зна, того Гадюка, що він надумає...

Запанувала гнітюча мовчанка.

— Пробачте, хлопці, що я завів вас у цю халепу, — похилив голову Грифа. — Я ж не знав, що той підступний голос заведе нас у печеру і покине напризволяще. Дурний я, дурний! Повіпив, що Жар-Птицю можна упіймати під землею.

І раптом пролунав писклявий голос:

— Не такий ти вже й дурний, раз догадався вибачитися перед хлопцями... А Птицю ви вже майже упіймали.

— Як це? — прохопився Грифа.

— Ви кого спершу зустріли? Кого сполохали? Хто хмарою літав по печері?

— Ну... кажани.

— Правильно!.. А хто вас учив робити штучне дихання?

— Жабурин Жабуринович.

— Кваквакум.

— А хто він такий? Що за істота?

— Ну... жаба.

— А тепер скажіть: кажан і жаба — що між ними спільного? Які літери?

— Кажан... Жаба... Жа!

— А що кричав Грифа, коли тонував?

— "Рятуйте!" — кричав.

— Авжеж! "Рятуйте!"

— А що я, по-вашому, мав кричати? "Ура!"? — образився Грифа.

— Правильно кричав, — сказав голос. — Нічого іншого кричати й не міг. А які у слові "рятуйте" приголосні?

— Пригнолосні? "Р", звичайно.

— І "т", "т"!

— Правильно! Недарма на уроках мови сиділи... От і притуліть до вашого "Жа" оті приголосні!

— "Жа".. "р"... "т"... Жарт!

Жартуєш!

— Авжеж! — засміявся голос. — От вам і Птиця! Тільки не Жар, а Жарт (то ви не розчули!). Жарт-Птиця. Моя мама — чарівна Жарт-Птиця. От і вся вам моя таємниця! А я Жарт-Пташеня. Жартик.

Пташенята вражено мовчали.

— Що? Не вірите? Дивіться!

Жартик

І враз перед ними з'явилося чудернацьке пташеня — червоне, мов жар, пір'ячко настовбурчене, на голові кумедний рудий чубчик, оченята веселі, дзьобик усміхнений.

— Моя мама — чарівна Жарт-Птиця — веселить дорослих, а я — дітей. Сміх у житті дуже важливий, просто необхідний. Сміх — це радість, здоров'я. Тому ми з мамою маємо чарівну силу, можемо робити різні дива, ставати невидимими... Та все одно... — Жартик зітхнув. — Я вам так заздрю!

— Заздриш?!

— Авжеж! Заздрю, що ви вчитеся у школі... в лісеї. Це ж так цікаво! Я на всіх ваших уроках був. Невидимкою!.. Але... Це зовсім не те. Ніхто мене до дошки не викликав, ніхто у щоденник зауваження не записував... І на перервах ніхто зі мною у "ворону" не грався... Раніше пташиних лісеїв не було і я жив собі спокійно. А тепер... — Жартик зітхнув.

— Ну, ти даєш! — засміявся Крякс. — Жартик, а зітхаєш!

— Слухай! — вигукнув раптом Грифа. — А давай до нас у клас поступай!

— А... а хіба мене приймуть?

— А чому ні? Ти пташеня? Пташеня!.. А що чарівне, можна й не говорити.

— Та ні! Обманювати негарно!.. І взагалі мама казала, що, як я захочу, то можу позбутися всіх чарівних властивостей, і я це зроблю. Щоб бути з вами на рівних. Щоб ви не боялися. Оце востаннє зараз стану невидимкою, перенесу вас через озеро, а тоді... Хоч я й Гадюка налякав, але хто його зна — все-таки змій...

— Правда, треба буде тобі з мамою прийти, — сказав Грифа. — Такий порядок.

— Ну, раз треба, то прийду з мамою!

Незвичайний новачок

Лісей вирував.

Усі вже знали приголомшливу новину і з нетерпінням чекали прильоту незвичайної мами з незвичайним сином. Навіть сам попечитель лісею Президент Грифон Грифонович Кондор з дружиною очолив позачергову приймальну комісію, що мала розглянути питання про прийом до лісею нового учня.

Комісія сиділа за довгим столом, накритим червоною китайкою.

Пташенята обліпили вікна.

І от вони з'явилися.

Жарт-Птиця була дуже схожа на Жартика — така ж червона, з настовбурченим пір'ям, з кумедним рудим чубом, з веселими очима і усміхненим дзьобом. Тільки, звичайно, велика, доросла. І чуб у неї був не хлоп'ячий, а жіночий, з буклями. І очі підмальовані. І дзьоб підфарбований червоною помадою.

— Здрастуйте! — чемно привіталася Жарт-Птиця і кумедно вклонилася й шаркнула лапою.

— Здрастуйте-здрайстуйте! — відгукнулася, стримуючи сміх, приймальна комісія: треба було налаштовуватись на серйозну розмову.

— От — привела сина! — мовила Жарт-Птиця. — Так хоче вчитися пущівірінок, аж плаче. А йому сміятися треба. Прийміть, будь ласка!

Приймальна комісія мовчки глянула на попечителя.

— Грифоне Грифоновичу, як? — спитав нарешті Кар Карлович.

— Ви директор, ви й балакайте, — сказав Кондор.

Щойно перед прильотом Жарт-Птиці була педрада, на якій думки розділилися. Одні вважали, що Жартика треба прийняти обов'язково, інші — що приймати не треба ні в якому разі.

Кар Карлович почухав потилицю і почав:

— Ви розумієте, шановна, навчальний процес — винятково відповідальна, серйозна річ. Це не жарти. Ми, звичайно, з радістю прийняли б вашого сина, але... Чи не позначиться це на дисципліні у класі?

— Жартику? — глянула Жарт-Птиця на сина.

— Присягаюся! — вдарив він себе у груди.

— Він присягається, бачите, — сказала вона.

— До того ж закінчилася перша чверть. Учні так далеко пішли вперед. Чи зможе він наздогнати?

— Жартику? — знову глянула Жарт-Птиця на сина.

— Присягаюсь! — знову вдарив він себе у груди.

— Бачите, він клянеться.

— Клятви — це одне, а знання — зовсім інше!

— Хай проекзаменують мене, — сказав Жартик.

— Проектзаменуйте його! — мовила мама.

Приймальна комісія презирнулася. Ті, що були проти, глузливо заусміхалися.

— Ну що ж, давайте! — сказав Кар Карлович.

І почався екзамен.

Вчителі по черзі опитували Жартика, і він так жваво й правильно відповідав, що вони аж дзьоби від подиву роззявляли. Вони ж не знали, що він невидимкою був присутній на всіх їхніх уроках.

— Кар-картина ясна! — підсумував нарешті Кар Карлович. — Молодчинка! Якщо далі так вчитимешся, зробиш кар-кар'єру. Приймаємо!.. — Потім спохопився і глянув на Грифона Грифоновича: — Так, Грифоне Грифоновичу?

Президент тільки мовчки велично кивнув. Він же не міг сказати, що прийшов спеціально для того, щоб забезпечити вступ Жартика до лісею. І, якби комісія почала схилитися до того, щоб не приймати, він би обов'язково втрутився. Грифа добре "попрацював" з батьками.

Так у лісеї з'явився новачок.

І все-таки він — Жартик

Весь перший урок він сидів тихо, не підводячи голови і не дивлячись на однокласників. Це й не вимагало особливих зусиль, позаяк був контрольний диктант з орлиної мови.

Шуліка Сапсанівна, диктуючи, ходила по рядах між партами і пильно стежила, щоб ніхто не списував. Ніхто й не списував, але раз у раз усі з цікавістю зиркали на Жартика. І тому були неуважні й наробили багато помилок. У результаті п'ятірку одержав лише один Жартик.

А на перерві Грифа, як завжди, закричав: "У "ворону"! У "ворону!" — і застрибав до Жартика, який теж стояв на одній нозі, готовий до гри. Жартик був значно менший за Грифу, і той уже був певен, що переміг, але в останню мить Жартик спритно ухилився і Грифа з розгону проскочив повз нього, втратив рівновагу й гепнувся на землю. Пташенята зареготали.

Грифа підвівся, озирнувся навколо. І теж засміявся.

Це була його перша поразка в улюбленій грі. І перша перемога — над собою.

Хоч Жартик і клявся поводитися зразково, але всидіти на уроках цілком спокійно врешті-решт не зміг. Усе-таки він був Жартик. Його тягло на дотепи, репліки, жарти... І помалу він почав виявляти свій характер.

Та оскільки вчився він добре, вчителі прощали йому його витівки.

У кожній же школі є свої Жартики, у кожному класі. І якщо вони добре вчаться і витівки їхні не злі, не образливі, вчителі, хоч і гримають на них часом, та люблять їх не менше ніж зразкових нудних слухнянців.

А Грифа дуже змінився. Він уже не збиткується з інших, не кривдить нікого. Правда, іноді йому хочеться знову показувати, але гляне на Жартика й схаменеться...

Сміх — то велика сила! І не треба нікого бити. Вдало пожартуєш — і вже твоє зверху.

Дотепами, розумом треба змагатися, а не кулаками!